

154.576

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TARİHİ KENTLERDE YAPILAN
MİMARİ VE KENTSEL TASARIMDA
KENTSEL HAFIZANIN YERİ
VE GALATA ÖRNEĞİ**

Prof. Dr. Bülent TAYIM

Mimar Ashı Pınar BİKET

**FBE Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Işık AYDEMİR

İSTANBUL, 2004

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ŞEKİL LİSTESİ	iii
ÖNSÖZ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
2. TARİHİ KENT	3
2.1 Tarih Kavramının Tanımı ve Tarih Bilinci	3
2.2 Kent Kavramının Tanımı ve Kentin Tarihi	4
2.3 Tarihi Kent Kavramının Tanımı	6
2.4 Tarihi Kent Bilinci ve Tarihi Kentlerde Koruma	8
3. KENTSEL VE MİMARİ TASARIM	16
3.1 Tasarım Kavramının Tanımı	16
3.2 Mimari Tasarım	16
3.3 Kentsel Tasarım	18
4. KENTSEL HAFIZA	23
4.1 Hafıza Kavramının Tanımı	23
4.2 Kentsel Hafıza Kavramı	24
5. ANALİTİK ÖRNEK: GALATA SURIÇİ BÖLGESİ	29
5.1 Galata'nın Genel Tanımı ve Konumu	29
5.2 Galata'nın İsmi	30
5.3 Galata'nın Dönemlere Göre İncelenmesi	34
5.3.1 İlkçağ Dönemi	34
5.3.1.1 İlkçağ Döneminin Tarihçesi	34
5.3.1.2 İlkçağ Döneminin Kentsel Hafızasını Oluşturan Sosyal ve Mimari Yapısı	35
5.3.2 Ortaçağ Dönemi	38
5.3.2.1 Ortaçağ Döneminin Tarihçesi	38
Ortaçağ Bizans Dönemi	38
Ortaçağ Ceneviz Dönemi	39
5.3.2.2 Ortaçağ Döneminin Kentsel Hafızasını Oluşturan Sosyal ve Mimari Yapısı	41
5.3.3 Osmanlı Dönemi	54
5.3.3.1 Osmanlı Döneminin Tarihçesi	54
5.3.3.2 Osmanlı Döneminin Kentsel Hafızasını Oluşturan Sosyal ve Mimari Yapısı	63
5.3.4 Cumhuriyet Dönemi	78
5.3.4.1 Cumhuriyet Döneminin Tarihçesi	78
5.3.4.2 Cumhuriyet Döneminin Kentsel Hafızasını Oluşturan Sosyal ve Mimari Yapısı	78

5.3.5	Galata'nın Kentsel Hafızasını Oluşturan Sosyal ve Mimari Yapısından Günümüze Kalanlar	82
6.	SONUÇ VE ÖNERİ	123
6.1	Sonuçlar	123
6.2	Öneriler	125
KAYNAKLAR.....		127
INTERNET KAYNAKLARI.....		134
ÖZGEÇMİŞ.....		135

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Kayaköy – Muğla’da tarihi kent dokusu	6
Şekil 2.2 Troyes – Fransa’da tarihi kent dokusu	7
Şekil 2.3 Küre – Kastamonu’da tarihi kent dokusu.....	8
Şekil 2.4 Nancy – Fransa’da tarihi kent dokusu.....	10
Şekil 2.5 Yeldeğirmeni – İstanbul’da tarihi kent dokusu	13
Şekil 2.6 Cumalıkızık – Bursa’da tarihi kent dokusu.....	14
Şekil 5.1 Galata bölgesi hava fotoğrafı	29
Şekil 5.2 Tarihi Yarımada’dan Galata’ya bakış	30
Şekil 5.3 Galata bölgesine genel bir bakış.....	33
Şekil 5.4 Coğrafyacı Denis’e göre İ.S.2.yüzyılda Galata (Palazzo, 1946).....	36
Şekil 5.5 İ.S.5.yüzyılda İstanbul’un bölgeleri (Gyllius, 1997).....	38
Şekil 5.6 İstanbul’un fethinden önce 1422 tarihine ait İstanbul gravürü(Gyllius, 1997)	40
Şekil 5.7 Ortaçağ Döneminde Podesta Sarayı (Scheinder, Nomodis, 1946).....	44
Şekil 5.8 Ortaçağ Döneminde Galata planı (Akın, 1998).....	45
Şekil 5.9 1.Dönem (1303) Galata Surları şeması	46
Şekil 5.10 2.Dönem (1349) Galata Surları şeması	47
Şekil 5.11 1420 tarihli Galata gravürü - Buondelmonti, Vatikan (Kule kare planlı)	47
Şekil 5.12 3.Dönem (1352) Galata Surları şeması	49
Şekil 5.13 4.Dönem (1370 civarı) Galata Surları şeması	50
Şekil 5.14 1420 tarihli Galata gravürü - Buondelmonti, British Museum	50
Şekil 5.15 5.Dönem (1397) Galata Surları şeması	51
Şekil 5.16 1420 tarihli Galata gravürü - Buondelmonti, Venedik.....	51
Şekil 5.17 6.Dönem (1397) Galata Surları şeması	52
Şekil 5.18 1550 tarihli İstanbul haritası – Sebastian Munster	56
Şekil 5.19 1572 tarihli İstanbul haritası – Braun and Hogenberg	57
Şekil 5.20 1574 tarihli İstanbul haritası – Bertelli, Donato	58
Şekil 5.21 1615 tarihli İstanbul gravürü - Henry Beauvau.....	59
Şekil 5.22 1764 tarihli İstanbul gravürü – Jacques Nicolas	60
Şekil 5.23 Galata’dan İstanbul’a bir bakış.....	61
Şekil 5.24 1807 tarihli İstanbul haritası – F.Kaufer, I.B.Lecchevalier.....	62
Şekil 5.25 Osmanlı Döneminde Karaköy meydanı	63
Şekil 5.26 1696 tarihli İstanbul gravürü – Nicolas de Fer.....	64
Şekil 5.27 Osmanlı Döneminde Galata’da sokak dokusu	65
Şekil 5.28 Galata’da sokak dokusunu gösteren bir kartpostal.....	66
Şekil 5.29 Fatih devrinde Galata’da Türk mahalleleri (Ayverdi, 1958).....	67
Şekil 5.30 Galata’da 18.yüzyılda hamam, çeşme ve sebillerin dağılımı (Eldem, 1992).....	68
Şekil 5.31 Galata’da 19.yüzyılda ibadet yerlerinin dağılımı (Eldem, 1992).....	68
Şekil 5.32 16.yüzyılın ikinci yarısında Galata’nın görünüşü (Müller, 1998).....	69
Şekil 5.33 1870 yılında Galata’nın karşıdan görünüşü.....	70
Şekil 5.34 1854 yılında Galata Kulesi ve çevresi.....	71
Şekil 5.35 1925 tarihinde Galata Kulesi ve meydan	72
Şekil 5.36 Osmanlı Döneminde Galata Köprüsü’nden Galata’ya bakış	73
Şekil 5.37 1900’lü yılların başında Galata’da sokak dokusu	74
Şekil 5.38 Osmanlı Döneminde Galata’da bir sokak dokusu.....	75
Şekil 5.39 19.yüzyıl sonlarında Galata’ya denizden bakış.....	76
Şekil 5.40 19.yüzyıl sonlarında Galata’ya denizden bakış.....	76
Şekil 5.41 19.yüzyılda Yüksek Kaldırım – Sébah & Joaillier.....	77
Şekil 5.42 Farklı dönemlerde Galata Kulesi.....	79
Şekil 5.43 Farklı dönemlerde Galata Kulesi.....	80

Şekil 5.44 Galata Kulesi kesitleri (Dalkılıç, 1986).....	81
Şekil 5.45 Galata'nın denizden görünüşü.....	82
Şekil 5.46 Galata planı, kalan surlar (Müller, 1998)	84
Şekil 5.47 Bölge 1 - Galata Kulesi ve etrafındaki sur duvarları.....	84
Şekil 5.48 Bölge 1 - Galata Kulesi meydanını çevreleyen sur duvarları.....	84
Şekil 5.49 Bölge 2 – Galata Kulesi'ne bağlanan surlar üzerinde bir burç.....	85
Şekil 5.50 Bölge 2 – Aynı burcun arka görünüşü	85
Şekil 5.51 Bölge 3 – Galata Kulesi'ne bağlanan surlar üzerinde ikinci burç.....	86
Şekil 5.52 Bölge 4 – Galata surlarından ayakta tek kalan kapı - Harip Kapı.....	87
Şekil 5.53 Bölge 4 – Harip Kapı.....	87
Şekil 5.54 Bölge 4 – Harip Kapı üzerindeki kitabe.....	88
Şekil 5.55 Bölge 4 – Harip Kapının iç taraftan görünüşü	88
Şekil 5.56 Bölge 4 – 5.Bölge Surları kalıntıları	89
Şekil 5.57 Bölge 4 – 5.Bölge Surları kalıntıları	89
Şekil 5.58 Bölge 4 – 5.Dönem surları kalıntıları.....	89
Şekil 5.59 Bölge 5 – Sahile dik inen surlar	90
Şekil 5.60 Bölge 5 – Sahile dik inen surlar	90
Şekil 5.61 Bölge 6 – Sahile paralel sur kalıntılarının içten görünüşü	91
Şekil 5.62 Bölge 6 – Sahile paralel sur kalıntılarının denizden görünüşü.....	91
Şekil 5.63 Galata Kulesi	92
Şekil 5.64 Galata Kulesi'nin önü otopark gibi kullanılan giriş kapısı.....	92
Şekil 5.65 İstanbul Arkeoloji Müzesi Galata bölümü	93
Şekil 5.66 Galata Kulesi'ne ait çan	94
Şekil 5.67 Bizans armalı levha	94
Şekil 5.68 Armalı sur yazıtı.....	95
Şekil 5.69 Armalı sur yazıtı.....	95
Şekil 5.70 Armalı sur yazıtı.....	96
Şekil 5.71 Armalı sur yazıtı.....	96
Şekil 5.72 Meryem ve iki azizi betimleyen levha	97
Şekil 5.73 Mezar levhası	98
Şekil 5.74 Soylu Ioannes'in mezar levhası.....	98
Şekil 5.75 İki İngiliz'e ait mezar levhası.....	99
Şekil 5.76 Mezar levhası	99
Şekil 5.77 Mezar levhası	100
Şekil 5.78 Mezar levhası	100
Şekil 5.79 Galata Kulesi Sokak	101
Şekil 5.80 Galata Kulesi'nin görüntüsünü engelleyen niteliksiz yapılar	101
Şekil 5.81 Podesta Sarayı	102
Şekil 5.82 Podesta Sarayı'nın yan cephesi	103
Şekil 5.83 Podesta Sarayı'nın giriş kapısından bir detay	103
Şekil 5.84 Podesta Sarayı'nın içinden bir görünüş.....	104
Şekil 5.85 Podesta Sarayı'nın içinden bir başka görünüş.....	104
Şekil 5.86 Ortaçağ Ticaret Merkezi.....	105
Şekil 5.87 Ortaçağ Ticaret Merkezi duvarındaki levha.....	105
Şekil 5.88 Ortaçağ Ticaret Merkezi yenilenmiş kısmı	106
Şekil 5.89 Ortaçağ Ticaret Merkezi çatısına eklenen pencere.....	106
Şekil 5.90 Podesta Sarayı ve Ticaret Merkezi'ne çıkan merdivenli yol.....	107
Şekil 5.91 Kuleden Podesta Sarayı ve Ticaret Merkezi'ne inen yol	108
Şekil 5.92 Saint Pierre Hanı	109
Şekil 5.93 Saint Pierre Hanı duvarındaki “André Chenier'nin bu evde doğdu” yazılı levha.....	110
Şekil 5.94 Han duvarından bir arma.....	110

Şekil 5.95 Ortaçağ Ticaret Merkezi tarihi kapısı.....	110
Şekil 5.96 Saint Pierre Hanı içinden bir görünüş	111
Şekil 5.97 Saint Pierre Hanı içindeki merdivenler	111
Şekil 5.98 Arap Camii iç avlusu.....	112
Şekil 5.99 Arap Camii dış cephesi	112
Şekil 5.100 Bereketzade Camii	113
Şekil 5.101 Bereketzade Camii giriş kapısı.....	113
Şekil 5.102 Galata Mevlevihanesi	114
Şekil 5.103 Galata Mevlevihanesi giriş kapısı	114
Şekil 5.104 Doğan Apartmanı	115
Şekil 5.105 Galata Kulesi etrafındaki apartmanlardan.....	116
Şekil 5.106 Galata Kulesi etrafındaki apartmanlardan.....	116
Şekil 5.107 Galata Kulesi etrafındaki apartmanlardan.....	116
Şekil 5.108 Galata'da bir sokak dokusu	117
Şekil 5.109 Galata'da bir sokak dokusu	117
Şekil 5.110 D'Arango'nun çeşmesi.....	118
Şekil 5.111 Camondo Malikanesi kalıntıları (Kömür, 2004).....	119
Şekil 5.112 Galata Köprüsü ve Galata.....	120
Şekil 5.113 Galata Köprüsü'nün yeni strüktürü	120
Şekil 5.114 Galata Köprüsü'nden Galata sahiline bir bakış.....	121
Şekil 5.115 Galata sahil şeridi	121
Şekil 5.116 Galata Kulesi ve 19.yüzyıl apartmanlarından biri.....	122

ÖNSÖZ

Bugüne kadarki öğrenim ve çalışma hayatımdaki birikimlerimi değerlendireceğim bu tez çalışmasının konu seçiminde beni yönlendirip, böylesine önemli, ancak şimdiye dek Türkiye’de akademik olarak ele alınmamış olması dolayısıyla da zor olan bu çalışmanın oluşum sürecinde bilgisi ve deneyimleriyle çok değerli katkılarda bulunan sayın hocam Prof.İşık Aydemir’e ve bu çalışma boyunca bana destek olan eşime ve aileme saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

İstanbul gibi, hem Doğu (Pers ve Arap), hem Batı (Roma, Bizans, Latin) kültürünün etkisi ile, çeşitli inanç ve dinlerin sürekli çatışmasına ve kaynaşmasına sahne olmuş yüzyıllarca başkent kimliği taşımış tarihi bir kentte, varolan zengin kentsel hafızamızın, tarihimizin ve kültürümüzün değeri yeteri kadar bilinmemektedir. Buna bağlı olarak kentte doğan yeni yapı gereksinimleri nitelikli bir inceleme, tasarlama ve uygulama çalışması yapılmadan gerçekleştirilmekte ve kentin tarihi dokusunda niteliksel sorunlar oluşturmaktadır.

Bu tez çalışmasında, kentlerimizde, bugün karşı karşıya kaldığımız niteliksel sorunların büyük ölçüde, başta tarihi kent ve kentsel tasarım olmak üzere birçok kavramın yanlış değerlendirilmesine bağlı olduğu düşüncesinden yola çıkarak, tarihi kent, kentsel tasarım ve kentsel hafıza kavramlarının doğru anlaşılması için tanımları ve birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde durulmuştur. Ardından tarihi kentlerde yapılan mimari ve kentsel tasarımlarda kentsel hafızanın önemini ve yerini daha iyi vurgulayabilmek ve kentsel hafızaya dayalı bir kentsel koruma çalışmasının nasıl olması gerektiğini açıklayabilmek için, yüzyıllar boyu birçok uygarlık döneminde başkent kimliği taşımış İstanbul'un aslında küçük bir kent olarak nitelendirebileceğimiz bir semti olan Galata bölgesi'nin tarihi, sosyal ve mimari yapısı incelenerek sonuçta Galata'nın yapma ve sosyal çevresiyle birlikte korunması için öneriler oluşturulmuştur.

Anahtar kelimeler: Tarih, Kent, Koruma, Tasarım, Hafıza, Tarihi Kent, Mimari Tasarım, Kentsel Tasarım, Kentsel Hafıza, Galata.

ABSTRACT

Our rich urban memory, history and culture in a historical city like İstanbul that has had the identity of a capital city for centuries and been the scene for continuous clash and fusion of various beliefs and religions, with the influence of both Eastern (Persian and Arabian) and Western (Roman, Byzantine, Latin) cultures, is not appreciated enough. In connection to this, new building requirements in the city are realized without making a high quality examination, design and application study and constitute qualitative problems in the historical urban fabric.

This thesis study focuses on the definition of and relations between historical city, urban design and urban memory concepts, in order to enable correct interpretation of them, starting with the thought that the qualitative problems we are faced with in our cities today are mostly due to the misinterpretation of many concepts primarily such as historical city and urban design. Then, by examining the history, social and architectural structure of Galata district, a neighborhood of İstanbul which can actually be described as a small city that has had the identity of a capital city for centuries during many civilizations, proposals have been made for the conservation of Galata with its artificial and social environment, in order to better emphasize the importance and place of urban memory in architectural and urban designs made in historical cities and to explain how an urban conservation study based on urban memory should be.

Keywords: History, City, Conservation, Design, Memory, Historical City, Architectural Design, Urban Design

1. GİRİŞ

Yaşayan bir organizma olan kentin sürekli yenilenme ve değişim göstermesi kaçınılmazdır. Toplumlarda görülen sosyal ve ekonomik değişimlerin neden olduğu yeni eylemlere bağlı olarak doğan ihtiyaçlar kentte yeni işlevleri ve buna bağlı olarak eski yapıların yeni kullanımlarını veya yeni yapılar inşa edilmesini gerektirmektedir. Ancak, uygun bir master plana bağlı olmayan, sadece tek yapı ölçeğinde sorunu çözmeyi hedefleyen çalışmalar yeterli olmamakta, ayrıca bu tür yenilenme ile oluşan değişim, kentin mimarisini bozarak çoğu kez dönüşü olmayan çirkin görüntüler oluşturmaktadır.

Araştırmanın konusu olan tarihi kent dikkate alındığında; yapılan her hata, geçmiş uygarlıklardan günümüze kalan ve kentsel hafızayı oluşturan fiziksel izlerin silmesine ve dolayısıyla kentte hafızasını ve kimliğini yitirmiş bir fiziksel çevre ve bu çevrede köksüz ve kimliksiz bir sosyal yapı oluşmasına neden olmaktadır. Öyleyse, tarihi kentlerde oluşan yeni yapı ihtiyacını karşılamak için yapılacak çalışmalarda, tarihi dokuyu ve onu oluşturan kültürel ve sosyal yapı tanınmalı, korunmalı ve ona uygun yeni tasarımlar araştırılmalıdır.

Tarihi kentlerde yapılan ‘koruma’ın amacı fiziksel ve kültürel mirası bizden sonraki nesillere aktarmaktır. Ancak koruma hedeflenen, yalnızca fiziksel bir çevre olmamalıdır. Tarihi kent; tahrip olmaktan ve yıkılmaktan kurtarılmış, restore edilmiş yapılar yığını olarak düşünülemez. Kent, yaşadıkları ve onu yaşayanların oluşturduğu bir toplumsal hafıza mekanıdır. Kenti oluşturan doğal, yapma ve sosyal çevrenin, kentsel yapının büyüme evrelerinin ve mekan oluşumunun analizi ve kurgusunun araştırılması ve değerlendirilmesi, korumanın vazgeçilmez ön koşulu olmalıdır. Sadece elle tutulan, gözle görülen yapıları ayakta tutmaya çalışmak yeterli olmamaktadır. Yapılacak çalışmalar bu çevrede yaşayan ve büyüyenleri kapsamadıkça hiçbir olumlu sonuç getirmeyecektir.

Tarihsel perspektif içerisinde kentlerin sosyal ve yapma çevreleriyle ilişkili olarak farklı kimlikler kazandıkları gözlenmektedir. Kentlere kişilik veren kentlilerin, kendilerini kentle bir bütün hissetmelerini sağlayan en önemli öge, zaman içinde oluşturdıkları ortak hafıza ve kültürel, toplumsal ve ekonomik yapının oluşturduğu ve içinde büyüdükleri sosyal çevredir. Öyleyse bu sosyal çevrenin ve toplumsal hafızanın mekana kazandırdığı ‘kentsel hafıza’ ortaya çıkarılmadan, yeterince araştırılmadan, sonuçları dikkate alınmadan gerçek bir koruma düşünülemez. William Churchill’in de dediği gibi; “Çevre insanı, insan da çevreyi yaratır.”

Tarihi kentler bakımından oldukça zengin olan ülkemizde yukarıda sözü edilen yanlış veya eksik koruma anlayışları ve uygulamaları çok sık görülmektedir. Ülkemizde tarihi çevre

koruması kapsamında yapılanlar; mimari tipolojisi her ölçekte yeterince araştırılmadan, nitelikli bir tasarım ve yaratıcılık aranmadan yapılan düzenlemeler sonucu (kiç) bir dekorasyondan öteye gitmemekte ve en önemlisi, tarihi kentlerimizde tarihin izlerinin, mimari ve kültürel kimliğin silinmesine yol açmaktadır.

Bu çalışmada amaçlanan, tarihi kentlerimizde yapılacak koruma çalışmalarında kentsel hafızanın yeri ve öneminin vurgulanmasıdır.

Tezde yöntem ve strateji olarak; öncelikle ele alınan konu ile ilgili kavramlar ve deyimler detaylı bir şekilde yabancı kaynaklar da taranarak açıklanması yapılmış, bu kavramların birleriyle ilişkileri ve konuyu nasıl etkiledikleri belirtilmiştir. Tarihi Kent Planlamasında mimari hafızanın yeri ve önemi, nasıl ve hangi aşamada dikkate alınması gerektiği örnekler ile genel olarak açıklanmıştır.

Araştırma ile sağlanan kuramsal bilgiler ışığında ve kentsel hafıza bağlamında kentsel koruma prensibini daha iyi açıklayabilmek için örnek olarak, yaklaşık 3000 yıllık tarihinde bir çok uygarlıklara başkentlik yapmış önemli bir tarihi kent olan İstanbul'da yüzyıllar boyunca 'kent içinde kent' kimliği taşıyan Galata bölgesi ele alınmıştır. Galata, günümüzde sadece İstanbul'un bir semti olduğu halde geçmişten beri farklı yapısı ve halkı ile küçük bir kent olma özelliği taşıdığı için bu çalışmaya konu olmuştur. Galata'nın, bir yerleşim yeri olarak bilinen her dönemdeki tarihi, sosyal ve mimari yapısı araştırılıp, incelenmiş ve her dönemin kentsel hafızasının somut örnekleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak bu bağlamda, Galata'nın kentsel yapısına uygun bir koruma çalışmasının nasıl olması gerektiğinin ortaya konması amaçlanmıştır.

2. TARİHİ KENT

2.1 Tarih Kavramının Tanımı ve Tarih Bilinci

Tarih kavramının çeşitli kaynaklardaki farklı tanımları aşağıda belirtilmiştir.

“Toplumlari, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan; bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyetleri, kendi iç sorunlarını inceleyen bilim” [1]

“Geçmişin olaylarını kaynak malzemelerin eleştirel bir incelemesine dayanarak kronolojik tutarlılık içinde irdeleyen ve genellikle bunların nedenleri, koruma konusunda açıklamalarda bulunulan bilim dalı” (Ana Britanicca, 2000)

“Geçmiş, gerçeğe uygun olarak ortaya çıkarmayı amaçlayan anlatı” (Meydan Larouss, 1971)

Tarih biliminin ve kavramının doğuş sebebini daha iyi anlatabilmek için yapılan bir tanımda “İnsan her zaman, geçmişe mal olacak bir şimdinin kalıcı ve belirgin izlerini yaşatarak kendini sürdürmeye, aynı zamanda, bugününü dünle doğrulamak için, nereden geldiğini, kendisinden önce neler olduğunu bulmaya çalışmıştır.” (Meydan Larousse, 1971) denmiştir.

Tarihi ya da tarihsel diye kullandığımız sözcük, tarih biliminden türemiş olup, “geçmiş dönemlerden kalan, tarih ve sanat açısından değer taşıyan bir şey için kullanılır.” (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986)

“Geçmiş bugünde yaşatan tarih bilincidir...Tarih bilinci geçmişte yaşamak değil, kendi kimliğini yapan öğeleri tanımak ve onları bugünün ışığında, bugünü de onların ışığında yorumlamaktır.”(Kuban, 2000)

Kent ve mimarlık açısından tarih bilincine bakıldığı zaman, eskiden tarih anlayışı, büyük adamlar ve büyük olaylarla sınırlı idi. Ancak şimdilerde, tarihin ve geçmişin yapısal simgesini, sadece büyük saraylarda, külliyelerde değil, sıradan halkın konutlarından oluşmuş basit bir sokak dokusunda arıyoruz. Sürpriz mekanlara açılan dar sokaklar, az katlı evler, bazen büyük saraylardan daha önemli tarihi bir değer taşımaktadırlar.

2.2 Kent Kavramının Tanımı ve Kentin Tarihi

Kent kavramı en basit şekliyle, “Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, şehir.” [1] olarak tanımlanabilir.

“Kent çağımızın, içinde yaşadığımız bir organizma olarak, niceliksel ölçütler dışında, niteliksel olarak tanımlanması oldukça zor ve karmaşık bir olgudur...Bunun en temel nedeni bir tanım yapabilmek için, bazı sabit ölçütlerin tanımlanmasına gerek olduğudur. Oysa ki dünya üzerinde var olan her kent ayrı bir coğrafyada, ayrı niceliksel değerlere sahip bulunmakta ve en önemlisi kendine özgü niteliksel özellikler ortaya koymaktadır. Hiçbirisinin nitelikleri bir diğeri ile tam bir benzerlik içinde değildir. Bu açıdan hemen her kenti kendine özgü ölçütler ile tanımlamak gerekmektedir.” (Dinçer, 1999)

Dinçer, kenti tanımlamak için gerekli olan ölçütleri;

- nüfus büyüklüğü,
- idari statü,
- nüfusun yapısı,
- iş bölümü ve uzmanlaşma,
- örgütlenme biçimi,
- işlev alanlarındaki farklılaşma,
- iş gücünün sektörel dağılımı,
- heterojenlik,
- fiziksel doku ve üretimin yapısı olarak belirtmiştir.

“Kent bir iletişim alanı olarak insanlara yaşam biçimi ve anonim kimlik veren bir yer”dir. (Çubuk, 1994)

Kentlerin oluşum sürecinde, coğrafik, topografik, iklimsel gibi fiziksel etkenlerin yanı sıra toplumsal, kültürel ve ekonomik etkenler de önemli bir yere sahiptirler. Kentlerin tesadüfen, kendiliğinden oluşmadığı, sosyal ve tarihsel değerler içerdiği unutulmamalıdır.

Yüz binlerce yıl dağınık bölgeler halinde yaşayan insanoğlu, ilk olarak tarımı benimseyince yerleşik bir hayat yaşama gereği duymuştur.

Egon Ernest Begel, kentlerin doğuşu hakkında farklı hipotezlerin ortaya atıldığından bahsetmektedir. Begel'e göre ilk hipotez; kent kavramının metal çağında ortaya çıktığıdır. Bu dönemde metal silah kullanan insanlar topraklar fethediyorlar ve fethettikleri topraklara da çiftçileri köle olarak getiriyorlardı, kendileri de tüm bölgeye hakim olabilmek amacıyla tepelere kurdukları ordu karargahlarında yaşıyorlardı.

İlk kentlerle ilgili olarak bir başka hipotez de; “ilk kentlerin ilkel birer köy olduğunu, sonra yavaş yavaş kentsel merkeze dönüştüklerini iddia eder.” (Begel, 1996)

Bu iki hipoteze bakıldığında ilki akla daha yatkın gelmektedir. “Esas olarak ilk kentler, beylerin boyun eğdirdikleri köylüleri denetim altında tuttuğu birer müstahkem yer niteliğinde” (Begel, 1996) idiler.

Sonuç olarak bir bölgede siyasi hakimiyet kurulması kentin doğuş nedeni olarak kabul edilebilir.

Antikçağda doğan kentte, siyasi hakimiyet kesin bir şekilde kurulunca, kentler büyümeye ve yeni işlevler kazanmaya başlamışlardır. Yeni işlevler de, günümüzde olduğu gibi yeni bina yapımını gündeme getirmiştir. Artık kendilerini güvende hisseden siyasi hakimiyet sahipleri, ilk olarak ordu karargahlarını saraya dönüştürmüşlerdir. Dini inanç bu dönemde de önemini vurgulamış ve tanrılar için tapınaklar yapılmıştır. Sarayın ve tapınakların ihtiyaçlarını üreten nüfus için de ambarlar ve barınaklar yapılarak kentin mimari dokusu yavaş yavaş oluşturulmuştur. Kentlilerin ürettikleri, saray ve tapınağın ihtiyacından fazla olmaya başlayınca da kentte ticaret ve Pazar olgusu yaratılmıştır. Artık kent bir Pazar merkezidir.

Antikçağda gelişen kent, Ortaçağa gelindiğinde karanlık bir devir yaşamaya başlamıştır. Ortaçağda kentlerin hemen hemen tümüyle önemsiz hale geldiği, o dönemlerde en büyük siyasi birime artık ‘ülke’ denmeye başlamasından anlaşılmaktadır.

Modern çağa gelindiğinde ise kentler, büyümeye devam etmiş ve bileşimleri önemli ölçüde değişmiştir. Büyüyen kentte, 18. yüzyılın sonlarında, kenar mahalleler, ucuz, çirkin, sağlıksız toplu konutlarla dolmaya başlamıştır. 19. yüzyılda da artık bir ‘sanayi kenti’ varolmuştur. “Siyasi olarak kentler artık sadece yerel özerkliği olan birer idari merkez durumundadır.” (Begel, 1996)

Günümüzde kentler, 19. yüzyılda oluşan bu sanayi kentinin ürünüdür. Ve maalesef artık, ‘kent’ dendiğinde akla ilk gelen, beton ve asfalt yığıdır.

2.3 Tarihi Kent Kavramının Tanımı

21.07.1983 tarih ve 2863 no'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda açıklanan yasaya göre 'Tarihi Kent Dokusu' kavramı 'sit' olarak tanımlanmıştır. Bu yasaya göre; "‘Sit’; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alandır." [2]

Tarihi kentler, ortak geçmiş ve hafızanın oluşturduğu büyük komplekslerdir. Tarihi kentlerdeki fiziksel  evre, toplumların kimliklerini oluşturan ve halkı bir arada tutan toplumsal bağları somutlaştıran, hatıralarının dayanak noktasıdır. Tarihi kentlerin, insan ölçeğinde düzenlenmiş mekanları, sosyal ilişkileri olumlu yönde etkileyen ortamlar yaratır.

Genelde tarihi kent mekanları, spontane olarak, farklı dönemlerin pe  pe e gelmesiyle büyüyüp geli mi  oldukları halde bu gelişim esnasında bir kargaşa görülmemektedir. "Yüzyılların maddi ve manevi birikimini barındıran kentlerde geçmişin mimari mirası; fiziksel görüntü, yaşam değeri ve simge olarak çevreye bir takım değerler katar." (Kuban, 2000)

Şekil 2.1 Kayaköy – Muğla'da tarihi kent dokusu

Tarihi kentler, hayranlık uyandıran genel görünümüleri, farklı üslupları barındıran zengin düzenlemeleri, hoş mekanlara açılan kıvrımlı dar sokakları ve nitelikli işçilikleriyle toplumların yaratıcılıklarının bir göstergesidir.

Tarihi kentlerin her birinde kendine özgü bir kentsel kurgu gözlenmektedir. Birinde surlar ile çevrili dar sokaklar arasındaki küçük parselli bitişik nizam evler kentsel dokuyu oluştururken, diğerinde geniş bir düzlükteki birbirinden ayrık, bahçeli ev tipleri dikkat çekmektedir. Bu kentlerin karakterini, sokakların biçimleri, mekansal ilişkileri, parsel boyut ve biçimleri, cephelerdeki doluluk boşluk oranları belirler. Tarihi kentlerin karakterini belirleyen bu elemanların oluşumunda da iklimsel ve topografik özelliklerin etkisi büyüktür.

Tarihi kentlerdeki binaların oran ve boyutları genel bütünün bir parçası olarak uyum içinde olmasının yanı sıra detaylar incelendiğinde zengin çeşitlilik gösteren bir mimarlık gözlenmektedir.

Şekil 2.2 Troyes – Fransa’da tarihi kent dokusu

Ancak “kentsel yapı içerdiği öğelerin toplamından farklı bir gerçekliktir ve hiçbir biçimde öğelerin yığılmasına indirgenemez.” (Köksal, 1994) Tarihi kentlerde, sadece tarih boyunca yığılan katmanlar değil, yeni ve modern kentlerin geleceğine ipucu olabilecek detaylar mevcuttur.

Tarihi kentleri oluşturan yapılar birer tarih belgesi olarak estetik, sosyal, kültürel, ekonomik ve arkeolojik nitelikler taşırlar.

Günümüzde, kentlerdeki tarihi mekanlar olmasaydı, çağdaş teknoloji ve anlayışla yapılan yeni dünya kentleri arasında herhangi bir kimlik farkı gözetilemeyecekti. Kentler arasında, farklılıklar yaratarak, kentlere kişilik ve kimlik kazandıranlar yine tarihi kent mekanlarıdır.

2.4 Tarihi Kent Bilinci ve Tarihi Kentlerde Koruma

Tahrip olmuş, halkın daha çok ‘köhne’ diye nitelendirdiği yapıların oluşturduğu tarihi kentlerin ayrıcalıklı bir niteliğe kavuşturulabilmeleri için halkta ‘kentsel hatıra’ ve ‘kültürel miras’ olgularının benimsenmesi gerekmektedir. Halkın ‘köhne’ olarak nitelendirdiği her tarihi kent, yaşayanı ve gezeni için farklı duygular hissettirir.

Şekil 2.3 Küre – Kastamonu’da tarihi kent dokusu

“Kentlerdeki tarihi çevrelerin belirleyici ögesi hiç kuşkusuz geçmişin mimari ürünleridir. Sadece anıtsal yapılar değil, bunlarla birlikte sivil mimari örnekler, sokaklar, meydancıklar, anlamlı kalıntılar ve diğer eski kent ve mekan öğeleri korunabiliyorsa, bulundukları doku da tarihi kimliğini sürdürüyor demektir. Bunlar artık yoksa ya da sürekli yok olsaydı, her yeni yapı ‘tarihtekilere benzer’ görünümde olsa bile, aynı çevreye belki de artık başka bir ad vermek daha doğru olur.” (Ekinci, 2004)

Tarihi kentlerdeki doku doğru olarak incelendiğinde, geçirdiği dönemlerdeki aile yapısından, günlük yaşam kurgusuna, mekanların kullanım biçimlerinden, yapı teknolojisi ve malzeme kullanımına kadar birçok konuda önemli ip uçları yakalanabilir.

21.07.1983 tarih ve 2863 no'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre "Koruma ve Korunma"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir." ve "Korunma Alanı"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alanlardır."

Aynı yasaya göre; "Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

- a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19. uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
- b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,
- c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,
- d) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler.

Ancak, Korunma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar." [2]

Tarihi kentlerde koruma kavramının geçmişi çok eskilere dayanmamaktadır. Yakın zamanlara kadar, önceki dönemlerde inşa edilen yapılar, içinde bulunulan dönem için birer malzeme kaynağı olarak düşünülmekteydi. O dönemde malzeme kaynağı olarak görülmekten kurtulmuş, görkemli ve güçlü yapılar da yeni kullanıcı zevk ve isteklerine göre çeşitli değişikliklere uğramışlardır. "Koruma, Rönesans'tan başlayan hümanist düşüncenin ürünüdür. Söz konusu olan, önceki nesillerin yapıtlarını, ürünlerini görerek insanlığın evrimini anlamak, zaman içinde nerede olduğumuzu kavramaktır." (Yerasimos, 2004) İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tarihi kentleri koruma isteği daha büyük bir önem kazanmıştır.

Ancak korumanın da bazı sınırları olmalıdır. Yoksa zamanla her şeyi koruma altına alarak, mimarlığı, şehirciliği ve kentsel tasarımı öldürerek büyük bir müze yaratmış olunur. Burada

tarih biter çünkü insanlar eski bir tarihte yaşarlar, yeni bir tarih yaratamazlar. Bugün de yarının tarihi olduğuna göre, bugünden yarınlara bir şeyler bırakmalı olduğumuzu unutmamalıyız. Ancak bunun da ayrımı iyi yapılmalıdır. Ne olacağını bilmediğimiz bir yarına ‘tarihi eser’ bırakmak uğruna bugünün gerçek tarihi eserleri de yok edilmemelidir.

Tarihi kentlerde koruma planlanırken, sosyal yapının ve toplumsal hafızanın da yaşatılması hedeflenmelidir, yoksa kent, sadece anıtlar yığını olmaktan öteye gidemez. Oysa ki kent, kendisini oluşturan toplumsal, kültürel ve ekonomik yapısıyla bir bütündür ve onlardan soyutlanarak bir tiyatro sahnesi gibi düşünülemez. Fiziksel çevremiz ile onu yaratan kültürel ve sosyal yapı arasındaki ilişki son derece önemlidir.

Şekil 2.4 Nancy – Fransa’da tarihi kent dokusu

Bir kenti oluşturan binaların tarihi değer taşıyan, kapı, pencere, dolap, ocak, cumba gibi öğelerini zaman ve mekandan soyutlayarak müzelerde sergilemek yerine, yaşayan kendi kent ortamında canlı tutmaya çalışmak, kentin bütünlüğünün daha iyi kavranmasını sağladığı için daha olumlu bir yaklaşımdır.

Koruma altına alınmış tarihi kentlerde sadece fiziksel yapıda değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel yapıda da iyileştirme yapılmış olmaktadır. Bu iyileştirmenin boyutları da iyi belirlenmelidir. Sadece turistik hedefler göz önünde tutularak yapılan koruma çalışmaları, tarihi alanda artan ticari kullanım sonucu, yerleşik halkın yok olup, geçmişin metalaşmasına kadar varan yanlış sonuçlar doğurabilir ve tarihin sadece bir turistik dekor olarak kullanılıp tüketilmesine yol açabilirler.

Kuban, tarihi kentlerde korumaya karşı ve korumadan yana görüşleri şöyle maddelendirmiştir:

“Korumaya karşı yargılar:

- Değişme doğal ve zorunlu bir süreçtir.
- Tarihi çevrenin korunması isteği büyüme ve yenileşmeyi engellemektedir.
- Tarihi çevrenin korunması isteğinin parasal kaynağı yoktur ve ekonomik olarak verimsiz bir yatırımdır.
- Tarihi çevrenin korunma isteği çağdaş bir çevre yaratılmasını engellemekte, halkın yenileşme isteklerini bastırmaktadır.
- Tarihi çevresi yok olmuş bir toplum yapısı ve terk edilmiş bir teknoloji, artık arzu edilmeyen bir imgenin yaşatılması için yapılan bir dayatmadır.
- Tarihi çevre ancak müzeye kalkar, ya da müze olabilir. Toplumun çağdaş yaşamsal isteklerine aykırıdır.

Korumayı savunan yargılar:

- Tarihi çevre koruma isteği, çağdaş toplum kültüründe yeni bir görüşü yansıtmaktadır.
- Eski kent merkezlerinde tarihi çevrenin korunması isteği, kentlerin günün koşullarına uyarak kontrolsüz gelişmelerine engel olur.
- Tarihsel çevrenin korunması isteğinin çağdaş koşullarda yaşama isteğini engellediği savı doğru değildir.
- Tarihsel çevrenin korunması isteğinin ekonomik olmadığı savı da doğru değildir.
- Parasal olanakların korumayı gerçekleştirmeye engel olduğu yüzeysel olarak doğrudur.

- Kentlerin, bütün tarih süresince hep yenilerek bugüne geldikleri ve bu gelişme boyunca eskinin ortadan kalktığı, bu açıdan bugün de aynı şeyin yürürlükte olduğu savı doğrudur. Fakat bu basit bir mekanik dünya görüşü gözlemidir. Ve çağdaş kültürel gelişmeleri yansıtmaz.
- Tarihsel çevre korunmasına karşı daha köktenci bir tavırla, eski kent dokusunu ve mimarisini artık yok olmuş bir toplum yapısının ifadesi olduğu ve bütünüyle ortadan daha doğru olacağı yargısı teknolojik bir Nihilizm'dir." (Kuban, 2000)

"Korumanın karşısına çıkan engeller içinde eskinin sosyal statüsü, başka bir deyişle ahşap bir evi bir apartmana yeğlemek, çağdaşın eskiye tepeden bakan sonradan görmüslüğünü aşabilmek, hep bu kültürel statünün varlığından kaynaklanabilecek davranışlardır." (Kuban, 2000) Oysa ki eski ile yeniye bakıldığında birini diğerine tercih etme gerekliliği yoktur. Tarihi kent dokusu günümüz şartlarına uygun yaşama mekanlarına dönüştürülerek eski ve yeni yapıların uyumlu birlikteliği ile daha verimli ve dinamik bir kent yaşamı elde edilebilir.

"Koruma isteği temelde bir kültürel istektir." (Kuban, 2000)

Geçmiş dönemlerin toplumsal hafızalarının ürünü olan tarihi kentleri, çağdaş yaşamın gerekleri ve teknoloji ile donatarak topluma kazandırmak gereklidir.

Tabii ki, açık, boş bir arazide tasarım veya inşaat yapmak çevrelerin korunması ve planlanmasına göre çok daha kolay ve ucuz bir iştir ancak unutulmaması gereken yapılan işin kültürel değerler açısından ucuz olup olmadığıdır.

Aynı çağın, tek düze yapılarının oluşturduğu bir çevre ile farklı çağların kültürel birikimlerinin ürünleri olan yapılarının yan yana sergilendiği bir çevre estetik yoğunluk açısından kıyaslanamaz niteliktedir.

Aslında amacımız, eskinin yeniden daha değerli olduğunu söylemek değildir, ancak tarihin maddi ve manevi verilerinin de toplum yaşamını zenginleştireceği bir gerçektir. Tarihi kentleri, sadece bireyleri birbirine bağlayan değerlerin bir bütünü olarak, toplumsal kültürü ve hafızayı tanımladığı için değil, daha zengin değişiklikler içeren, insani çevresi ile oluşturduğu duygu ve düşüncüyü harekete geçiren yaratıcı ortamı için de korumak gereklidir.

Toplumun uygarlık derecesi arttıkça eskiyi öğrenme ve koruma içgüdüsü de artmaktadır.

Tarihi kentlerde yıkılan, yok edilen her öge, toplumun kültürel mirasını biraz daha yoksullaştırmaktadır. Böylece yok edilen geçmiş, geleceği de belirsiz kılmaktadır.

Tarihi kentlerin korunmasını sadece tarihi mirasın, kültürün ve hafızanın devamını sağlamak olarak düşünmemek gerekir. Tarihi kentlerde korunan anıtsal yapılar aynı zamanda kente estetik bir değer de katar.

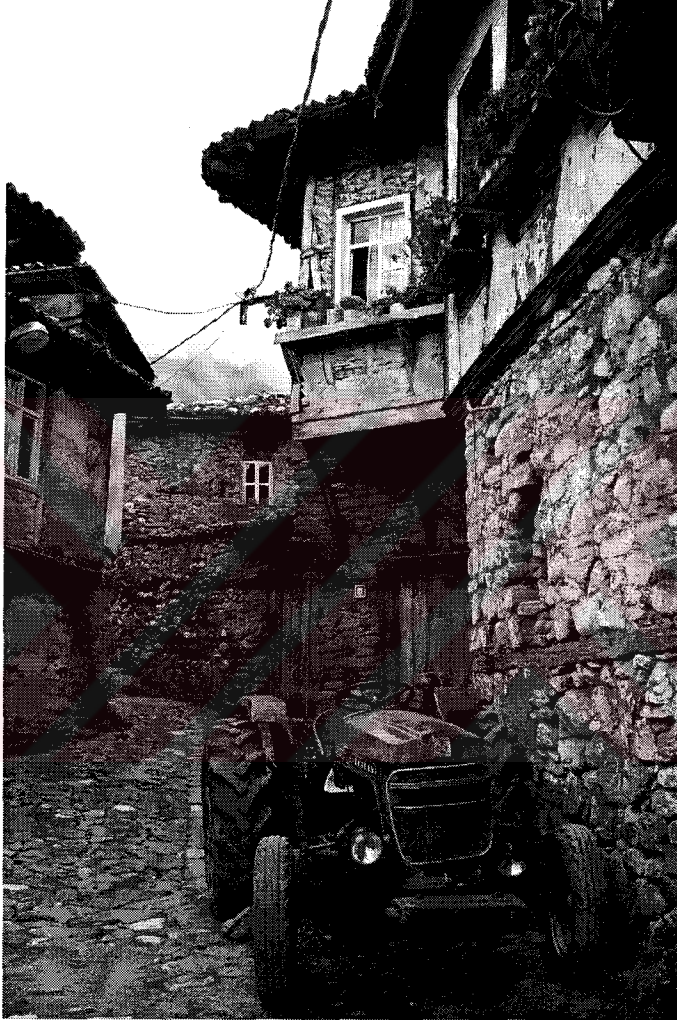
Şekil 2.5 Yeldeğirmeni – İstanbul’da tarihi kent dokusu

Makine yapımı ürünlerin egemen olduğu bir çağda, kişiliğimizi, geçmişimizi, kültürümüzü yansıtan tarihi kentlerimizi korumak hiç olmadığı kadar önemlidir.

Yeni kentsel gelişmenin giderek standartlaştığı günümüzde, tarihi kentler, eski binalarıyla birer kişilik kazanmakta ve kentler arasında farklılıklar yaratmaktadırlar. Çünkü ülkelerde kentleri birbirinden ayıran ve farklı kılan, tarihi çevreleri, farklı hikayeleri ve kentsel hafızalarıdır. Tarihi kentler, geçmiş, bugünkü ve gelecek kuşaklar arasında da farklı bir iletişim kurmaktadırlar.

Tarihi kentlerde koruma çalışmaları tekil bina ölçeğinde; restorasyon, konservasyon, restitüsyon, rekonstrüksiyon, yeniden değerlendirme gibi farklı tekniklerde yapılabilir. Ancak koruma hangi teknikle yapılırsa yapılsın tarihi yapılar bulundukları çevreden soyutlanmamalıdır. Tarihi değeri olan anıtsal yapıların ait oldukları çevreden koparılarak korunması, kentsel dizge bağlamında doğru değildir. Kentsel dizgeden kopmuş bir anıtsal yapının, kent kimliği ve kentsel hafıza hakkında bilgi verici olması beklenemez. Tekil bina korumasında yapıların birbirleriyle olan mekansal ilişkileri ve bir araya geliş biçimleri

önemsiz gibi düşünülebilirken kentsel korumada bu tam tersidir. Kentsel koruma söz konusu olduğunda, tek tek çok fazla bir tarihsel değere sahip olamayan bazı yapılar, bir araya geldiklerinde ait oldukları dönemin kentsel özelliklerini ortaya çıkardıkları için önem kazanmaktadırlar. Kimi zaman bu kentsel dokunun karmaşık yapısı, toplumlardaki karmaşık ilişkiler ağını ve zaman içindeki değişimlerinin fiziksel ortama yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.6 Cumalıkızık – Bursa’da tarihi kent dokusu

Korumada, tekil yapı ölçeğinden kentsel çevre ölçeğine geçildikçe yol dokuları, meydanlar, sokaklar, ağaçlar gibi bir çok kentsel eleman koruma kapsamına girmektedir.

Tarihi dokunun oluşturduğu, vazgeçilmez bir estetik değer de kent silüetleridir. Kent silüetine sonradan eklenecek yeni yapıların malzeme, renk ve boyut açısından çok iyi incelenerek kentsel silüeti bozmamasına özen göstermek gerekmektedir.

‘Tarihi kentlerde koruma’ dediğimiz zaman en basit şekliyle var olanı saklama anlamı çıkartılmamalıdır. “Koruma, var olan olumlu niteliklerin, özelliklerin, giderek kimliğin (farklı ölçek ve boyutlarda) yenilenebilmesi, başka bir deyişle dönüşerek yeniden üretilmesi olarak tanımlanabilir.” (İncedayı, 2004) Korumanın doğru sonuçlar elde edebilmek için, farklı disiplinler arası işbirliği ile yapılması gerekmektedir.

“Bir dokunun korunması aynı zamanda içindeki hayatın sürmesiyle mümkün olabileceğinden eski ve yeni kullanım arasındaki çelişkileri, kamu girişimleri çözmeye yeterli değildir. Bu durumda gereken, özel sektörü ve kişileri işin içine sokmak, yani korumaya özendirmektir. Bu ise ancak önemli bir sosyolojik evrimin sonucu olabilir.” (Yerasimos, 2004)

Sahip olduklarımızın değerini bilmeliyiz, “mimarlık mirası az olan ülkeler bir anlamda kendi geçmişlerinin yaratmak zorundadırlar.” Oysa ki tüm dünyayı kıskandıracak kadar zengin bir mimari ve kültürel mirasa ve tüm insanlığın açık hava müzesi olabilecek bir potansiyele sahip İstanbul gibi bir kente sahip kişiler olarak onu korumak en önemli görevlerimizden biridir.

3. KENTSEL VE MİMARİ TASARIM

3.1 Tasarım Kavramının Tanımı

“Tasarım, elde edilmek istenen ürünün konum, işlev ve biçimini oluşturma eylemidir.” (Çetiz, 2000) Bir başka deyişle tasarım; “bir ürün ortaya koymaya yönelik düşünsel ya da maddi çalışmalar süreci” dir. (Ana Britanicca, 2000)

“Bir ürünün tasarımında genel olarak 4 öge göz önünde bulundurulur. Bunlar kullanılan malzeme ya da malzemelerin olanakları, bu malzemenin amaçlanan işleve uyarlanması, kullanılan yöntemler, parçaların bütün içinde yan yana geliş biçimi ve ürünün onu izleyecek ya da kullanacak olanlar üzerindeki etkisidir.” (Ana Britanicca, 2000)

3.2 Mimari Tasarım

“Mimari; bir eylem olarak, insan faaliyetlerini barındırmak amacıyla çevrenin düzenlenmesidir.” (Arcan, Evci, 1999) Mimari tasarım; programlama, tasarlama, uygulama ve kullanım evrelerinden oluşan Mimari Planlama Süreci’nin önemli bir aşamasıdır. Mimari Planlama ise; “işleve bağlı mimari verilerin oluşturularak yöntemli bir şekilde bir araya getirilmesi ve bütünleştirilmesi ile, istenen amaçlara varmak için, mimari etkinliklerin yönlendirilmesi ve değerlendirilmesi kararlarının tümüdür.” (Arcan, Evci, 1999)

Mimari tasarımı daha iyi açıklayabilmek için Mimari Planlama Sürecinin evrelerini biraz açmak gereklidir. “Mimari programlama, tasarlanacak çözüm için gerekli verilerin hazırlandığı, tanılamaya (teşhise) yönelik bir planlama süreci evresidir. Diğer bir deyişle, programlama, mimari amaçların ve isteklerin anlaşılabilir bir biçimde ifade edilmesidir.” (İnceoğlu, 1982)

“Tasarlama, düşünülen yapının içinde yer alacak eylemler için gerekli olan alanların tasarlandığı, plan ve şemalar halinde hazırlandığı ve düzenlendiği bir proje yapma evresidir. Uygulama; tasarımda elde edilen sonuç projenin uygulanması veya bina etme eyleminin gerçekleştirilmesi, kullanım ise; bina edilmiş yapıların kullanılması veya işletilmeye açılması evresidir.” (Arcan, Evci, 1999)

Mimari Planlama Süreci evrelerinden konumuzla ilgili olan Mimari Tasarım evresinin aşamalarını Arcan ve Evci;

- Bilgi toplama aşaması
- Analiz aşaması

- Sentez aşaması
- Değerlendirme aşaması olarak maddelendirmektedir. (Arcan, Evci, 1999)

“Tasarım; önceden var olan şeylerin eleştirisinin yapılmasıyla, yeni gereksinimleri karşılamak için, sınama – yanılma yoluyla yeni çözümleri bulup önerdiğimiz yoğun bilgi, beceri ve deneyim gerektiren bir evredir.” (Arcan, Evci, 1999)

Mimari tasarım, mimari çalışmaların yaratma evresi olduğundan çok önemlidir ve bilimsel bir yaklaşım ile çözümlenmelidir. Tasarıma doğru bir yaklaşım biçimi ile doğru çözüm yollarına ulaşmak için ilk olarak, problemin ve ihtiyacın ne olduğu ve bunun nasıl giderilmesi gerektiği sorularına cevap aramak gerekmektedir.

Mimari tasarımda işlev en önemli yol göstericidir ve tasarımda amaç ve gereklilikleri belirlemektedir. Mimari tasarımın, işlevsel ve amaca uygun olup olmadığının değerlendirilmesinde önemli olan ölçütler;

- İşlevsel koşullara uygunluk,
- Olumlu iletişim koşullarına uygunluk,
- Kullanıcı isteklerine uygunluk,
- Sağlık ve konfor koşullarına uygunluk,
- Estetik koşullara uygunluk,
- Çevrenin yeniden düzenleme koşullarına uygunluğu,
- Ekonomik koşullara uygunluk olarak sıralanabilir. (Arcan, Evci, 1999)

Mimari tasarımdaki başarı bu değerlendirme ölçütleri ile belirlenebilmektedir.

“Mimar aynı bir heykeltıraş gibi biçim ve hacimlerle, bir ressam gibi renklerle çalışır.” (Rasmussen, 1994) Yani mimari tasarım diğer sanatlarda olduğu gibi estetik değerler ve yaratıcılık içermektedir. Ancak mimari tasarımı diğer sanat dallarından ayıran, bu sanatın işlevsel olması ve diğer sanat dallarında olduğu gibi yoktan var etmenin, bağımsız bir eser ortaya çıkarmanın mümkün olmamasıdır. Mimari tasarım yapılırken, yapının çevresi ile olan ilişkisi ve uyumu çok büyük önem taşımaktadır. “Mimari çok özel bir işlevsel sanattır; içinde yaşayabilmemiz için mekana sınırlar koyar, yaşamlarımızı çevreleyen düzeni yaratır.” (Rasmussen, 1994) Mimari tasarım; insana hizmet veren mimarlık sanatının bir ürünüdür.

Mimari tasarımın başarısının kanıtı, yapının mimarın amaçladığı işleve doru olarak hizmet veren estetik bir mekan olmasıdır. “Mimarlığın fiziksel çevrenin yaratılması ve genel yapı kavramıyla olan bütün ilişkileri böylece kurulmuş oluyor. Onu diğer yapı etkinliklerinden ayıran en önemli özelliğin insanın çeşitli eylemleri için elverişli sınırlı bir boşluk (mekan) yaratılması olduğu ve bunda simgesel ve estetik, yani salt faydanın sınırlarını aşan etmenlerin etkisi de saptanıyor.” (Kuban, 1992)

Mimari tasarım, insanoğlunun doğal bir korunma ve barınma içgüdüğü ile oluşturduğu mekandan yani bir korunaktan ya da bir barınaktan çok daha fazlasını ifade etmektedir. Mimari tasarım ile geleceğin ve yaşamın yaratılması kaçınılmazdır.

3.3 Kentsel Tasarım

“Kentsel tasarım, yapı ve mekanın insan ölçeğinde ele alınarak bir bütünlük içinde tasarlanması eylemidir.” (Çetiz, 2000)

Kentsel tasarım sürecinde, insan ihtiyaçlarının karşılanabildiği, aynı zamanda kullanıcıların birbirleriyle olan sosyal ve psikolojik ilişkilerinin oluşmasına yardımcı, işlevsel ve mekansal ortamlar oluşturmak ana hedef olarak belirlenmelidir. Çünkü kentsel tasarım, kullanıcı gereksinimlerini karşılayan estetik çevreler yaratan ve kentlerdeki gelişimi ve değişimi yönlendiren bir disiplindir.

Kentsel tasarım 1950’li yıllardan beri yeni bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Prof. Dr. Enis Korta’nın ‘Kentsel Tasarım, Kentsel Estetik’ konulu bildirisinde 1956 yılında A.B.D. Harvard Üniversitesi’nde mimarlar, kent plancıları ve doğa tasarımcılarının katıldığı ve ‘kentsel tasarım’ adı altında disiplinler arası bir alan oluşturmanın amaçlandığı bir kolokyumdan söz etmektedir. “‘Kentsel Mekan’ ve ‘Kentsel Tasarım’ sözcükleri 70’li yıllardan itibaren çevre tasarımının bir parçası olarak çağdaş dünyanın gündemine girdi. Bunun nedeni, modern mimarlık ve planlama anlayışlarının ortaya çıkardığı bozuk yapılaşma ve bunun sosyal maliyetleriydi.” (Eşkinat, 1993)

Kentsel tasarım kavramı ortaya çıkışından günümüze kadar farklı şekillerde algılanmıştır. Bir taraftan büyük ölçekli bir mimarlık çalışması olarak düşünülürken, diğer taraftan kent planlamasından farklı tutulmamaktadır. “Bugün kentsel tasarım, kentsel mekanda bir tasarım faaliyetinin ötesinde, ülkenin, bölgenin, kırsal alanların, metropolün ve bütünlük arz eden farklı ölçeklerdeki mekansal düzenlemeleri ve uygulamalarını birleştiren, bütünleştiren bir temel disiplin olarak tasarım meslekleri arasındaki yerini almaktadır.” (Çetiz, 2000)

Kentsel tasarım, kentsel yaşamda ve kentin düzenlenmesinde çok önemli bir araçtır. Kent oluşum sürecinin bir parçasını oluşturan kentsel planlama ve kentsel tasarım arasında önemli bir ilişki vardır. Kentsel planlama, belli bir toplumsal amaç ya da mekansal kullanım göz önünde bulundurularak elverişli ve yöntemli biçimde düzenleme eylemidir. “Buna göre kentsel tasarımın kentsel ölçekte kent planlama sürecinin parçası ve devamı olduğu yasalarda yer almalı ve kentsel tasarımın tanımı ve kavramı da böylece yasal bir baza oturtulmalıdır.” (Çubuk, 1994)

A.B.D. Harvard Üniversitesi dekanı Jose Luis Sert kentsel tasarımı şöyle tanımlamaktadır: “Kentsel tasarım, kent planlamasının, kentin fiziksel formuyla uğraş veren bölümüdür. Bu, kent planlamasındaki en yaratıcı süreç olup imgelem gücünün ve sanatsal kapasitenin çok önemli olduğu bölümü teşkil eder. Bu nedenle en zor ve tartışmalı süreç olduğu düşünülebilir.” (Kortan, 1993)

Prof. Gündüz Özdeş, kentsel tasarımı, şehircilikle mimarlığın arakesiti olarak tanımlamaktadır. “Kentsel tasarım, madem ki şehircilikle mimarlığın ara kesitidir, o halde onun da amacı fonksiyon, strüktür, sembol üçlüsünün en mükemmel kompozisyonuna ulaşmaktır.” (Özdeş, 1993)

“Kentsel tasarım, kamu hizmeti yönüyle kent planlamaya, tasarım yönüyle de mimarlığa yakın bir disiplindir.” (Eşkinat, 1993)

“Kentsel tasarımın ana teması bireylerin bir araya gelip, iletişim ve etkileşim kurmalarını, kendilerini çevreleriyle özleştirmelerini sağlayan mekanları yaratmaktır.” (Eşkinat, 1993)

Kentsel tasarımda, kullanıcıların gereksinimlerinin karşılanması, oluşturulan çevrelerin fonksiyonları çözümlenirken kullanıcının algı ve duygularını etkileyen estetik ortamlar yaratmak hedeflenmektedir. Kentlinin istekleri ve çıkarları gözetilerek yeni bir durum yaratılması olan kentsel tasarımın belirleyici ana kavramı insan olmalıdır.

Kentsel tasarım yapılmadan oluşup gelişen kent, kişiliksiz, tekdüze bir takım “geometrik düzenin ritmik yinelenmesi niteliğindedir.” (Bilsel, Türkoğlu, Erkal, Erciyas, Kaplan, 1993)

Kentsel tasarım, büyük metropollerde kimliksizleşmeyi önlemekte ve kentlere imaj yaratmakta ve toplumsal gelişim ve değişim sonucu ortaya çıkan mekansal değişim gereksinimlerini yönlendirmede önemli bir rol oynamaktadır.

“Türk geleneksel yerleşmelerinin fiziksel oluşumları, yaşam biçimleri ve koşulları, çevre ilişkileri ile birlikte deşifre edilerek, önemli bulgular ve saptamalar yapılmalı ve sonuçlar yeni tasarımlar için günümüze taşınmalıdır. Bu konuda Türkiye’nin geleneksel kent yerleşmelerinden gelen ciddi bir kentsel tasarım mirasına sahip olduğu, dolayısıyla geleneksel doku özelliklerini hala koruyan eski yerleşmelerin birer ekolojik tasarım ürünü olarak değerlendirilmesi yapılmalıdır.” (Çubuk, 1994)

Kentsel tasarımın, bahsedilen ön çalışmalar doğru olarak gerçekleştirilmeden yapılmaya çalışılması durumunda kentin, devamlılığını yitirmiş, yan yana gelmiş yapılar yığını olması kaçınılmazdır.

Kentsel tasarım, uzmanlık dalları arasında ortak bir çalışma ile yapılırsa ancak doğru olarak uygulanmış olmaktadır. Kentsel tasarımın doğru yapılması ise kentsel strüktürde fonksiyonel ve estetik bütünleşme sağlamaktadır. Mimarlık ve kentsel planlama disiplinleri arasında doğru bir işbirliği ile kentsel tasarım yapılabilir.

Prof. Dr. Enis Kortan, kentsel tasarımın, değişik zamanlarda ve değişik mimarlar tarafından, komşu parsellerde binalar yapılmasından ibaret olmadığını, kentsel tasarımın en azından bir yapı adası bazında bütüncül bir çalışmayı içermesi gerektiğini savunmaktadır. Aksi takdirde ne kadar iyi tasarlanırlarsa tasarlansınlar, aynı yapı adasındaki tek tek güzel ve başarılı yapılar bir ‘binalar topluluğu’ olmaktan ileri gidememektedirler.

Kentte ya da en azından kentin bir bölgesi içinde tek bir kentsel tasarım düşüncesi oluşturulmazsa aralarında tesadüflerle ortaya çıkan negatif mekanlar oluşturan yapılar birbirleriyle olumlu bir diyalog kuramamış olurlar.

Kentsel tasarımda tek bir tasarım düşüncesinden bahsederken tüm binaların birbirinin aynısı olması gerekliliğinden bahsedilmemektedir. Bu, kenti sıkıcı ve monoton kılmaktan başka işe yaramaz, yapılacak “tasarım uyumlu bir bütün olmalıdır; burada uyum’u sadece form, ölçek, doku, renk, v.b. yönlerden birbirine benzeyen öğelerin katı bir düzen içinde bir araya gelmesi olarak anlamamalıyız; fakat Le Corbusier’nin açıklamış olduğu gibi içinde çeşitlilik, karşıtların – kontrastların beraberliğinden oluşan bilinçli bir birliktelik olarak anlamalıyız.” (Kortan, 1993) Kortan aynı zamanda kenti çok sesli müziğe benzetmektedir. Çok sesli müzikte farklı sesler çıkardıkları halde önceden hazırlanmış uyumlu bir besteye göre ses çıkartan müzik aletleri olduğu gibi, kente de ortak bir tasarım düşüncesine uyan fakat birbirlerinde farklı binalar bulunmalıdır. Ancak bu şekilde kargaşa olmadan bir bütünlük elde edilmiş olur.

Mimar, mimari tasarımını gerçekleştirirken kentsel tasarımı da düşünmeli, eserini kentin karakteristiklerini çok iyi inceledikten sonra, kentin özelliklerini bozmayacak şekilde ortaya koymalıdır.

Kent, nesnel işlevlerin ve fiziksel ortamların oluşturduğu bir yer olmanın yanında, insan hayatının kişisel ve psikolojik süreçlerinin geçtiği, sosyal ve duygusal tüm deneyimlerinin anı niteliği kazandığı 'yer'dir. Öyleyse insan yaşamında bu denli önemli olaylara, çocukluk, gençlik, yaşlılık gibi farklı dönemlere mekan olan kenti planlamak sadece bölümlere ayırıp üzerine konut, ticaret, eğitim, sağlık ... v.b. mekanları oturtmak olmamalıdır. Nasıl bir ailenin özel mekanı olan 'ev' bir tasarım sonucu oluşuyorsa kent de aynı tasarım sürecinden geçmelidir. Nitekim "mekan, fiziksel tanımın ötesinde hislere hitap eden psikolojik bir kavramdır." (Özdeş, 1993)

Mimari tasarım, tek bir kullanıcının / müşterinin gereksinimlerine yönelik tekil bina ölçeğinde yapılmaktadır, ancak bu binaların yan yana gelmelerinin de bir tasarım sorunu olduğu çoğu zaman unutulmaktadır.

Kentsel tasarımın elemanları olan binalar, sokaklar, meydanlar, kaldırımlar, elektrik direkleri, bahçeler, ilan ve reklam panoları ve daha bir çok detayları ve birliktelikleri düşünülerek uyum içinde tasarlanmalıdır.

Kentsel tasarım, kent elemanları hem tekil ölçekte hem de bütünde ele almaktır. Kentsel tasarım, kenti hem fonksiyon hem de estetik açıdan olumlu olacak şekilde planlamayı gerektirir.

Kentsel mekanları, "bir anlamda zeminin döşemeyi, göğün tavanı ve binaların da duvarları oluşturduğu bir açık hava odası" (Özdeş, 1993) olarak düşünürsek kentsel tasarımın aslında mimari tasarımdan ayrı düşünülemeyeceği açıktır.

Tasarımda, kentsel tasarımın göz ardı edilmesi, "birbirinden kopuk kent binaları ile işlevi olmayan mekanlarının ortaya çıkmasına" (Çakmaklı, 1993) neden olmaktadır. Kent mekanlarının nitelik ve özgünlüğünün korunmasında, çirkinleşme ve yabancılaşmanın önlenmesinde kentsel tasarım önemli bir araçtır.

"Kentsel tasarım;

- Tarihsel ve kültürel değerlerin yoğun olduğu eski yerleşim alanlarındaki kent mekanlarının korunması, yaşatılması, geliştirilerek gelecek kuşaklara iletilmesinde,

- Kültür dokularının zgn mimarisinin ve sanatsal imajın yorumlanması ve değerlendirilmesinde,
- nemli ölçüde değişim ve yenileme işlemlerine tabi kent parçaları ve özellikle kent merkezlerinin planlamasında

Özellikle günümüz koşullarında ağırlıklı bir yaklaşım olarak önem kazanmaktadır.”
(Şerefhanoğlu, Yenen, 1993)

4. KENTSEL HAFIZA

4.1 Hafıza Kavramının Tanımı

Hafıza; “Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, akıl, bellek, dağarcık.” [1] olarak tanımlanmaktadır.

Hafıza, hatırlama olgusu ile doğrudan ilişkili bir kavramdır ve “hatırlama önceki yaşantıların ve öğrenilenlerin imgesel (imagery), sözel ya da benzeri diğer yollarla yeniden yaşatılmasıdır.” (Köknel, Özüğurlu, Aytar Bahadır, 1993)

İnsanın, gelişmesinin, olgunlaşmasının ve tüm davranışlarındaki bütünlük ve sürekliliğin temeli, yaşadıklarının ve öğrendiklerinin hafızasında bıraktığı izdir. Buna bağlı olarak profesör Köknel ve Özüğurlu, hafızada birbirleriyle etkileşim içinde olan dört ana evreden bahsetmektedir. “Bunlar;

- Algılama sonucu kazanılan izlerin tutulması, saklanması (fixation, conservation)
- Yeni algıların eski hafıza izleriyle birleştirilip tanınması (recognition)
- Hafızadaki izlerin canlandırılabilmesi, hatırlanması (recall)
- Hafızadaki izlerin beyinde belirli bölge ve yerlere bağlanması, yerleştirilmesi (localization)” (Köknel, Özüğurlu, Aytar Bahadır, 1993) olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Hafıza, doğrudan doğruya gözlemlediğimiz bir davranış değil, gözlenen davranışlardan muhakeme ile çıkardığımız bir işlevle ilgili olarak zihinde inşa edilen bir kavramdır.” (Özakpınar, 1997) Hafıza, soyut bir kavramdır, hatta psikoloji profesörü Özakpınar’ın yazdığı gibi “hafıza bir soyutlamadır.” (Özakpınar, 1997)

“İnsanın yaşam çevresindeki olayları algılaması ve bunu hafızada şematik olarak tutabilmesi durumuna ‘hafıza şeması’ denmektedir.” (Erses, 2000) Kişi, yeni gördüğü her şeyi, önceden var olan hafıza şemasındaki diğer renk, doku, şekil ya da yapı gibi somut olgulara bilinçli ya da bilinçsiz olarak benzetme ve ilişkilendirme sonrasında depolamakta ve sıralayarak hafızasına eklemektedir.

İnsanlarda hafıza dediğimiz kavram olmasaydı, öğrenim ve öğrenilen bilgilerin birikiminden söz etmek imkansız olacaktı, çünkü hafıza olmadan bir deneyim sonucu öğrenilen davranış ve görüşlerin saklanması mümkün değildir ve bu durumda her defasında aynı davranışların yeniden öğrenilmesi gerekmektedir.

4.2 Kentsel Hafıza Kavramı

Hafıza, yukarıda en genel şekliyle tanımının yapıldığı gibi sadece geçmişte olmuş olayların zihinde yeniden canlandırılmasından ibaret değildir. Özellikle toplumsal hafıza, günün gereksinimlerine göre yeniden şekillendirilebilen ve geçmişe değil bugüne hizmet veren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır ve hafıza, birey ile toplum arasındaki kesişme noktasını oluşturmaktadır..

Modernizme olan inancın azalması, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de nostaljiye olan özlemle geçmişe ve toplumsal hafızaya büyük ilgi duyulmasına neden olmuştur.(Özyürek, 2001)

“Toplumsal hafıza bugün dünya akademisyenleri arasında büyüyen bir ilgi alanı. Bir süredir tarihçiler (Yates 1966, Davis ve Starn 1989, Nora 1996, Matsuda 1996) ve daha yakın zamanda da antropologlar (Boyarin 1992, 1994, Swedenburg 1995) belleğin toplumsal ve siyasi yönüne gittikçe artan bir ilgi gösteriyorlar.” (Özyürek, 2001)

Hafıza ile ilgili yapılan çalışmaların araştırılmasından çıkan sonuç; hafıza-geçmiş (tarih), hafıza-kültür ve hafıza-kimlik ilişkilerinin ne kadar önemli olduğudur.

Öyleyse öncelikle geçmiş kavramını incelemek gerekmektedir. Bu kavrama bakıldığında, zaman geçince geçmiş oluşur ve “bugün yarın olduğunda geçmiştir, düne dönüşmüştür” (Assmann, 2001) diye düşünülür ancak aslında bu çok ilkel bir düşüncedir. Geçmişe böyle bakan, sadece günü geçirip geçmişi oluşturma çabası içinde olan toplumların yok olup unutulması kaçınılmazdır. Assmann, “Geçmiş, ancak kendisiyle ilişki içinde olunması halinde ortaya çıkar” demiştir. Çünkü geçmiş, hatırlanarak yok olmaktan kurtulur ve yeniden kurulur. Geçmiş, içinde bulunulan zamanın anlam ve dayanak ihtiyacından doğan sosyal bir yapıdır.

“Günümüz dünyasını, geçmişin olaylarıyla ve nesneleriyle nedensellik bağlantıları içindeki bir bağlamda, yani geçmişin, o anda yaşamadığımız olayları ve o anda algılamadığımız nesneleri bağlamında yaşarız.” (Connerton, 1999)

“Geçmişle ilişki içinde olmak için, geçmişin ‘geçmiş’ olarak bilincimize yerleşmesi gerekir. Bunun için iki koşulun yerine gelmesi zorunludur:

- Geçmiş tamamen kaybolmamalı ve geride kalmış bazı deliller olmalıdır,
- Bu deliller ‘bugün’e göre karakteristik bir farklılık göstermelidir.” (Assmann, 2001)

Assmann, kitabında, Halbwachs'ın tarih ile hafıza arasında kesin bir farklılık olduğunu savunduğundan ve hafızanın sadece benzerlik ve sürekliliği temel alırken, tarihin farklılık ve düzensizliği önemseydiğinden bahsetmektedir. Halbwachs için tarih, hafıza demek değildir çünkü hafıza evrensel değil bir gruba aittir. “Tarih genelde geleneğin yok olduğu, sosyal belleğin kaybolduğu noktada başlar.” (Assmann, 2001) Fakat aslında gerçek olan şudur ki; tarihin hafızayı oluşturduğu kadar hafıza da tarihi oluşturmaktadır.

Hafıza – kültür ilişkisi de en az hafıza – tarih ilişkisi kadar önemlidir. Çünkü kültür, her toplumun yapısında bulunan ve gelenek halini alan her türlü duygu, düşünce, inanış ve davranış öğelerinin tümüdür. Kültür, her uygarlığın kalıcı nitelik taşıyan bir yansımasıdır.

“Kültür, insandan insana, kuşaktan kuşağa bilgi ve görgü aktarımını sağlayan ortamı oluşturur. Kültür bir toplumun hafızasıdır; toplum yaşantılarını ve yaşantılardan öğrendiği sonuçları kültür içinde kuşaktan kuşağa aktarır.” (Cüceloğlu, 2002) Kültür, hem sosyal hem de zaman boyutunda birleştirici ve bağlayıcı bir yapı oluşturur. “Ortak deneyim, beklenti ve eylem mekanlarından bir ‘sembolik anlam dünyası’ yaratarak, birleştirici ve bağlayıcı gücüyle güven ve dayanarak imkanı sağlayarak insanları birbirine bağlar...Bu yapı aynı zamanda, önemli deneyim ve anıları biçimlendirip canlı tutarak, ilerleme halindeki şimdiki zamanın ufkuna, bir başka zamanın görüntülerini ve öykülerini katarak ve böylece ümit verip anıları canlandırarak, dünle bugünü birleştirir.” (Assmann, 2001)

“Toplumlar öz imgelerini (kendilerini algılayış ve tanımlayışları) hayali olarak oluştururlar ve yarattıkları hatırlama kültürü ile bu imgeyi kuşaktan kuşağa iletirler.” (Assmann, 2001) Bir Mısırolog olan Assmann, hatırlama kültürünü açıklamak için imparatorlukları ve insanları örnek göstermektedir. Toplumların, eski kralları için tapınaklar yapmaları, geçmişin ebedi kalıntılarını korumaya almalarını ve ‘Eski İmparatorluk’ başlığı altında bir geçmiş yaratmalarını ve bu geçmişin hafızası aracılığıyla topluluk olup, meşruiyet kazanmalarını örnek olarak göstermektedir.

“Sadece bugünün müziğine, bugünün edebiyatına, bugünün sanatına indirgenmiş bir kültür ortamı, en azından günümüz dünyasında geçerli değildir.” (Kuban, 2000)

Sosyoekonomik ve mekansal yapı bütününe bakıldığında kültürel kimliğin somut olarak yansıdığı en belirgin platformlar kentler olduğuna göre kentin, kentsel hafızanın ve kent kimliğinin arasındaki ilişki yadsınamayacak kadar önemlidir. (Önal, 1995) kimlik nasıl insanlarda bireyi diğerlerinden ayıran özelliklerin tümüyse, kenti de diğer kentlerden ayıran özelliklerin tümüdür ve kente bireysellik, teklik, özgünlük katmaktadır. (Erses, 2000)

Geçmişle bağlantı kuran, ortak bir hafıza oluşturan toplumların kimlikleri belli bir temele dayanmaktadır. Toplumlar, tarihlerini hatırlayarak ve kökenlerine ait hatırlama figürlerini hafızalarında canlandırarak kimliklerinden emin olabilmektedirler.

Zaman içinde geçirdikleri değişimler ve dönemler boyunca kentler, Ticaret Kenti, Yönetim Kenti, Liman Kenti, Konaklama Kenti, Kutsal Kent, Antik Kent, Turizm Kenti, Başkent gibi farklı kimlikler edinebilmektedirler. Hatta tarihsel akış içerisinde kentlerin bu kimliklerinde zenginleşme ya da değişme görülebilmektedir. Aynı şekilde, siyasi, askeri ya da ticari nedenlerle kimliklerini yitiren kentler de bulunmaktadır. (Erses, 2000)

Gerçek anlamada bir kişiliğe ve kimliğe sahip olan kent;

- Kuruluşundan itibaren kendine özgü dokusu, biçimi ve yapısı ile orijinaldir.
- Fiziksel, sosyal ve moral dayanma gücüne göre aktüeldir.
- Daima değişim ve hareket halinde olduğundan dinamiktir. (Erses, 2000)

Hafıza, dendiği zaman en başta insanın içinde var olan bir olgu düşünülür ancak hafıza, her ne kadar bireyin kendi kapasite ve yönelimine bağlıysa da esas dış koşullara yani toplumsal ve kültürel çevre koşullarına bağlıdır.

Assmann, 'Kültürel Bellek' ile ilgili kitabında hafızayı dört farklı dış boyutta inceleyerek gruplandırmıştır. Bunlar:

1. Mimetik Hafıza: Davranışların oluşturulduğu taklit etme geleneğine bağlı alışkanlık ve kurallara dayalı hafıza alanıdır.
2. Nesneler Hafızası: Bireyin günlük kullandığı özel eşyaları, evler, köyler, kentler, sokaklar, araçlar gibi bireyin kendini bulduğu, kendisini bir yansımasını oluşturan ve geçmişini, atalarını hatırlatan eşyalara, nesnelere dayalı hafıza alanıdır.
3. İletişimsel Hafıza: Bireyin diğer bireylerle anlaşma yeteneğine, etkileşimine, dile dayalı hafıza alanıdır ve yakın geçmişe ilişkin anıları kapsar.
4. Kültürel Hafıza: Gelenek ve iletişime dayanan ancak onlar tarafından belirlenmeyen hafıza alanıdır. Kültürel hafıza için gerçek bir tarih gerekmemektedir, hatırlanan tarih ya da efsane kültürel hafıza için yeterlidir.

Bütün bu sosyal hafıza türlerine bakıldığında kentsel hafıza, nesneler hafızasının bir parçası gibi gözükse de kültürel hafıza başta olmak üzere tüm hafıza türlerini içinde barındırmaktadır.

Kentsel hafıza, kültürel hafıza ile iletişimsel hafızanın mekana yansıması olarak tanımlanabilir. Öyleyse burada kültürel hafıza ile iletişimsel hafızanın birbirinden ayrıldığı noktalar önem kazanmaktadır. Bu farklar aşağıdaki gibidir;

- İletişimsel hafızanın içeriği bireysel biyografiler çerçevesinde tarihsel deneyimler iken, kültürel hafızanın içeriği efsanevi köken tarihi, ulaşılamaz geçmişte yaşananlardır.
- İletişimsel hafızanın gayri resmi, az biçimlendirilmiş, doğal, iletişimsel alış-veriş içinde gelişen, gündelik bir biçimi varken, kültürel hafızanın planlanmış, çok iyi biçimlendirilmiş, törensel iletişim ve bayram biçimi vardır.
- İletişimsel hafızanın araçları organik hafızalardaki canlı anılar, deneyler, aktarılanlar olurken, kültürel hafızanın araçları kesin nesneler, söz, görüntü ve sahnelemedir.
- İletişimsel hafızanın zaman yapısı 80-100 yıl ve şimdiki zamanla bağlantılı 3-4 kuşaklık zamandan oluşurken, kültürel hafızanın zaman yapısı efsanevi bir geçmişten oluşmaktadır.
- İletişimsel hafızanın taşıyıcıları belirsiz, bir hatırlama grubunun canlı tanıkları iken, kültürel hafızanın taşıyıcıları uzmanlaşmıştır. (Assmann, 2001)

Kültürel hafıza ile iletişimsel hafıza birbirinden ayıran bu kadar özelliğin yanı sıra ikisinin de ortak özelliği hafızayı mekanlaştırma güdüsüne sahip olmasıdır ve işte bu noktada kentsel hafıza devreye girmektedir.

“Bir gerçeğin bir grubun belleğinde (hafızasında) yer etmesi için gerçek belli bir kişi, yer ya da olay biçiminde yaşanması gereklidir.” (Assmann, 2001)

Geçmişe dayalı hafızamızda kentin çok önemli bir yeri vardır. Çünkü hatıralar, belli bir mekanda cisimleştirilmek isterler ve nasıl ev, bir aile için hatıra mekanı ise kent de yaşayan halkı için bir hatıra mekanı oluşturmaktadır ve hatıralar, bize kendimiz hakkındaki gerçeği gösterir. “Kendini grup olarak sağlamlaştırmak isteyen her topluluk sadece içsel iletişim biçimlerinin sahnesi olarak değil, aynı zamanda kimliklerinin sembolü ve hatıralarının dayanak noktası olarak mekanları yaratmak ve garanti altına almak ister. Belleğin, mekana ihtiyacı vardır, mekansallaştırma eğilimi içindedir.” (Assmann, 2001) İlk yerleşmelerden bu yana, insanoğlunun ölümlü olması, kişinin ardında bir ürün bir eser bırakma güdüsünü de oluşturmuştur.

Üzerinde hak iddia etmek için geçmişe dair iddiaların bolca yapıldığı en önemli hafıza mekanlarından biri vatan toprağıdır. Kurumsallaşmış bir diğer hafıza mekanı ise müzeler ve arşivlerdir. Ancak müzeler, diğer hafıza mekanlarından daha farklıdır; müzeler, genellikle geçmiş, seçilmiş anlarda dondurup, tarihin istenilen yönlerini öne çıkararak bir ulusa ‘anıtsal geçmiş’ kurma çabasında olan mekanlardır. (Özyürek, 2001)

Kentler, ortak bir tarih ve hafıza ürünüdürler. Geçmiş olmayan, sıradan, rasyonel bir kent genel olarak istenen bir ortam oluşturmamaktadır. Kentsel yaşam, katı kurallarla, doğal oluşumlar arasındaki daimi mücadeleyi esasa almıştır ve kentsel bir çevrenin kişiler tarafından beğenilme ve hoşla gitmedeki doğru ölçütü tarihi, hafızası ve yerel kimliğidir. Her kentin insanlar üzerindeki etkisi ve çekiciliğı farklıdır ve farklı olmalıdır.

Kentsel hafızayı incelemek, tasarımda 4.boyut olan zamanın da işin içine girmesine sebep olmaktadır.

Kentsel hafızayı oluşturan eski kent dokusu elemanlarının yıkılıp yok edilmesi kuşaklar arası iletişimde kopukluk yaratmaktadır. Eski doku yıkılıp yeniden yaratılmış bir kentsel çevrede yaşayan bir genç maalesef ailesinin çocukluk ve gençlik anılarını somut bir mekanda canlandırıp paylaşmamaktadır.

Kentsel hafızanın elemanları yeri geldiğinde yıkık dökük harabe halleriyle toplumsal bir değere sahiptirler. Onları yıkıp yeni malzemelerle eskiyi taklit ederek yeniden inşa etmek çoğu zaman hafızanın silinip baştan yüklenmesi gibi olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Önünden dolgu yol geçirilen bir tarihi yalının restore edilerek korunduğı iddia edilemez. Yapının kentsel bütün içerisindeki önemi deniz ile olan ilişkisi olduğuna göre bu ilişkinin koparılması, yapının hafızasının silinmesine yol açmaktadır.

Bir tarihi çevrenin, var olduğu en eski dönemden beri taşıdığı mekansal anlamaları, toplumsal değişimlerini, tarihi birikimini, kuruluş ve gelişme kurgusunu ya da kısaca kentin anlam bütününi oluşturan kentsel hafızasını bilmeden o tarihi çevreyi anlamış olunmamaktadır. Çünkü tarihi kentin kentsel hafızasını bilmek, o kenti görünen tarihi öğeler birikiminden daha öte, daha farklı bir gerçeklikle anlaşılmasını ve tanınmasını sağlar.

5. ANALİTİK ÖRNEK: GALATA SURİÇİ BÖLGESİ

5.1 Galata'nın Genel Tanımı ve Konumu

Galata, coğrafi konum olarak İstanbul tarihi yarımadasının kuzeyinde, İstanbul Boğazı'nın güneybatısında, Haliç'in kuzeyinde yer almaktadır. Eyice, Galata'yı konum olarak "Haliç'in kuzey sahilinde Kasımpaşa Deresi'nden, Boğaziçi'nde Tophane'ye kadar uzanan ve üzerinde Galatasaray ve Beyoğlu'nun bulunduğu tepeyi içine alan saha" (Eyice, 1994) olarak tanımlamıştır. Bölge, batıda Kasımpaşa, doğuda Tophane, güneyde Haliç, kuzeyde de Beyoğlu ile sınırlıdır. "Tarih boyunca şimdiki Unkapanı Köprüsü'nün yanındaki Azapkapı Camisi'nden Galata Kulesi'ne doğru çekilen bir çizginin Galata Kulesi'nden Tophane Meydanı'na indirilmesi ve Azapkapı ile Tophane arasının da denizden birleştirilmesi ile oluşturulacak kabaca bir üçgenin içinde kalan bölge Galata olarak tanınmıştır." (Türker, 2000) Bölge, konumu gereği İstanbul'un gelişiminde rol oynayan üç ana yerleşmeden (İstanbul - Tarihi Yarımada, Üsküdar, Galata) biridir.

Şekil 5.1 Galata bölgesi hava fotoğrafı

Galata bölgesi, Haliç sahillerinden Beyoğlu'na doğru yükselen bir eğime sahiptir. Kuzey-kuzeybatıya yönlerinde eğimli bir yapıya sahip olan bölge sahilden kuzeye doğru çıkıldıkça Kuledibi'nde +43.00 kotuna ulaşmaktadır. Bu eğimin sebep olduğu yokuşlu ve merdivenli dar sokaklar semtin adını bile etkilemiş, Galata sözcüğünün kökeninin İtalyan dilinde merdiven, iskele anlamına gelen calata kökünden gelmiş olma ihtimalinden birçok kaynakta bahsedilmektedir.

Şekil 5.2 Tarihi Yarımada'dan Galata'ya bakış

5.2 Galata'nın İsmi

Hafıza söz konusu olduğunda “isim” önem kazanmaktadır. Çevremizde algıladığımız tüm nesneleri isimleriyle hafızamızda saklamaktayız. Öyleyse kentsel hafızada da mekanın ismi ve anlamı önemlidir.

Galata bölgenin ismi ve anlamı hakkında birçok kaynakta farklı iddialara rastlamak mümkündür. Bunun nedeni zaman içinde bölgenin isminin değişmesi ancak bu isimlerin nereden geldiklerine dair kesin kanıtların bulunmamasıdır.

“Bizanslı Denis ve müverrih (araştırmacı) Strabon'a göre Galata'ya eskiden Sykai, Sykudis veya Skykaena derlermiş. Bunun Rumca'da ma'nası (anlamı) ‘incirlik’dir. Sebebi de Galata

ciheti (tarafı) bağlar olup (olup) pek çok incir ağaçları bulunmasından imiş.” (Arseven, 1913) “Dionisios zamanında özellikle Galata Koyu’nun adı ‘Sikodis’ idi. İsim genellikle Yunanca çoğul hali ile kullanılır ve burası ‘E Sike’ olarak tanınırdı. Tanınmış coğrafyacı Strabon ise kelimeyi tekil olarak kullanmış ve burayı ‘I Siki’ olarak adlandırmıştır.” (Türker, 2000). “Latinler bu adı Siçe, Siçena ve Suka şeklinde yazarlar.” (İncicyan, 1976) Buradan da anlaşıldığına göre aynı isim bile farklı yazılış ve söyleniş biçimlerine sahipti. Bu da doğal olarak semtin ismi hakkında çelişkiler doğurmaktadır.

“Galata’da iskan eden ve oraya sahib (sahip) olan Cenevizler bu şehre umumiyyetle (genellikle) ‘Pera’ derlerdi. Cenevizler kendi cema’atlerine (halklarına) bile ‘Magnifica Communita di Peyra’ yani ‘Pera cema’at-i mu’azzaması’ (Büyük Pera Halkı) nam-ı resmisini (resmi ismini) verirlerdi.” (Arseven, 1913) ‘Pera’ ismi daha sonraları Galata’nın yukarı kesimi -bugünkü Beyoğlu- için kullanılmıştır.

“Bizanslı Etienne zamanında Galata’ya İustiniana veya İustiniapolis derlermiş. Bu tesmiyenin (isimlendirmenin) sebebi de –Prokopios’a göre- Galata cihetinde (tarafında) bulunan ve mukaddema (önceden) Büyük Konstantinos tarafından yapılan burç ve mebaniyi (surları) İmparator İustinianos’un ta’mir ettirerek (ettirerek) bazı binalar daha ilave ettirmiş (ettirmiş) olması imiş, hatta burada İustinianos’un bir de sarayı varmış ki Jucundiana derlermiş.” (Arseven, 1913) “Galata, İustinianus zamanında İustiniani ismini almış ve bir takım mahallelere bölünmüştür. Bu mahallelerden bir tanesinin içinde Galatyalı bir şahsın mülkü bulunduğundan dolayı, Galatın mahallesi (ta Galatu) adının bu mahalleye verildiğini, fakat sonraları bu ismin bütün bölgeye teşmil edildiği (yayıldığı) düşüncesine Schneider temayül etmektedir (yönelmektedir).” (Eyice, 1949)

Tarihçi Petrius Gyllius 1500’lü yıllarda İstanbul’a gelmiş ve kentin tarihi hakkında araştırma yapmıştır. Bu çalışması sırasında o da Galata’nın ismi hakkında çelişkili bilgilere rastlamış ve bunu kinayeli bir şekilde kitabında belirtmiştir.

“Halk tarafından artık Galata ya da Pera olarak adlandırılan Sykai bölgesi, Iosephus’un, Iordanes nehri ötesindeki Ioudaia’ya Peraea (deniz ya da nehir ötesindeki toprak) adını vermesi ve Strabon’un Fırat’ın ötesindeki bölgeyi Peraia şeklinde adlandırılması gibi, daha doğru olarak ‘Peraia’ adını taşımalıydı. Galata adının nereden kaynaklandığı sorusuna tüm İstanbullular, orada eskiden süt satıldığı ya da sağıldığı anırtması yoluyla cevap vereceklerdir. Eğer Galata’ya eskiden Sykai denildiğini bilselerdi, bu adın incirlerin sütünden kaynaklandığını söylemeye cesaret edecekler ve bu yanlış burada yetişen incir ağaçlarının

bolluğundan ve güzelliğinden dolayı bölgeye Sykai adının verildiğini yazan Bizanslı Dionysios'un yetkin adıyla destekleyebileceklerdi. Oysa, Galata adının Galatae halkından kaynaklandığını düşünselerdi çok daha doğru bir tahminde bulunmuş olurlardı. Bunun için de, İstanbullu ve yaklaşık dört yüz yıl önce Khiliades'i yazmış olan dikkatli ve titiz gramerci Ionnes Tzetzes'in rehberliğine başvurulabilirlerdi. Tzetzes, Yunanlıların Galatai adını verdikleri Gallialıların komutanı Gallialı Brennus'un Byzantion'a doğru ilerleyerek o taraftan karşıya geçtiklerini naklederler; o zamandan beri Byzantionluların, Galatai'nin geçişinden dolayı bu yeri Pera olarak adlandırdıklarını, Galatai'nin da daha sonra bu yere Galata adını da verdiklerini düşünüyorum.” (Gyllius, 1997)

“Gyllius'un zamanında (XVI. asır), İstanbul halkı, bu adı, oranın süt satış mahalli olmasına atfediyordu. Gyllius, Galata adının menşeyini Brennus'un kumandası altında oradan geçen Gallılara atfederse de, Du Cange bu fikre muhalifdir.” (İncicyan, 1976)

“Uzun süre, burada mevcut süthanelerden dolayı, gerekçe Gala, Galaktos (=Süt) teriminden geldiği zannedilmiş, bir ara İtalyan dilinde merdiven, iskele anlamına gelen calata kökü üzerinde de durulmuştur. Limanlarda gemilerin yükleme ve boşaltma yaptıkları, iskelelerin bulunduğu, inişli arazilere bu adın verildiği bilinmektedir. Nihayet bu adın denize çıkıntı halindeki burunlarda rastlandığı düşünülmüş ve esasında çok eski bir Trak teriminden geldiği de iddia edilmiştir. Bir ara hiç taraftar bulmayan Arap ve Türk dillerindeki Kal'at, Kal'a menşeyi ortaya atılmış...” (Eyice, 1969)

“Rumların ummumiyetle Latinlere yani bizim Frenk dediğimiz Garb Hıristiyanlarına Galus dediklerine bakılır ve bu şehrin de öteden beri Frenkler tarafından iskan edildiği ve Anadolu'da mukaddema Galatların iskan ettiği (oturduğu) memlekete Galatea tesmiye olduğu (ismi verildiği) düşünülürse Galata kelimesinin sebab-i tesmiyesi (ismlendirmesinin nedeni) hakkında doğruca bir fikir edinilmiş olur.” (Arseven, 1913)

Başka bir kaynağa göre ise; “Rumların ‘Galat’ ta’bir etdikleri ‘Goloalar’ kendi re’isleri Brennos’un idaresinde buradan geçmişler ve bu şehre kendi isimlerini bırakmışlardır.” (Arseven, 1913)

“Zaten bu isme harita üzerinde başka yerlerde de tesadüf edilmektedir. Epiros kıt’asında Galatya isminde bir şehir olduğu gibi Romanya’daki Galas veya Kalas şehriyle de bu isim arasında bir müşabehet (benzerlik) görülüyor. Ma’a-ma-fih (oysa ki) Galata’ya Rumlar ‘Pera’ Karşı Yaka veya geçid (geçit) ma’nasına (anlamına) ‘Perama’ derlerdi.” (Arseven, 1913)

“Villehardouin, 6 Temmuz 1203 tarihinde deniz kıyısında bulunan Galata kulesinin haçlılar tarafından alındığını eserinde kaydeder. Bu ise o dönemlerde bile buraya Galata dendiğini ortaya koyar.” (Üsdiken, 1999)

“Galata ismi ise ancak Osmanlı fethinden iki asır sonra yani 1657 sene-i miladiyyelerine (yılına) doğru tekrar cema’atin evrak resmiyyeleri (halkın resmi evrakları) üzerinde görünmeğe (görünmeye) başlıyor.” (Arseven, 1913) “Seyyahlar Galata’ya Pera veya Galata denildiğini her ikisinin de Galata için geçerli isimler olduğunu yazarlar.” (Üçel-Aybet, 2003)

İlhan Berk ‘Galata’ adlı şiir kitabında, zaman içinde Galata semti için kullanılan isimleri şöyle sıralamıştır: “Sykai, Peran en Sykai, Iustinianai, Justinianopolis, Gala, Galaktos, Galata, Kal’at, Kal’a, Tou Galatou, Pera, Kastellion ton Galataou, Galata”.

Şekil 5.3 Galata bölgesine genel bir bakış

5.3 Galata'nın Dönemlere Göre İncelenmesi

5.3.1 İlkçağ Dönemi

5.3.1.1 İlkçağ Döneminin Tarihçesi

“Galata’da yapılan çeşitli kazılarda bulunan mimari parçalardan ve bilhassa Beyoğlu ve Kalyoncukulluğu’nda rastlanılan mezar taşlarından, bölgenin ilkçağda önemli bir yerleşim yeri olduğu anlaşılr.” (Eyice, 1994) Galata’daki ilk yerleşimlerin, İ.Ö.1200 yıllarında başladığı tahmin edilmektedir. “İ.Ö.1200 yıllarında, bu alana, İstanbul ve Boğaziçi çevresi gibi, küçük köyler ve köycükler kurulduğu sanılmaktadır. Bu köy ve köycükleri kuran kavimlerin kimliği tartışmalıdır... Ancak bunların Megaralılar olduğunu ileri süren görüş akla yakındır.” (Kaptan, 1988) Gylius semtin kuruluşu ile ilgili yanlış yargılardan şikayet edercesine, şöyle yazmıştır ; “Pera kentinin ilk kurucularının Genovalılar olduğunu söyleyen Peralılar çok yanılırlar; burası, Pera’yı Genovalıların satın almalarından ya da deniz savaşında sundukları hizmete karşılık olarak bir Konstantinopolis imparatorunun kendilerine vermesinden çok önce kurulmuştu.” (Gyllius, 1997) Liman yakınındaki agora ve etrafında yayılan düzenli sokakların meydana getirdiği yarım daire formundaki kent şeması da Antik Çağ kent planlarına benzemesi ile, Galata’nın o dönemde kurulduğunun güçlü bir destekçisidir. “İ.Ö.750 ile İ.Ö.550 yılları arasında tarihte ‘Yunan Kolonileştirme Hareketi’ diye adlandırılan göçler olmuştur...İ.Ö.278 ve 277 yıllarında, daha önce Avrupa’nın batısında yaşayan Kelt Kavimleri’nden Galatlar bölgeye egemen oldular. Galata adının, Galat’lardan geldiğini ileri sürenler vardır.” (Kaptan, 1988) Galatlar’ın yerleştiği Galata (o dönemdeki adıyla Sykai), İ.Ö.146’ya kadar bağımsız bir Yunan kent devleti olan Byzantion (İstanbul)’un bir parçasıydı. Ancak Byzantion İ.Ö.146’daki Makedonya Savaşları sonrasında Roma İmparatorluğu Egemenliği’ne girdi. İ.S.37-46 yılları arasında da Sykai bir federe devlet olarak Roma’ya bağlandı. Roma’ya bağlandıktan sonra Sykai’da sokak ve mekan isimleri dışında başka bir değişiklik gözlemlenmemiştir. O güne kadar ‘agora’ olarak anılan mekana artık ‘forum’ denmeye başlanmıştır. İ.S.235 yılında, Roma İmparatoru Alexander Severus’un öldürülmesiyle başlayan iç karışıklık sonucu Galata İ.S.269’da Gotlar tarafından yağmalandı.

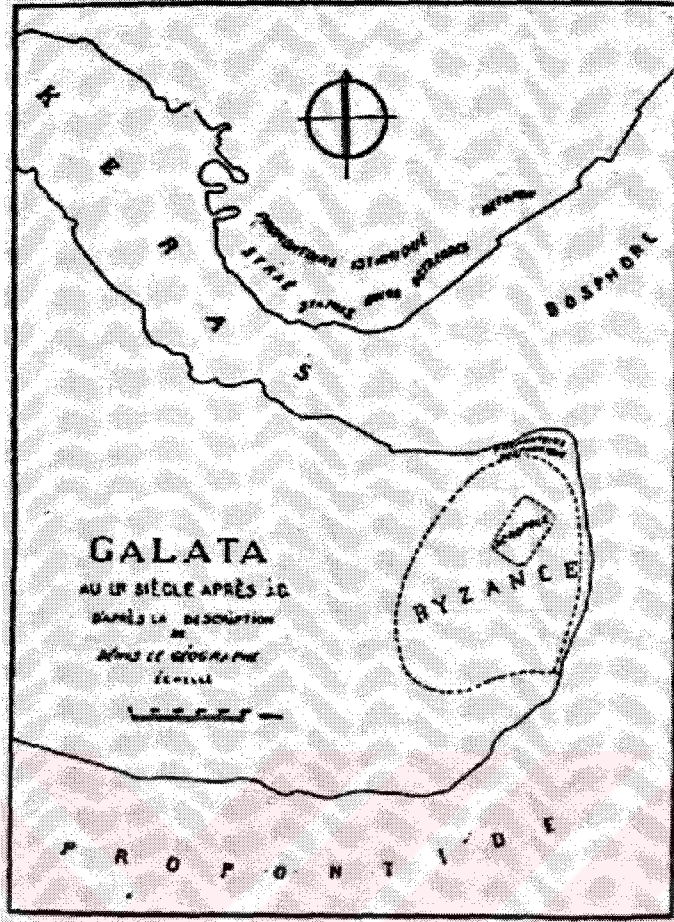
“II. Theodosius (408-450) devrinde, şehrin bölgeleri düzenlendiğinde Sykai da şehrin içine alınarak, XIII.Regio yani bölgeyi teşkil etmiştir.” (Eyice, 1969) “Bizantion’a resmi olarak, ‘Deutera Romi’ (İkinci Roma) adı verilmişti. Halk kitleleri her ne kadar bu adı benimsememiş ve kente Konstantinoupolis (Latincesi Constantinopolis) demeye başlamışsa da, Roma kentinin tüm ayrıcalıkları, buraya da tanınmıştı. Kent tıpkı Roma gibi, 14 bölgeye ayrılmıştı.

Bu bölgelerin 12 tanesi sur içindeydi. O zamana kadar Sike adını taşıyan, bugünkü Galata'nın bulunduğu bölge, adının biraz Latinleştirilmesi ile, resmen 'Regio Sycena' adını almıştı." (Kaptan, 1988)

5.3.1.2 İlkçağ Döneminin Kentsel Hafızasını Oluşturan Sosyal ve Mimari Yapısı

Her çağda ve her kentte insanoğlunun yaşadığı her mekanda, din ve inanç yönlendirici olmuştur. Buna bağlı olarak her dönemin kentsel hafızasında dini yapıların çok önemli bir yeri vardır. Galata'nın, kaynaklarda ulaşılabilen en eski mimari yapılarından biri Strabon'un bahsettiği İ.Ö.1.yüzyıldaki Amphiarios'a adanmış bir tapınaktır. "Karaköy rıhtımı bölgesi dolaylarında İstanbul'un eski ilk sakinleri tepede bir yerde yüce Amphiarios adına küçük bir tapınak yapmışlardır." (Kerametli, 1977)

İ.S.2.yüzyılda da coğrafyacı Denys 'Denizler arasındaki tepe' olarak adlandırdığı Galata'yı şöyle tasvir etmiştir: "Bu tepede, Hippostene'in türbesi, ardından incir ağaçlarının çokluğu ve güzelliğinden adını alan Sykodes mahallesi ve Amphiarios Tapınağı bulunmaktadır. Bu tapınaktan sonra Syaphas mahallesi yer almaktadır. Ardından Diana Phosphora ve Venus Placidia Tapınaklarının bulunduğu Bolos mahallesi, sonra da Ostreodes ve Metopon mahalleleri gelmektedir." (Palazzo, 1946) Denys'in tasviri bize o dönemden itibaren Galata'nın mahallelere bölündüğünün bir kanıtıdır. Ayrıca Denys bu mahallelerden bahsederken sadece Metopon'un Bizans ile karşı karşıya olduğunu söylemektedir, buradan da Metopon mahallesinin bugünkü Tophane tarafına denk geldiği sanılmaktadır. Metopon'un yeri belli olduktan sonra diğer mahalleleri de ona göre konumlandırmak mümkündür. Öyleyse, Tophane yakınlarında Ostreodos mahallesinin; Tophane ile Karaköy arasında ise, Bolos mahallesinin yer aldığı tahmin edilebilir. Syaphas mahallesi Karaköy'de; Karaköy ile Azapkapı arasındaki yerde de Sykodes ve Amphiarios Tapınağı yer almaktaydı. Ayrıca Denys'in tasvirinde adı geçen tapınaklar, Hristiyanlığın yayılmasıyla kiliseye dönüştürülmüştür. Zaman içinde Galata'da yaşayan halk değiştikçe, onların farklı dinsel tercihlerine göre, dini yapılar değişikliğe uğramıştır. Bu da Galata'nın farklı dinlere ev sahipliği yapmış bir bölge olarak kentsel hafızasında önemli bir yere sahiptir.

Şekil 5.4 Coğrafyacı Denis'e göre İ.S.2.yüzyılda Galata (Palazzo, 1946)

"I.Constantinus zamanında (324-337) bir sur duvarı ile kuşatılmış olan Galata'nın içinde kilise, forum, hamamlar, tiyatro ve bir de liman ile 431 büyük ev mevcuttu. Ancak bu ilk kasabanın (veya bölge) sınırları bilinmemektedir." (Eyice, 1994) İlkçağ'dan itibaren surlar içinde korunan bir Galata'dan bahsetmek mümkündür. "Constantinus'un yaptırdığı Galata surları Haliç ve Boğaz ağzı kıyılarında şehri çeviriyor ve karadan gelecek tehlikeye karşı olarak da, Azapkapı, Şişhane ve Tophane'yi kuşatan bir kara tarafı suru, kıyıdaki duvarlar ile birleşiyordu. Kara tarafı surları önünde 15m derinliğinde bir hendek kazılmış, bu taraftaki kapılar arkadaki araziye hendekleri aşan ağaç köprüler ile bağlanmıştı. Galata suru yaklaşık 2m kalınlığında idi. Çevresi 2800m'yi buluyor ve 37 hektarlık bir alanı sınırlıyordu." (Eyice, 1994) Surlar, Galata'nın genel kentsel hafızasını oluşturan en önemli mimari elemanlardır. İlkçağ'da, Yunan Galata'sında 'agora', Roma Galata'sında da 'forum' odak nokta olma özelliği ile bölgenin kentsel hafızasında önemli rol oynamaktadır. Galata'nın kentsel hafızasından bahsederken dik kesişen ana caddeleri ve onlara bağlanan dar, merdivenli sokakları unutmamak gerekir.

“İlkçağ sonları Galata’sına dair arkeolojik bir kalıntı bilinmemektedir. Yalnız 1968 yılı başlarında, Kanser ile Mücadele Derneği’nin binası için yapılan kazı sırasında surların dışında Kasımpaşa yamacında büyük bir su sarnıcı bulunmuştur. Çok eskiden kubbe ve tonozları yıkıldığı için içerisi toprak dolan sarnıç herhalde 5.yy’a aittir. İçerisindeki kalın sütunları kaba bir işçilik ile işlenmiş olup, burası için yapılmıştır.” (Eyice, 1969)

“Bizans İmparatoru II.Theodosius, 413 yılında Konstantinopolis’e bazı yeni surlar yaptırdı. Regio Sycena da surlarla çevrildi. Bu nedenle, bir bölüm tarihçi, bölgenin bu surlarla çevrilmesinden sonra, İstanbul’un 13.İdari Bölgesi olarak, Regio Sycena adını aldığını yazar.” (Kaptan, 1988)

Sadece yapma çevre değil doğal çevre de bölgenin kentsel hafızasını oluşturan elemanlar içermektedir; bölgenin adında bile etkili olduğu düşünülen bağlar ve incir ağaçları buna iyi bir örnek olabilir.

5.3.2 Ortaçağ Dönemi

5.3.2.1 Ortaçağ Döneminin Tarihçesi

Ortaçağ Bizans Dönemi

476 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesi, Batı Roma'nın ortadan kalkması ve Doğu Roma İmparatorluğu'na Bizans adının verilmesiyle Galata da bir Bizans yerleşmesi olarak anılmaya başlanmıştır.

İlkçağ Döneminin sonlarına doğru Galata'ya İstanbul'un 13. İdari Bölgesi olarak 'Regio Sycena' adı verildiğinden bahsedilmiştir ancak bazı kaynaklara göre de İstanbul'un 14 bölgeye ayrılması ve Galata'ya Regio Sycena adının verilmesinin 528 yılında İmparator İoustinianous'un bölgeyi imar etmesi ve yeni surlarla çevirmesinden sonra olduğu iddia edilir.

Şekil 5.5 İ.S.5.yüzyılda İstanbul'un bölgeleri (Gyllius, 1997)

“6.yüzyılda bölgeyi, bir yandan, dinsel mezhep çatışmaları; diğer yandan, Bizans'ın, Maviler ve Yeşiller diye adlandırılan iki partisi arasındaki çatışmaları etkiliyordu. Ortodoks olan ve büyük toprak sahiplerinin etkisi altındaki Maviler'in, aristokratik semtlerde; monofizit olan ticaret, sanatla ilgilenen halkın etkisi altındaki Yeşiller'in, liman ve depoların bulunduğu, ticaret ve endüstri mahallelerinde oturduğu ileri sürülmektedir.” (Kaptan, 1988)

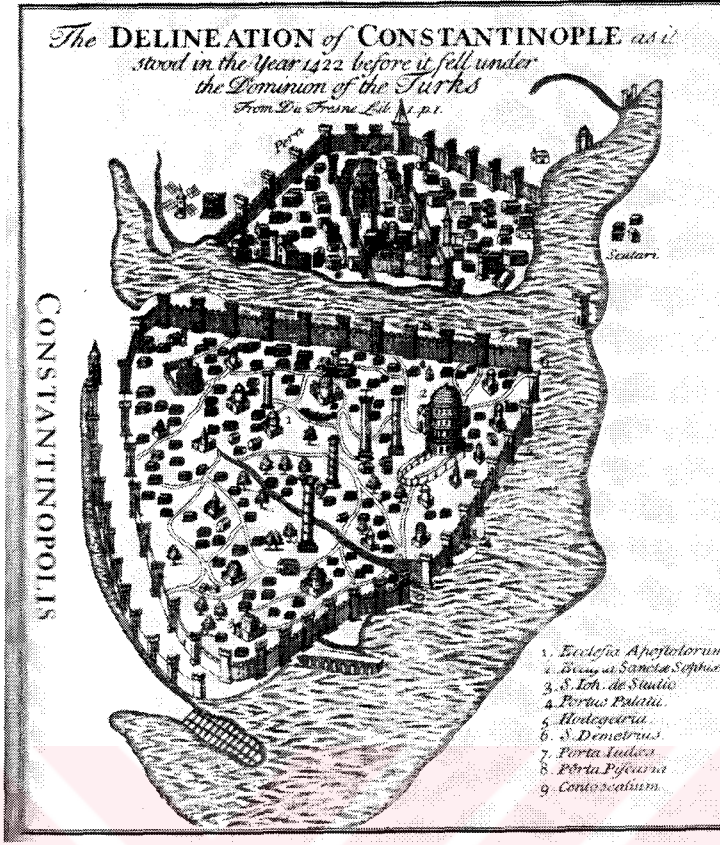
“6.yy sonlarında deniz kenarında bir sur inşa edildi ve ondan karşıya Stamboul'daki bir kuleye yüzen kütüklerden oluşan bir engel uzatılarak Haliç'e dost olmayan gemilerin girişi önlendi.” (Taylor, 2000)

“10. ve 11. yüzyıllarda, Bizans içinde yabancıların etkinlikleri artıyordu. Bu oluşum, Galata’yı giderek daha hareketli ve kozmopolit bir liman kenti haline getiriyordu. 11. yüzyılda, Bizans sıkıntıdaydı. İstanbul’un, bu yüzyılda Akdeniz Havzası’nın en büyük kenti olması onun herkesin hedefi haline gelmesine yol açmıştı.” (Kaptan, 1988)

Ortaçağ Ceneviz Dönemi

“I. Manuel Komnenos zamanında (1143-1180) Bizans’tan imtiyazlar elde etmeye başlayan ve Haliç kıyısına yerleşen Cenevizliler şehrin 1204’te Latinler tarafından istila edilmesi üzerine yerlerini Venediklilere kaptırmışlardır.” (Eyice, 1994) Latinlerin, kentte kurdukları devlet, Bizans halkı tarafından benimsenmemiştir. “Şehri Latinlerden 1261’de geri alarak tekrar Bizans idaresini kuran İmparator VIII. Mikhael (1261-1282), 1260’ta imzalanan ve 13 Mart 1261’de tekrar onaylanan Nif (Nymphaion – bugünkü Kemalpaşa) dostluk ve ticaret antlaşması ile Cenevizlilerin ticaret loncası, saray, kilise, hamam, fırın, ev, dükkan yapmalarına izin veriyor, konsolosluk hukuku tanıdıktan başka serbest ticaret yapmalarını da öngörüyordu.” (Eyice, 1994) “Cenevizliler bu antlaşmadan sonra Bizans aleyhine hazırlıklara girişmişler, bunun üzerine de hem Bizans’tan kovulmuşlar, hem de surları yıktırılmıştır. Bundan sonra, tekrar, 1267’de yerleşme izni alabilmişlerdir.” (Eroğlu, 1997) “1267 yılı, Galata’nın bir daha birleşmemek üzere, Bizans’tan ayrıldığı yıldır.” (Kaptan, 1988)

“Bizans’ın içinde, fakat ondan tamamen ayrı olarak, Podestalar tarafından yönetilen Galata, mantıklı ticari tutumu, gümrük gelirlerinden elde ettiği para ve güçlü donanması ile Bizans’ın gerilemesine karşın, daha da güçlenmiştir.” (Eroğlu, 1997) “Zamanla Bizans zayıfladıkça Ceneviz kolonisinin sınırları genişlemiş ve Azapkapı – Şişhane – Galata Kulesi – Tophane çevresine kadar yayılmıştır. Cenevizliler bir yandan sınırlarını genişletirken, bir yandan da Osmanlılarla ilişkilerini geliştiriyorlardı...ama bu ilişkiler her zaman iyi gitmemiştir.” (Eyice, 1994)

Şekil 5.6 İstanbul'un fethinden önce 1422 tarihine ait İstanbul gravürü(Gyllius, 1997)

Nitekim Osmanlıların İstanbul'u fethi sonrasında Cenevizlilerin Galata'daki hakimiyeti sona ermiştir. Osmanlılardan gelebilecek bir tehlike için önceden önlem almak ister gibi Cenevizliler, İstanbul kuşatmaları sırasında Osmanlılar ile işbirliği içinde olmayı tercih etmişlerdir. İlk olarak "1387 yılında, Osmanlılar, Cenevizliler ile anlaşarak, İstanbul'u kuşatacakları zaman, Galata'dan yararlanma hakkı aldılar." (Kaptan, 1988) Sırasıyla, 1391, 1395, 1397 yıllarında gerçekleşen ilk üç İstanbul kuşatması sırasında Cenevizliler, hep Osmanlıların yanında olmuş, kuşatmalarda Galata'dan yararlanmalarına izin vermişlerdir. Ancak, "1399 yılında, Osmanlılar bu kez, Galata'yı ele geçirmek istediler...Fransız kuvvetleri yardıma gelince, Galata kurtuldu." (Kaptan, 1988) Osmanlılar, Bizans'a saldırdıkça, karşılarında Doğu Akdeniz'de Venedik gibi güçlü bir rakip buluyorlardı. Osmanlıların, Ceneviz yardımını kabul etmelerinin nedeni de buydu. 1400, 1411 ve 1438 yıllarında İstanbul'u kuşatan Osmanlılar, toplam 6 kuşatmada da başarılı olamamıştır. 1437'de Bizans, Galata'yı ele geçirmek istemiş ama başarılı olamamıştır. Latin İmparatorluğu işgalinden sonra bir türlü eski gücüne sahip olamayan Bizans, İtalya'ya giderek kiliselerin birleşmesini kabul etti, "amacı, Osmanlılara karşı, Latinlerin desteğini sağlamaktı." (Kaptan, 1988) Bu karar da karışıklıklara neden olunca, Bizans'ta artık huzur ve güvence kalamamıştır.

5.3.2.2 Ortaçağ Döneminin Kentsel Hafızasını Oluşturan Sosyal ve Mimari Yapısı

Ortaçağ Galata'sının kentsel hafızasına bakıldığında Galata'yı iki farklı dönemde incelemek gerekmektedir. İlk dönem Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesi sonrasındaki Bizans Dönemi, ikinci dönem ise Bizans'ın tanıdığı imtiyazlarla Galata bölgesine yerleşen Cenevizliler Dönemi'dir. Bu iki dönem arasında yaklaşık 57 yıllık bir de Latin İmparatorluğu Dönemi vardır, ancak bu dönemin Galata'nın kentsel hafızasında çok önemli bir yeri yoktur.

“Bizans ve Ceneviz döneminde gelişmesi sur içi bölge ile sınırlı kalan Galata, buradaki Ceneviz kolonisinin etkisiyle tam bir İtalyan şehri görünümü içinde gelişmiş, bina ve sokakları Akdeniz şehirlerindeki benzerleri gibi yapılmıştı. Arazinin dik eğimli oluşu nedeniyle sokakların bir kısmı merdivenli olarak inşa edilmişti.” (Eyice, 1994)

Haliç gibi doğal bir limanın girişinde olması sebebiyle yerleşime ve gelişime elverişli coğrafi konumuna rağmen, Galata, Bizans'a yakınlığı nedeniyle uzun seneler onun gölgesi altında yaşamaya mecbur kalmıştır.

Roma İmparatorluğu'nun baskısı altında yayılması oldukça güç olan Hristiyanlık, imparatorluk ikiye ayrılınca daha hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır. Hristiyanlığın etkin olmaya başladığı Ortaçağ Dönemi'nde, kiliselerin önemi yadsınamayacak kadar büyüktür. Ortaçağ kentinin ana plan şeması, 'korunma gereksinimi'ni karşılamaya yönelik oluşturulmuştur. Ortaçağ kentinde korunma, kenti çevreleyen sur duvarlarının koruyuculuğu ya da katedral ve kiliseler aracılığıyla Tanrı'nın koruyuculuğu ile sağlanmaya çalışılmıştır. Hristiyanlığın hızla yayıldığı bir dönemde önce kiliselerden bahsetmek daha doğru olacaktır. İlkçağ Dönemi'nde adı geçen tapınaklar Hristiyanlığın yayılmasıyla birlikte kiliseye dönüştürülmüştür. Benedetto Palazzo, tarihi detaylarıyla Arap Camii'ni anlattığı kitabında, bu İlkçağ tapınaklarından, bugünkü Tophane ve Karaköy arasındaki bölge olan Bolos mahallesindeki Diana Phosphora Tapınağı'nın Sainte Photine Kilisesi'ne dönüştürüldüğünü yazmıştır. Çeşitli kaynaklarda, Ortaçağ Bizans Galata'sında Hagia Theodosia Kilisesi, Hagia Eirene Kilisesi, Archistraticos Kilisesi, Sainte Photine Kilisesi ve ismi tam olarak kaynaklara geçmemiş bir sinagogun varlığından bahsedilmektedir. Hristiyanlığın kabulü ve yayılması sırasında, kiliselerin yanında bir de manastırların kurulduğu bilinmektedir.

Başta bahsedildiği gibi Ortaçağ kentinde güvenlik ön planda olduğundan sur duvarları kentin vazgeçilmez bir parçası olarak önümüze çıkmaktadır. İmparator I.Constantinus zamanında yaptırılmış olan sur duvarları İmparator Justinianos tarafından onarılmıştır. “528 yılında, imparator Justinianos zamanında tiyatro ve surlar restore edilerek, bu semte ayrı bir şehir

statüsü verilmiş ve adı da Justiniae ya da Justinianopolis olarak değiştirilmiştir.” (Türker, 2000) Ancak en başta da söylendiği gibi bir bölgenin kentsel hafızasında adının da önemi büyüktür. Bu nedenle yüzyıllar boyunca kentsel hafızada Sykae olarak bilinen bölgeye halkın büyük çoğunluğu ve Bizanslılar hala Sykae demeye devam etmişlerdir ve bu, “Galata” adı gelip yerleşene kadar devam etmiştir. Kentin güvenliğini sağlamak amacıyla inşa edilen yapılar sadece sur duvarları değildir. “İmparator II.Tiberios (578 – 582) zamanında Haliç’in girişini kontrol etmek üzere bir hisar yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Tarihçi Theophanes, İslam ordusu ve donanmasının 717’de Bizans’ı kuşattığı sırada, kıyıdaki bu kaleyi ‘Kastellion ton Galatou’ adı ile anmaktadır.” (Eyice, 1969) “Kastellion ton Galatou, Venedikliler tarafından yapılmış, yapıldığından iki üç yüzyıl sonra, Avrupa’nın pek çok yerinde değişik örneklerine rastlanabilecek, bir küçük kent kalesiydi.” (Kaptan, 1988) Galata Hisar’ı zaman zaman tarihçiler tarafından Galata Kulesi ile karıştırılmıştır.

Galata Hisarı’nın kuzey batısına doğru bugünkü Yüksek Kaldırım ve Saint Benoit Kilisesi’nin arasındaki bölgede bazıları tarafından Estanor, başkaları tarafından ise Pera adı verilen oldukça zengin ve iyi durumda bir Yahudi mahallesi bulunmaktaydı. Ancak Haçlılar ırk ve din ayrılığı nedeniyle bu mahalleyi 1203’te yakmışlardır. Bu bölgede yaşayan Yahudi topluluğuna Karay ya da Karayim adı veriliyordu, nitekim Karaköy adının ‘Karay Köyü’nden geldiği iddia edilmektedir. Bölgedeki dini yapılardan bahsederken adı geçen sinagog bu bölgede bulunmaktaydı. “Görünüşe göre Galata her zaman yabancıların semtiydi. Tudela’lı haham Binyamin 1161’de Konstantinopolis’i ziyaret ettiğinde şöyle yazıyordu; ‘surların içinde oturan Yahudi yoktur; Yahudiler, bir deniz kolunun öte yanında oturmak zorundadır... Çoğu ipek üreticisidir, bir çok diğeri tüccardır, bazıları çok zengindir... Yahudilerin oturduğu mahalleye ‘Pera’ deniliyor.” (Taylor, 2000) 10. ve 11. yüzyıllarda, Bizans’ta yabancılar giderek artmaya başlamış, bu da Galata’yı daha kozmopolit ve hareketli bir liman kenti haline getirmiştir. Galata, Ortaçağdan günümüze kadar yabancıların ilgi odağı olmuş, kozmopolit Avrupa kenti imajını hafızalara kazımıştır.

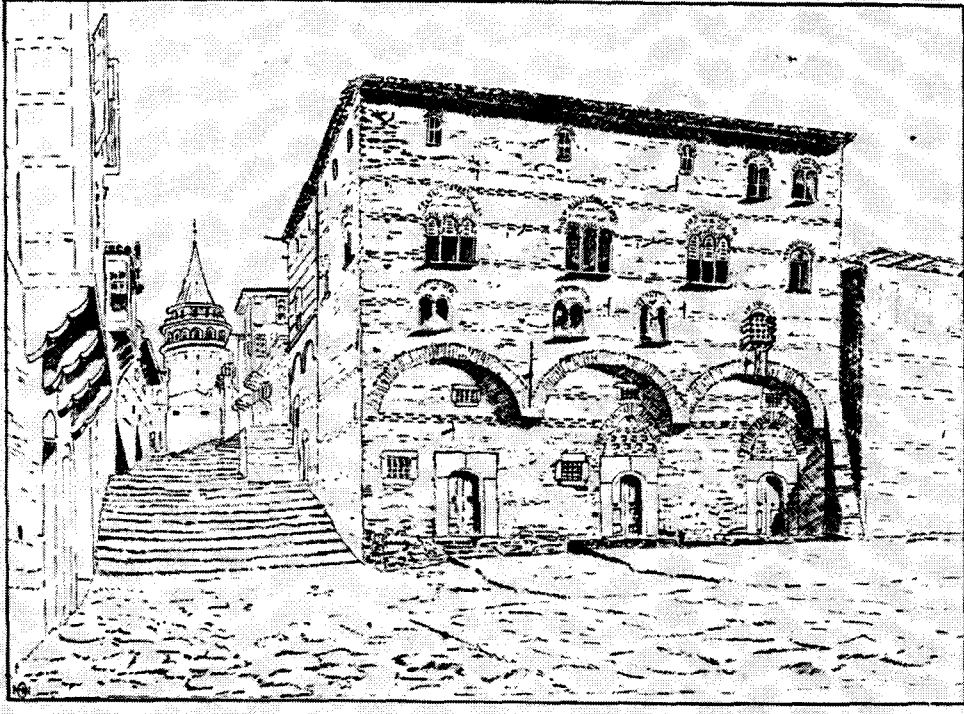
Galata bölgesinin kentsel hafızasında vazgeçilmez bir yere sahip olan diğer bir mimari eleman da Galata Köprüsü’dür. Köprü’nün temeli Ortaçağ Bizans Dönemi’ne dayanmaktadır. “İlkçağ’daki adı Khyrokeras (Altın Boynuz) iken, Osmanlılar arasında Halic (cep) adını alan, İstanbul Boğazı’nın bu ünlü vadi – koyunda köprü kurmayı ilk düşünen Bizans İmparatoru Justinianos’dur. (527-565) Bu girişimin, iki yakadaki gelişmeye bağlı bir gereklilik olduğu kuşkusuz. Yeri konusunda ise kesin bilgi yoktur. Tarihe üç ayrı adı; Justinianos, Hagios Kallinikos, Hagios Panteleimon’dur. Surların, kiliselerin, sarayların, yeşil yamaçların ve

tepelerin çizdiği silüette, ne kadar basit olsa da bu köprünün, üstünden geçenler çevresindeki kayıklar ve yelkenlilerle sonraki köprülerden daha yakışıklı, anlamlı, romantik bir hava estirdiği söylenebilir. Bir rivayete göre, on iki kemerli bir taş köprü yapılarak yenilenen bu Bizans eserine Kamiloye Phyra (Deve Köprüsü) de denirmiş.” (Sakaoğlu, 1995)

Avrupa ile Bizans arasındaki aynı din içinde inanç ayrılıkları oluşması ve Bizans’ın doğunun en zengin bölgesi olması Haçlı seferini, asıl hedefi olan Mısır yerine Konstantinopolis’e yöneltmiştir. Haçlı ordusunun 1203’te kenti kuşatarak 1204’te işgal etmesi Galata’da Latin İmparatorluğu devrini başlatmıştır. Galata’nın yerel halkının değişmesi yine ilk olarak dini yapılarıdaki farklı inançlara bağlı değişimlerle kendini göstermiştir. Ortodoks kiliseleri Katolik kiliselerine çevrilmiştir. Haçlı ordusunun işgali sırasında, Konstantinopolis yağmalanmış ve talan edilmiştir. Genel olarak zaten Latin İmparatorlukları’nın egemenliği altında olan Galata bu yağmalardan fazla zarar görmemiştir.

12.yüzyılda kent Latin İmparatorluğu’nun elinden geri alınınca, “İmparator Mikhael VIII Palaiologos, Cenova Cumhuriyeti’ne İmparatorluk sınırları dahilinde serbest ticaret hakkı ve Galata’da yerleşme izini verdi.” (Taylor, 2000) Böylece, Galata tarihinin en ihtişamlı dönemi başlamış oldu. İlkçağlardan beri birçok koloni ve imparatorluğa ev sahipliği yapmış olan Galata, kentsel hafızada ‘eski Ceneviz kenti’ olarak bilinir. 1267 yılında Bizans bir fermanla Cenevizlilerin Galata Hisarı dışında kalan bölgeye yerleşmelerine izin vermiştir. Ancak bölgenin kontrolünü de tamamen kaybetmek istemeyen Bizans en son Justinianos zamanında yenilenen sur duvarlarını yıktırılmış, Galata Hisarı’nda da bir garnizon kurmuştur. Galata, her yıl Cenova tarafından atanacak bir Podesta ile yönetilen, yarı bağımsız bir kent olmuştur.

Cenevizlilerin Galata’ya yerleşmeleriyle bölgenin çehresi değişmeye başlamıştır. Ana yolların ölçekleri büyümüş ve Haliç kıyısı boyunca, dört bir yandan müşteri çeken çeşitli ticaret dallarında mağazalar, depolar açılmıştır. Cenevizlilerin de yerleşmesiyle tam anlamıyla bir Ortaçağ kenti haline gelen Galata, “her ortaçağ kenti gibi, bu çağda kentsel bir gelişim göstermiştir... Galata’yı Konstantinopolis’ten farklılaştıran Batılı kimliği, gene, bu çağda belirginleşmektedir.” (Akyol, 1997)

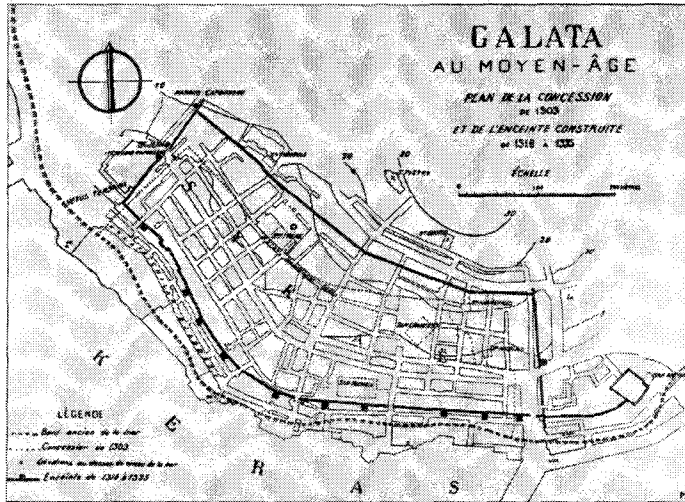

Şekil 5.7 Ortaçağ Döneminde Podesta Sarayı (Scheinder, Nomodis, 1946)

Ancak, her Ortaçağ kentinde görülen farklılaşma çabası Galata'da görülmemiş, aksine Cenova'nın bir benzeri Galata'da yaratılmaya çalışılmıştır. Ela Akyol'un Galata'daki Podesta Sarayı ile Cenova'daki Podesta Sarayı'nı karşılaştırdığı yazısında Galata'da yaratılmak istenen Cenova'dan detaylı olarak bahsedilmiş, Ortaçağ kentlerinde etkin olan yerelliğin Cenevizliler için geçerliliğini kaybettiği ve yerleştikleri her yerde 'yerin' Cenova olduğu belirtilmiştir. "Belleklerindeki Cenova imgesiyle Doğuya açılan," (Akyol, 1997) Cenevizliler Galata'da bir Batı kenti yaratmışlardır. "Kartçınar Sokağı ile Galata Kulesi Sokağı kesişiminde bir kısmı ayakta duran Podesta Sarayı, ortaçağda kent yaşantısının yüreğinin attığı yerdir. Ortaçağa yönelik bir Galata mekansal okuması, o dönemin en önemli kamusal yapısı olan (ki, kentin de önemli işaretlerinden biridir) bu yönetim yapısına odaklanmadan olası görünmemektedir. Cenova bu odaklanmada, hem Cenevizlilerin belleklerindeki ana kent, hem de aynı dönemde aynı toplumsal yapıya, aynı ticaret şekline, aynı yasa ve kurumlara sahip bir kent olması nedeniyle kendiliğinden bir araç olarak belirmektedir." (Akyol, 1997) Bir yönetim yapısı ve bir koloninin bağımsızlığının ve gücünün simgesi olarak nitelendirebileceğimiz Podesta Sarayı, Ortaçağ Ceneviz Galata'sının kentsel hafızası içinde çok önemli bir yere sahiptir. Ceneviz yönetim sisteminde en önemli kamusal yapı Loggia'dır ve podestalık makamı loggianın içinde bulunmaktadır. Loggiada hukuki işlemler yürütülmektedir. Eski kaynaklarda iki farklı dönemde yapılmış iki ayrı loggianın adı

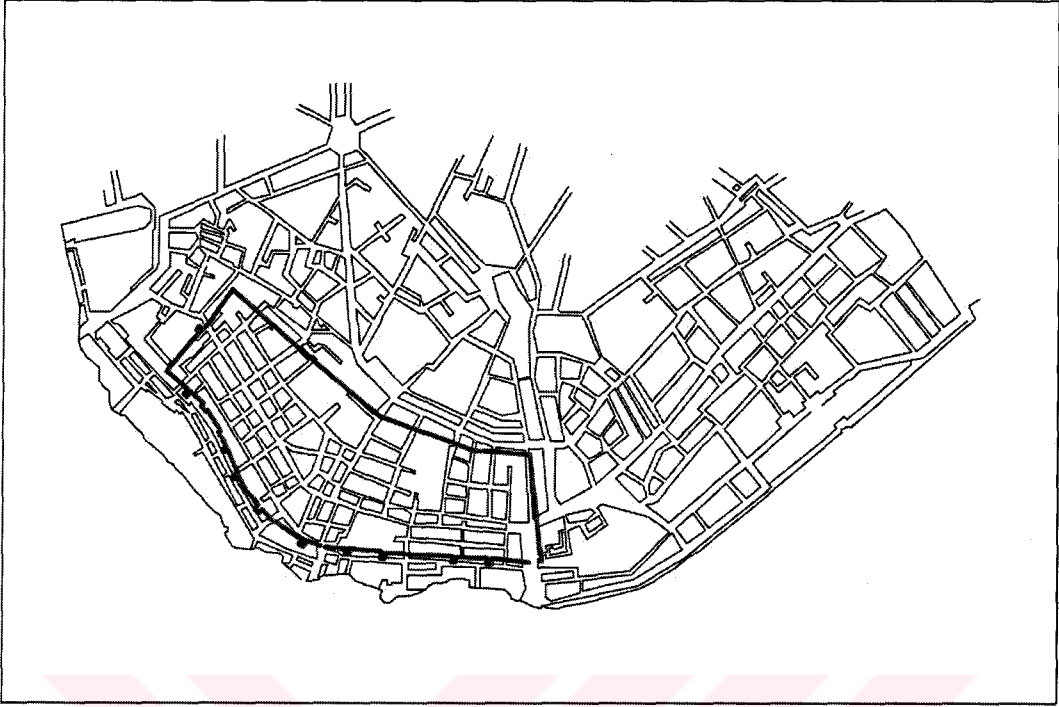
geçmektedir, bunlardan eski olanı kent meydanının güneyinde, yeni olanı ise kent dışındadır. Tarihi olayların seyrine göre yeni loggianın 1309 – 1316 yılları arasında yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Ortaçağ kenti korunma prensibine aykırı düşen bu kent dışı yönetim binası, Cenevizlilerin o dönemden beri Galata İmtiyaz bölgesi dışına doğru bir genişlemeyi, büyümeyi planladıklarının somut bir işareti olarak gösterilebilir. Yapının mimari plan şeması da bu büyüme planlarını destekleyici ip uçları içermektedir. Yapının iki ayrı yöne (kuzey ve güney) revaklı oluşu ve hem kent merkezine bakan güney cephesinde, hem de kent merkezinin üst tarafına bakan kuzey cephesinde girişi olması bu bölgenin de zamanla Cenevizlilere ait olacağına dair planlar olduğunun bir göstergesidir. “Podesta Sarayı, yalnızca bir yönetim yapısı ya da koloninin özyönetiminin göstergesi olarak görülmemiştir. Bu yapı, Doğuda var oluşun, Bizans’a karşı çıkışın, yeni bir dönemin, yeni bir kentin, Galata’nın kentsel gelişmesinin, Cenevizlilerin Cenova’ya bağlılıklarının dile getirilmesidir.” (Akyol, 1997) Sarayın sur duvarlarının dışında ama S.Giorgio Kilisesi yanında oluşu, sur duvarları ile sağlanamayan korunmanın Tanrısal güçte arandığı anlamına gelmektedir. Üstelik bu kilisenin, Cenevizliler için nerede olursa olsun çok farklı bir koruyuculuğu olduğuna inandıkları Aziz Giorgio’ya adanmış olması da kilisenin önemini arttırmaktadır.

Kentin korunması söz konusu olunca bir Ortaçağ kentinin vazgeçilmezi olan sur duvarlarının eksikliği Cenevizlileri her zaman rahatsız etmiştir. İlkçağ’dan itibaren sur duvarları içinde yer alan Galata’da, Cenevizliler, Bizans’ın yıktırdığı sur duvarlarına tekrar sahip olmak için çeşitli yollar denemiş ve 6 evrede gelişimini tamamlayıp bugün kalıntılarını gördüğümüz surlar son sınırlarına ulaşmıştır. Sur duvarlarının gelişiminin 6 farklı dönemi aşağıda anlatılmaktadır.

Şekil 5.8 Ortaçağ Döneminde Galata planı (Akin, 1998)

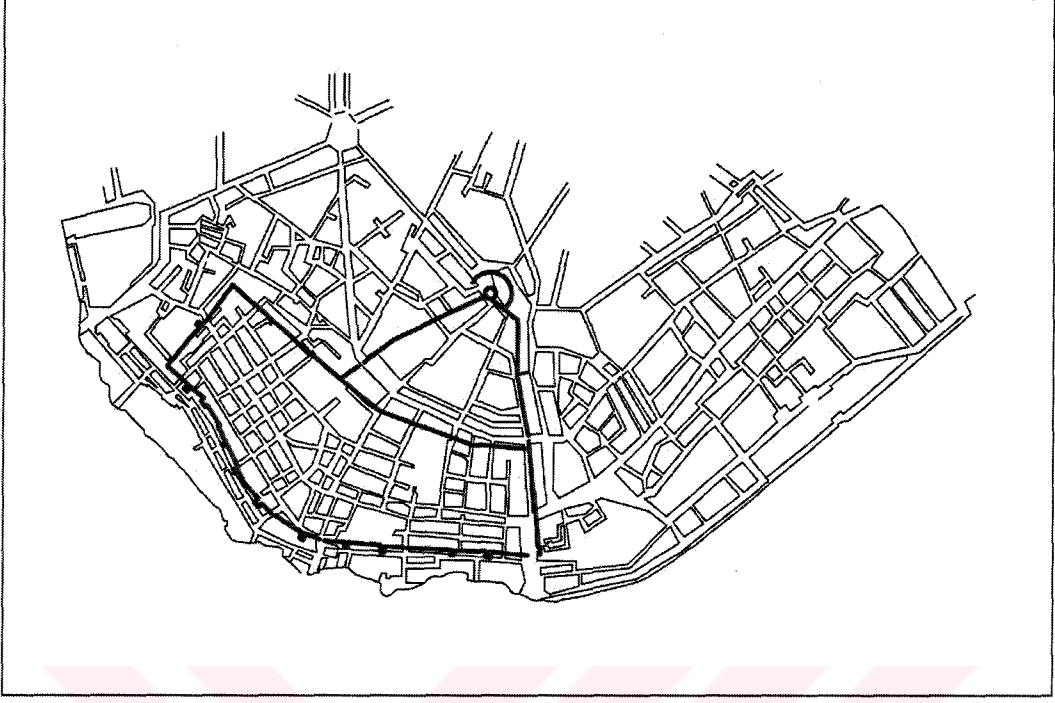
1. Dönem (1303)

Şekil 5.9 1.Dönem (1303) Galata Surları şeması

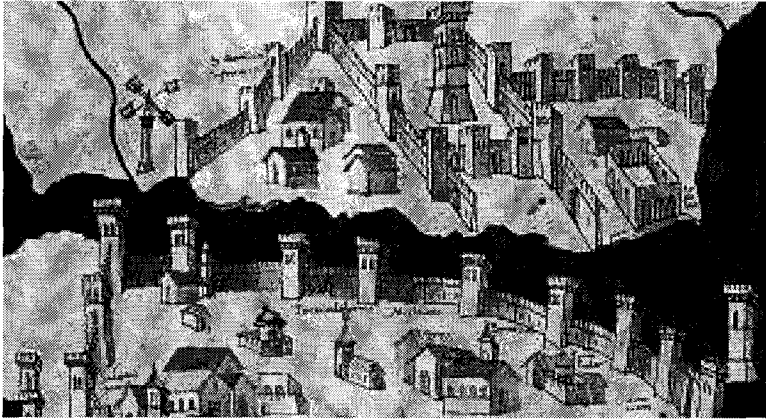
“Sur duvarları bulunmadığından korunması mümkün olmayan Ceneviz kolonisi, 1296’da rakibi Venedik’in, Ruggerio idaresindeki donanmasının saldırısına uğradı ve kasabaları yakıldı.” (Eyice, 1994) Bu saldırıları bahane eden Cenevizliler, 1303 yılında, Bizans’tan Galata’yı hendeklerle çevirme yetkisi aldılar. Bu yetki, ‘İlk Ceneviz İmtiyaz Bölgesi’nin kesin sınırlarının belirtildiği bir belge ile onaylandı. İmtiyaz bölgesi; batıda bugünkü Atatürk Köprüsü, doğuda Galata Köprüsü, kuzeyde ise Voyvoda Caddesi ile sınırlanan sahil şeridini kapsıyordu. Bu yaklaşık dikdörtgen formundaki bölgenin batı sınırı 130m, doğu sınırı 156m, kuzey sınırı 336m ve güney sınırı ise 587m uzunluğunda idi. İlerleyen yıllarda ‘Her türlü güvenliği sağlayan ev ve her tür bina yapma yetkisi’ni elde eden Cenevizliler, bu yetkiyi tamamen kendi istekleri doğrultusunda yorumlamışlar ve imtiyaz bölgesi sınırı boyunca yüksek evler yapıp aralarını da duvarlarla birleştirmişlerdir. Böylelikle Ceneviz Dönemi’nin ilk sur duvarları Bizans’ın itirazlarına rağmen oluşmuştur. “1306 yılından itibaren Cenovalılar yerleşim bölgelerini arazi satın alarak genişletirler. Kaba yonu taşlardan yapılmış surlar içeride kemerle örtülmüş payandalarla, dışarıda ise 40 – 60 metre gibi düzenli aralıklarla yapılmış dikdörtgen kulelerle sağlamlaştırılmıştır.” (Müller Wiener, 1998) Sur duvarları yapılmadan önce bölgeyi çevreleyen hendekler, sur duvarlarının önünde de 15 metre genişliğinde devam etmiş olduğu tahmin edilmektedir.

2. Dönem (1349)

Şekil 5.10 2.Dönem (1349) Galata Surları şeması

1303 tarihli ilk İmtiyaz Bölgesi'nin, Cenevizlilerin ticaretteki başarıları sonucu artan nüfuslarını barındırmaya yeterli olmaması üzerine 1349 yılında Cenevizliler, Bizans'tan kuzeye doğru genişleme yetkisi istemişlerdir. Bu istek karşısında olumsuz cevap alan, Cenevizliler, zor kullanarak İmtiyaz Bölgesi'nin kuzeyindeki eğimli araziye işgal etmişle, "iki taraftan eski surlara bağlanan hem dörtgen hem yarım yuvarlak kulelerle sağlamlaştırılmış surları" (Müler Wiener, 1998) inşa etmişlerdir.

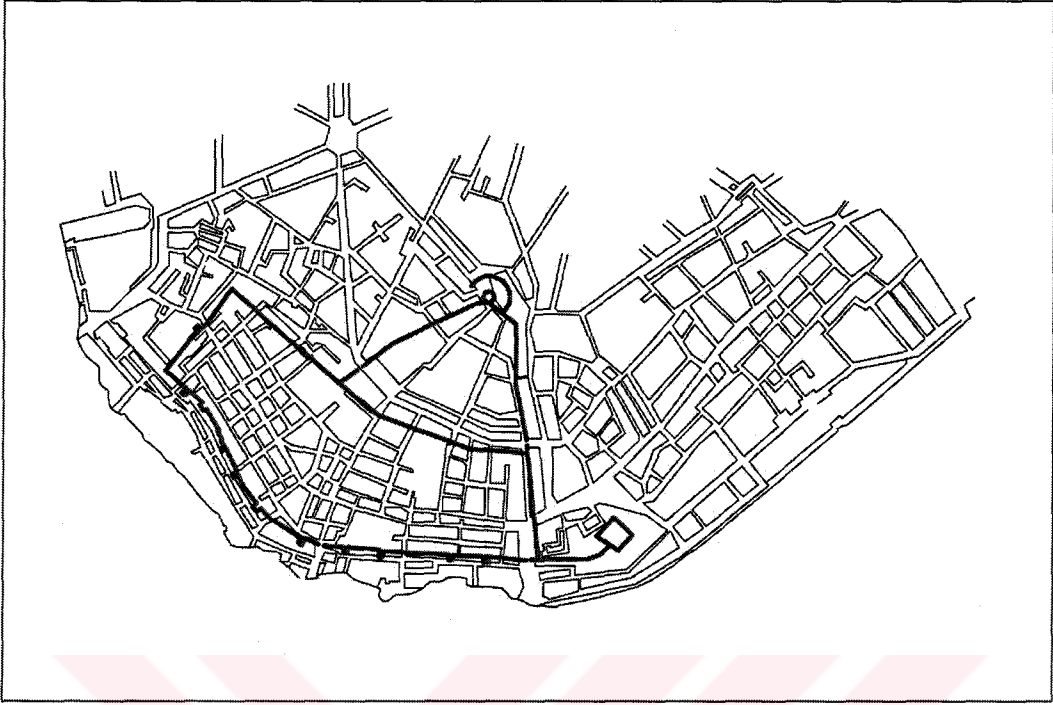

Şekil 5.11 1420 tarihli Galata gravürü - Buondelmonti, Vatikan (Kule kare planlı)

Bu dönemde yapılmış olan en önemli yapı, Galata kentsel hafızasında bir numaralı sırada bulunan Galata Kulesi'dir. Kentlerini koruma altına almayı kafalarına koyan Cenevizliler, kuzeye doru genişleyen topraklarının, tüm bölgeye hakim en üst noktasında, tehlikelere karşı bir gözetleme kulesi yapmışlardır. “Bizans kaynaklarında Büyük Burç (Megolos Purgos), Ceneviz kaynaklarında ise İsa Kulesi (Christea Turris) olarak adlandırılan kule, Bizans'ın çok buhranlı bir anında, her yaşta Cenevizlinin geceli gündüzlü ve kadınlı erkekli çalışmaları ile inşa edilirken, surlar tamamlanarak, etraflarındaki hendekle de derinleştirildi... Kulenin hemen eteğinde, Yüksekaldırım Caddesi ile Lülecihendi Caddesi köşesinde, Küçük Kule Kapısı yanındaki St. Nicolaus burcu üzerindeki bir levhada Cenova ve Bizans armaları ile birlikte 1349 tarihi görülmüştür. Böylece, surların Galata Kulesi ile birleştirilmesi tarihi açıklık kazanır.” (Eyice, 1994) Galata Kulesi'nin ve diğer burçların adlarının azizlere adanması, daha önce de bahsedilen Ortaçağ kentinin askeri ve dini yöntemlerle korunma ve güvenliği sağlama arzusu içinde olduğunun bir göstergesidir.

“Galata Kulesi, kaya ve killi şistli bir zemin üzerine oturtulmuş, temeli masif taş duvar olarak örülmüştür. Ortaçağ askeri mimarisine uygun olarak dış zeminden yüksekte olan girişi, bazı izlerden anlaşıldığına göre, evvelce zincirle asılan ahşap bir açılır kapanır köprüye sahipti.” (Eyice, 1994) kulenin oturduğu düzlüğün etrafı daire formunda sur duvarları ile çevrilmiştir. Bu sur duvarlarıyla oluşturulan avlu, Büyük ve Küçük Kule kapıları ile kente ve dışarıya geçit vermiştir. “Zemin katında kulenin iç çapı 8m.95, duvar kalınlığı ise 3m.75'dir ki, kulenin en altta çapı, dıştan 16m.45'i bulur... Galata Kulesi'nin işlenmemiş moloz taşlardan örülen kalın gövdesi hiçbir dış süslemeye sahip değildir. Bu masif kitlenin monotonluğunu yer yer açılmış, içerideki merdiveni aydınlatan mazgal gibi dar pencereler bozar.” (Eyice, 1969) “bu dönemde, üzerinde Karaköy, Voyvoda ve Horz Kapılarının da bulunduğu, üç yuvarlak ve bir de dört köşeli kule, surlara ilave edilmiştir.” (Eroğlu, 1997)

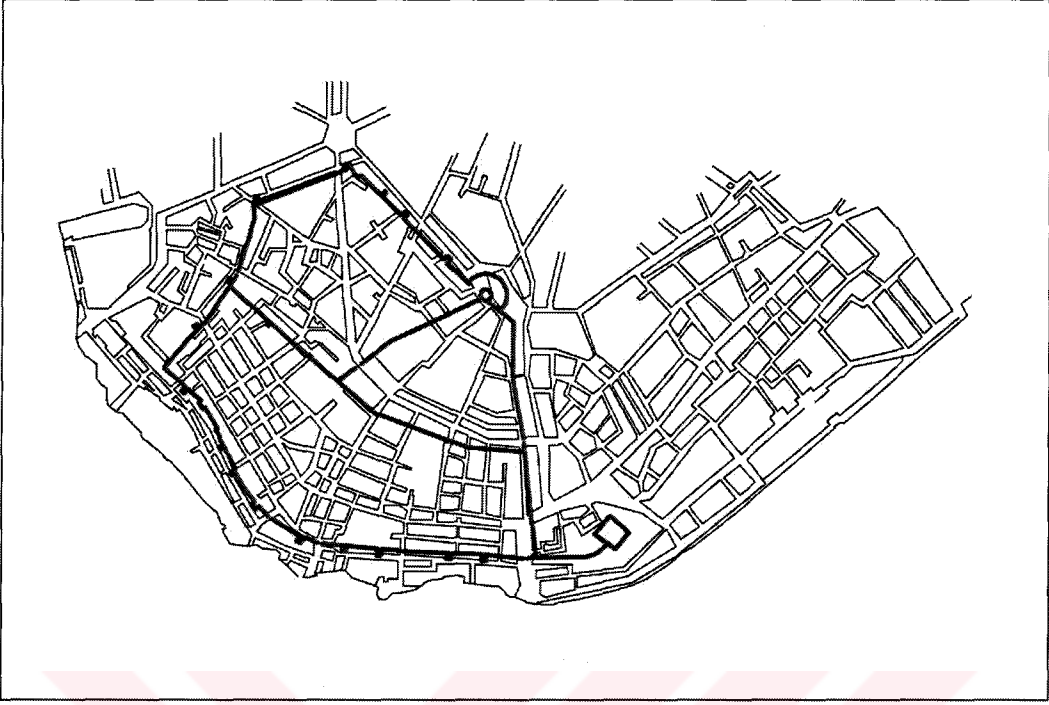
3. Dönem (1352)

Şekil 5.12 3.Dönem (1352) Galata Surları şeması

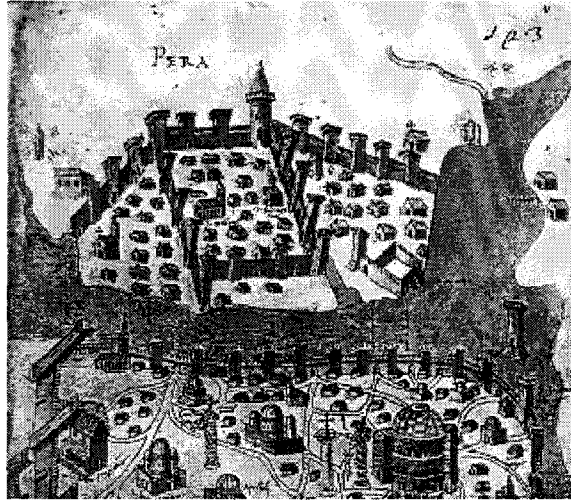
“Cenovalılar’ın, 1348–1349 yıllarında VI. Ioannes ile olan çatışmalarındaki zaferinin ardından” (Wiener, 1998) 1351 yılında imzalanan anlaşma gereği, kent surlarının sahildeki en doğu ucu ile Galata Hisarı arasındaki alan Cenevizlilerin eline geçmiştir. Galata bölgesine, her yeni toprak katıldığında olduğu gibi 1352 yılında surlar genişletilmiştir. Bu bölüm o dönemde Galata’nın doğudaki son uzantısıdır ve Rum, Ermeni ve Yahudi yerleşmeleriyle gelişmiştir. İstanbul’daki Ermeni Kiliselerini anlatan kitabında Pars Tuğlacı, 1360, 1361 ve 1398 tarihli belgelerde Karaköy bölgesindeki Surp Sarkis Kilisesi’nden bahsedildiğini belirtmiştir. Bu Ermeni kilisesi “1431’de yeniden inşa edildiğinde ‘Surp Krikor’ adını almıştır.” (Tuğlacı, 1991)

4. Dönem (1370 civarı)

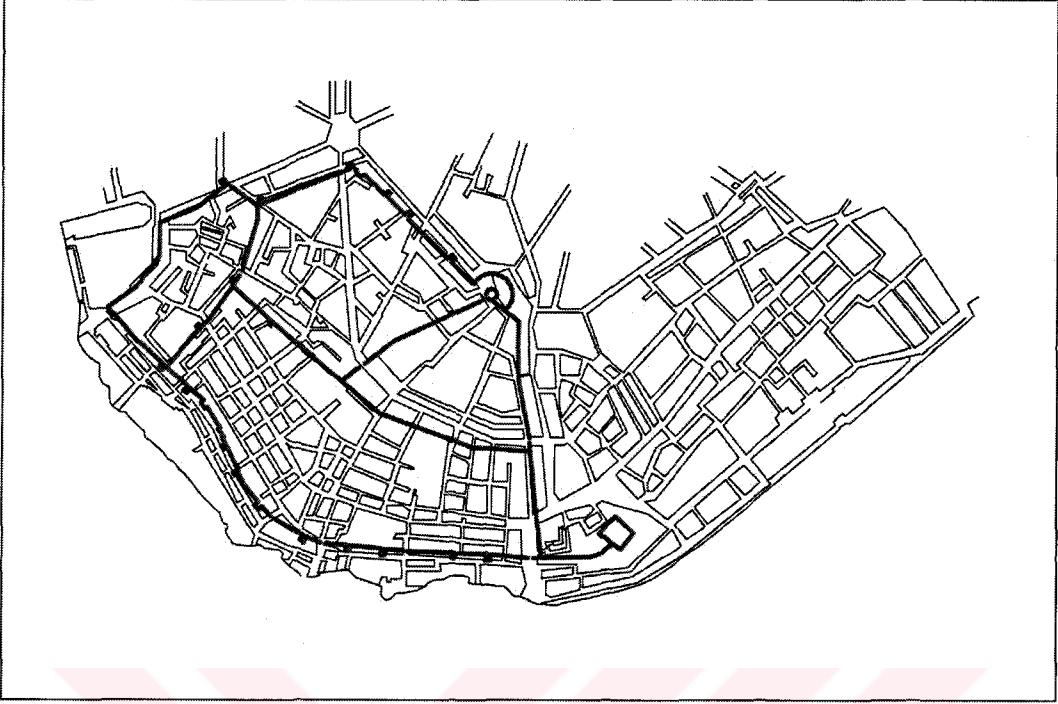
Şekil 5.13 4.Dönem (1370 civarı) Galata Surları şeması

Bizans'ın giderek zayıflamasını fırsat bilen Cenevizliler, 1370'li yıllarda bölge sınırlarını, Galata Kulesi'ni çevreleyen yarım daire sur duvarlarının bir uzantısı olarak kuzey-batı yönünde bugünkü Büyük Hendek Sokak ile Yolcuzade İskender Caddesi'nin kesişimine kadar genişletmiştir. Yolcuzade İskender Caddesi'nden aşağıya doğru devam eden sur duvarları sonunda ilk imtiyaz bölgesinin kuzey-batı köşesiyle birleşmektedir.

Şekil 5.14 1420 tarihli Galata gravürü - Buondelmonti, British Museum

5. Dönem (1397)

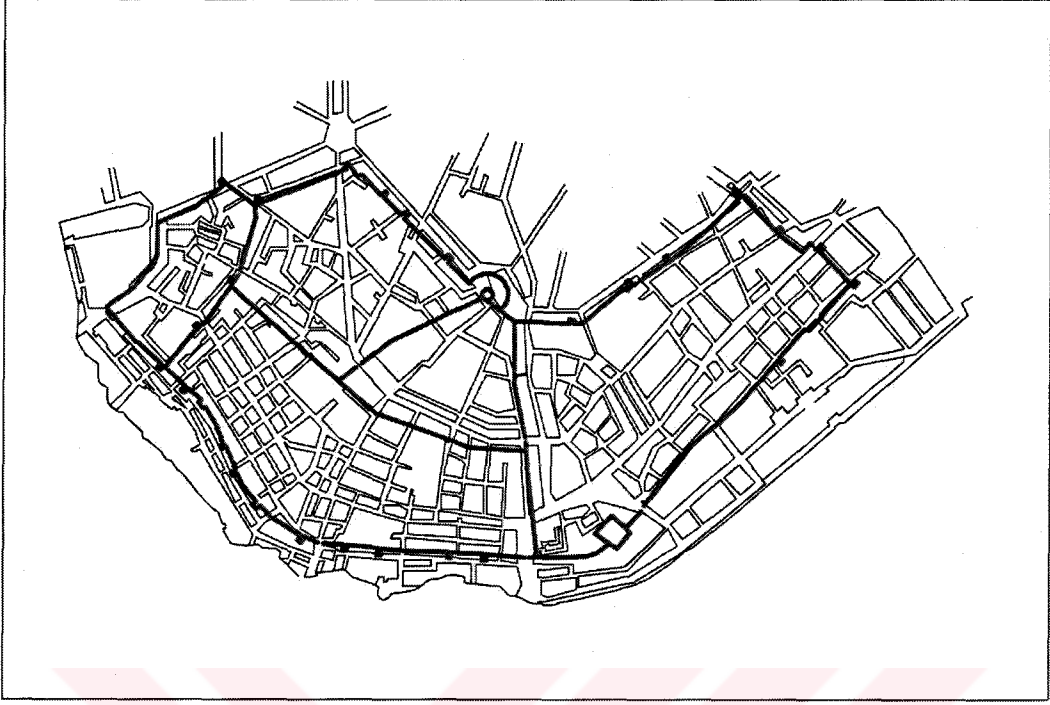
Şekil 5.15 5.Dönem (1397) Galata Surları şeması

Hızını hiç kaybetmeden topraklarını genişleten Cenevizliler, bu sefer de 1397 yılında “kentin batısında, sonradan Azapkapı denilen yerde yeni bir dur dizisi yapımına” (Müler Wiener, 1998) başlamışlardır. “Ancak 1399 yılında başlayan kuşatma ve I.Beyazıd’ın kenti topa tutması nedeniyle surların yapımı 1435 yılına kadar sürer.” (Müler Wiener, 1998)

Şekil 5.16 1420 tarihli Galata gravürü - Buondelmonti, Venedik

6. Dönem (1404)

Şekil 5.17 6.Dönem (1397) Galata Surları şeması

Galata Hisarı ele geçtikten sonra buraya yerleşen Rum, Ermeni ve Yahudilerin, hisarın etrafını evlerle doldurması sonucu bölge sınırı doğuda, Tophane'ye kadar uzanmıştır. Bu yerleşim bölgesinin etrafı da 1404 yılında sur duvarlarıyla çevrilmeye başlanmıştır. Ancak kuşatmalar nedeniyle, surların inşası 1447'ye kadar sürmüştür.

1303 yılında hendekle başlayan sur duvarlarının oluşumu 6 ayrı evrede 1447 yılında tamamlanmıştır. Tüm bu evreler sonucunda yapılan sur duvarları arasında 5 ayrı yerleşme (mahalle) oluşmuştur. Bu mahalleler birbirlerinden, sur duvarları ile ayrılırken, duvarlar üzerinde açılan kapılarla da birlerine bağlanıyorlardı. Güvenliği sağlamak amacıyla bu kapılar geceleri kapatılıyor, mahalleler bağımsız birer bölge halini alıyordu.

Galata'nın Ortaçağ Dönemi'nde yapılan ve her dönemdeki kentsel hafızasında önemli yer tutan bir yapısı da San Paolo Kilisesi'dir. Bu kilisenin yapım yılı ve yeri hakkında farklı görüşler mevcuttur. Günümüzde Arap Camii olarak bilinen bu yapının geçmişiyle ilgili çelişkili fikirleri detaylı olarak 'L'Arap – Djami' adlı eserinde yazan Palazzo sonuç olarak, yapının 14. yüzyılda San Paolo adına yapılmış bir Latin Kilisesi olduğunu ve bir süre sonra San Domenico adı verilen bu günkü binanın yapıldığını yazmıştır. Zaman içinde yapı her iki isimle de anılmış, San Paolo ve San Domenica Kilisesi denilmiştir.

Sonuç olarak Ortaçağ Galatası'nın kentsel hafızasında, sürekli değişime uğrayan dini yapılar ve sur duvarları önemli bir yer tutmaktadır. Ortaçağ başlarında Bizans'a ait olan Galata'da öncelikle tapınaklar Ortodoks Kiliselerine dönüştürülmüş, ardından kenti işgal eden Latin İmparatorluğu bu Ortodoks Kiliselerini Katolik Kiliselerine dönüştürmüşlerdir. Ortaçağ Kentinin en belirgin özelliğı olan korunma gereksinimi de Galata'da, önce Bizans tarafından yaptırılıp yıkılan, sonra da Cenevizliler tarafından 6 evrede tamamlanan sur duvarları ile karşılanmaya çalışılmıştır. Sur duvarlarının Ceneviz döneminde, diğeri Ortaçağ Kentlerinden farklı olarak sahil şerisinde de görölmesi, Ceneviz'in karşı kıyıdaki Bizans'a bir çeşit karşı koyma, güç göstermesi olarak nitelendirilebilir. Ortaçağ Ceneviz Galatası'nın kentsel hafızasında 'ticari liman kenti' imajı da unutulmamalıdır. Tüm Ortaçağ'a bakıldığında Galata, kentsel hafızasını oluşturan önemli yapıları ve olaylarıyla, en parlak devrini Ceneviz Döneminde yaşamıştır.

5.3.3 Osmanlı Dönemi

5.3.3.1 Osmanlı Döneminin Tarihçesi

Latin işgalleri sonrasında eski gücüne kavuşamayan Bizans'ın, Osmanlılara Konstantinopolis'i terk etmeleri sonucu, Bizans Dönemindeki gibi bağımsız özerk idarelerini devam ettirebilmek için Cenevizliler, Osmanlıların İstanbul'u kuşatmaları sırasında tarafsız görünmeyi tercih etmişlerdir. Osmanlılar ise, kuşatma sırasında Cenevizlilerin yardımını kabul ediyor, ancak sonrasında da İstanbul'un tam karşısında bir Batı Hristiyan Devleti kontrolü altında bir bölgenin tehlike oluşturabileceğini de düşünüyorlardı. Osmanlı – Ceneviz işbirliğinin karşısında da Bizans – Venedik işbirliği vardı. Altı başarısız kuşatma sonrasında, 29 Mayıs 1453'te İstanbul, Osmanlı Yönetimi'ne geçmiştir.

Osmanlılar, hedeflerine ulaştınca, Cenevizlilerin ikiyüzlülüklerini bahane ederek özerkliklerini tanımadılar. “Bununla beraber, Avrupa ile ticaretin merkezi olan bu bölgeyi olduğu gibi saklamak istiyor ve onun İstanbul için büyük ekonomik önemini anlıyordu. 1 Haziran 1453 tarihli fermenda Cenevizlilere, malları, canları ve ticaret serbestliği için her türlü güvenceyi tanıdı. Galata'da yerleşmiş Cenevizlilere Osmanlı tebaası (uyruklu) statüsünü veriyor, ticaret amacı ile gelmiş olanlara ise kapitülasyon güvenceleri tanıyordu.” (İnalcık, 1994) Osmanlıların Cenevizlilere tanıdığı ayrıcalıkların ticari kaygı dışında bir nedeni de “Doğu Akdeniz'de güçlü bir denizci devlet olan Venedik ile ortaya çıkabilecek çatışmalarda, bir diğer denizci devlet olan Ceneviz'in desteğinin getirebileceği faydalardan, yararlanmak isteğidir.” (Kaptan, 1988)

1 Haziran 1453 günü, Fatih Sultan II. Mehmed'in emriyle, Zağanos Paşa tarafından Galata'daki Cenevizlilere verilen 'Sultan'ın Fermanı', İstanbul'da Osmanlı Dönemi başladığında Galata'daki Cenevizlilerin bu yeni hükümetin gelişinden nasıl etkilendiklerini açıklaması bakımından önemlidir. Bu ferman, Namık Kemal'in kitabında aktardığı şekliyle aşağıdaki gibidir:

“Ben ki, büyük Sultan ve Kumandan Sultan Murad'ın oğlu, yeryüzünün ve İslamların büyük Hükümdarı Sultan Mehmet Han'ım; Tanrı'nın ve O'nun Peygamber'inin ve Kur'an'ının, yüz yirmi dört bin peygamber ile büyük atalarımın ve evlatlarımın hayatına ve kuşandığım kılıca and içerim ki: Galata'nın Katolik papazları tarafından bana gönderilen Balyoz Barba'nın ve Markos Franko ile tercüman Nikola Bilarobi'nin dilekleri üzerine Galata halkının, idaremede olan diğer uluslar halkları gibi adet ve hürriyetlerini serbest olarak yapmalarına izin verdim. Ve istedim ki, Galata Hisarı yıkılarak halkının bütün barınakları, dükkan, bağ, değirmen,

gemi, kayıt ve ticaretlerine ve evlat ve ailelerine kimse dokunmasın. Yurdumun her köşesinde eşyalarını istedikleri gibi alıp satabilsinler. Denizde ve karada serbestçe gezebilsinler. Gümrük vermeye ve angarya işlemeye mecbur olmasınlar. Yalnız yurdumda oturan diğer Hristiyanlar gibi vergi versinler ve bu kanun ve adetler eskisi gibi süregelsin. Galata ahalisi diğer yurttaşlarını gibi korunsunlar, kilise ve dini törenlerine dokunulmasın. Fakat çan veya benzeri bir şey çalmasınlar. Kiliseleri camiye çevrilmesin, fakat yeniden de kilise yapmasınlar. Ceneviz tüccarları her tarafa gidip gelmekte ve ticaretlerini yapmakta serbest olsunlar. Çocukları devşirme yoluyla alınarak Yeniçeri Ocağı'na verilmesin. Kendilerine İslam olmaları için, herhangi bir zor kullanılsın. Galata ahalisinin idaresine kendi devlet adamlarından birini tayin etmeyeceğim. Kendileri içlerinden bir ihtiyarı tüccar arasında geçecek anlaşmazlıkları çözmek için seçsinler. Evlerine Yeniçeri ve diğer kullarını konulsun. İçlerinden birini işleri yürütmek için baş olarak seçsinler. Rahip ve papazlarına hiçbir suretle saldırılmasın. Bu bildirimizde anlattığımız şartları uyguladıkları sürece serbest olsunlar..." (Kaptan, 1988)

Fetihten sonra, Fatih Sultan Mehmet "Galata'ya bir subaşı (öteki adı ile voyvoda) ve bir kadı atayarak şehri doğrudan doğruya Osmanlı idaresi altına almıştır." (İnalcık, 1994) Ortaçağ Ceneviz'inin 'podesta'sı 'kethuda' ya da 'protogeros' adını alarak Cenova elçisi bir yönetici konumunu almıştır.

15. yüzyılın ilk yarısında, kentin önemli bir ticaret merkezi durumunda olan Galata, Osmanlı Dönemi'nin başlamasıyla, bu özelliği korumaya devam eden bölge zamanla İstanbul'un bir mahallesi halini almıştır. Ancak, İstanbul'un diğer mahallerinden farklı bir statüsü her zaman olmuştur.

Osmanlıların eline geçmesiyle Müslüman nüfusun çoğaldığı İstanbul'un karşısında, Galata, Cenevizlilere tanınan haklar sayesinde kozmopolit nüfus yapısını korumuştur. "Galata'nın kozmopolit nüfus yapısına zamanla iki yeni eleman, Floransalılar ve Endülüslü Araplar eklenmiştir." (İnalcık, 1994)

"1463 – 1479'da Venedik'e karşı savaş döneminde Fatih, Avrupa ile ticarette Floransalıları teşvik etti, onlara Galata'da yerleşip ticaret yapmaları için kapitülasyonlar verdi...Osmanlı idaresi, güvenlik düşüncesiyle Galata'da Müslüman nüfusu arttırmayı düşünüyordu. 1533'ten sonra Barbaros Hayrettin Paşa, Magripli denizcileri ve Endülüslü Arapları Galata'da yerleştirmekte idi." (İnalcık, 1994)

940

De Græcia

Liber III.

941

Constantinopolitanæ urbis effigies, quam hodie sub Turcæ inhabitacione habet.

© The Hebrew University of Jerusalem & The Jewish National & University Library

Şekil 5.18 1550 tarihli İstanbul haritası – Sebastian Munster

Şekil 5.19 1572 tarihli İstanbul haritası – Braun and Hogenberg

Şekil 5.20 1574 tarihli İstanbul haritası – Bertelli, Donato

17. yüzyılda, Osmanlıların Girit Adası'nı alması ile, Doğu Akdeniz'de tehlike oluşturan Venediklerin ortadan kalkması sonucunda, Osmanlılar artık Cenevizlilerin desteğine ihtiyaç duymamaya başlamışlardır. Bunun üzerine Osmanlılar, Cenevizlilerin ayrıcalıklı durumlarını sürdürmelerine izin vermemiştir. "1670 yılında, Sultan IV.Mehmet'in, Venedik Cumhuriyeti ile yapılan Barış Antlaşması sonucu, Venedikliler ile yasak olan ticareti, serbest bırakması Cenevizliler için bir darbe olmuştur." (Kaptan, 1988)

Şekil 5.21 1615 tarihli İstanbul gravürü - Henry Beauvau

17. yüzyılda ayrıca, Kanuni'nin Fransızlara tanıdığı kapitülasyonlara bağlı olarak, Fransız tüccarları, Galata Limanı'nı Marsilya Limanı'na göre daha güvenli olması sebebiyle tercih ederek, bölgeye gelmişlerdir. Ancak, Fransızların Galata'ya gösterdikleri ilgi, 18. yüzyılda Fransız Devrimi ile yavaş yavaş sona ermiştir.

1821 yılında Mora ayaklanmasının Ege Adaları'na sıçraması üzerine Osmanlı kuvvetleri isyancı Rumları bastırmak için Sakız Adası'na çıkmışlardır ve “Galata, İstanbul'a gelen Sakızlıların toplandığı ve hemşeri dayanışması ile ayakta kalabildikleri bir yer olmuştur...1880 yılında Sakız Adası'nın büyük bir depremle alt üst olması üzerine, adadan Galata'ya ikinci bir göç dalgası daha gelmiştir.” (Türker, 2000)

“15 Haziran 1826 günü, bütün Osmanlı ülkesi gibi, Galata'yı da yoğun biçimde etkileyen” (Kaptan, 1988) ve Yeniçeriler ve Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılması ile sonuçlanan ‘Vaka’-i Hayriye’ (Hayırlı Olay) gerçekleşmiştir. Osmanlı İmparatorluğu için yeni ve aydınlık bir dönemin başlangıcı olarak nitelendirilen bu olay sonucunda ‘Batılılaşma’ eylemleri başlamıştır. “Yanlış ile, doğrusu ile gerçekleştirilen ‘Batılılaşma’ eylemleri içinde; İstanbul'daki Avrupalıların ve Avrupa ile ilişkili Hristiyan Osmanlıların yoğun biçimde oturdukları Galata'nın yıldızı, gene parlamaya başlamıştır.” (Kaptan, 1988)

Şekil 5.23 Galata'dan İstanbul'a bir bakış

Şekil 5.24 1807 tarihli İstanbul haritası – F.Kaufer, I.B.Lechevalier

5.3.3.2 Osmanlı Döneminin Kentsel Hafızasını Oluşturan Sosyal ve Mimari Yapısı

Galata'da, Osmanlı Dönemi başladığında, halk değişmese de yeni dönem kendini bir takım olaylarla belli etmiştir. Bu dönemde, Galata'nın kentsel hafızasını etkileyebilecek en önemli olaylarından biri, Fatih'in, 'şehrin sahibi' olduğunu ispat etmek için Galata'yı çevreleyen sur duvarlarının bir kısmını yıktırmasıdır. Bu dönemde, "Azapkapı bölümü ilk yıkılan surlardır." (Üsdiken, 1999) İlkçağlardan beri Galata'da, egemenliğin simgesi olarak her dönem karşımıza çıkan sur duvarları, yeni bir imparatorluğun her gelişinde yıktırılmış ve sonra yeniden yaptırılmıştır. Dönem dönem yıkılıp tekrar inşa edilen sur duvarları, Galata'nın ev sahipliği yaptığı toplumların kentsel hafızalarının bir parçasıdır.

Şekil 5.25 Osmanlı Döneminde Karaköy meydanı

Fatih tarafından yıkılmayan surların büyük bir bölümü de, 1864 yılında İstanbul'u yenileştirmek ve güzelleştirmek amacıyla Galata – Beyoğlu bölgesinde, Servet Paşa başkanlığında kurulan Altıncı Daire (Belediye Bölgesi) teşkilatı tarafından yıktırılmıştır çünkü "Osmanlı yönetici elitine göre, güzellik kent tasarımında 'düzenlilik' demektir. Kentin imajının yenileşmesi hakkında hazırlanan hükümet raporlarında kullanılan anahtar kavramlar her zaman 'süsleme', 'düzenleme' ve 'yolların genişletilmesi' olmuştur." (Çelik, 1996)

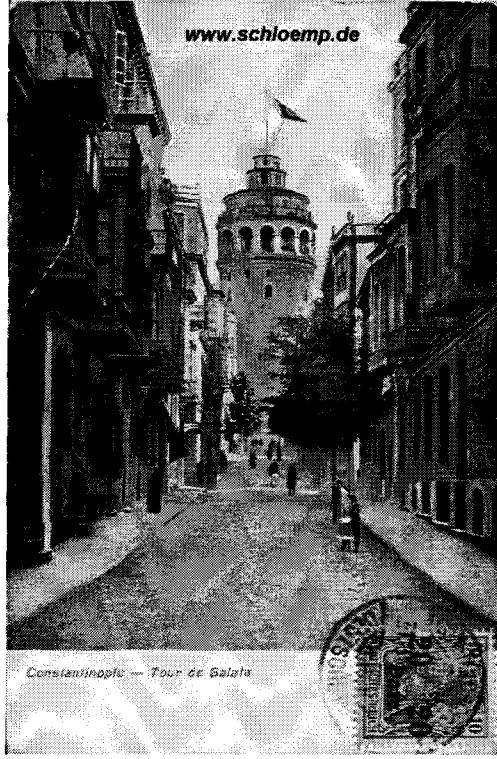
14 belediye dairesine ayrılan İstanbul'un Altıncı Belediye Daire olan Galata, belediyenin bu yenileme ve düzenleme çalışmalarında pilot bölge olarak seçilmiştir. Bunun nedeni, bu bölgenin o dönemde en gözde semt olması ve Avrupalı nüfusun burada bulunmasıdır. (Yıldırım, 1996)

Galatası dini yapılarından değişikliğe uğrayana sadece San Paolo ve San Domenico Kilisesi değildir. “Galata’nın Cenova devrine ait kiliselerinden yanında bir de hastanesi olan Sant’Antonio Kilisesi 1606’da kalkmış, yerine Kemankeş Mustafa Paşa Camii yapılmıştır. 17.yüzyılda kulesi ile mozaikleri görülebilen büyük San Francesco Kilisesi 1639’da tahribe uğramış, kalanı 1606’da yanmış ve yerine 1696’da el konularak, arsasına 1697’de Yenıcamı yapılmıştır. 1936’da yıktırılan bu camiın yerinde bugün Hırdavatçılar çarşısı vardır. Cenevalıların katedrali olan San Michele 1544 – 1550 yılları arasında kaybolmuş ve yerine Mimar Sinan, Rüstem Paşa kervansarayını yapmıştır.” (Eyice, 1969)

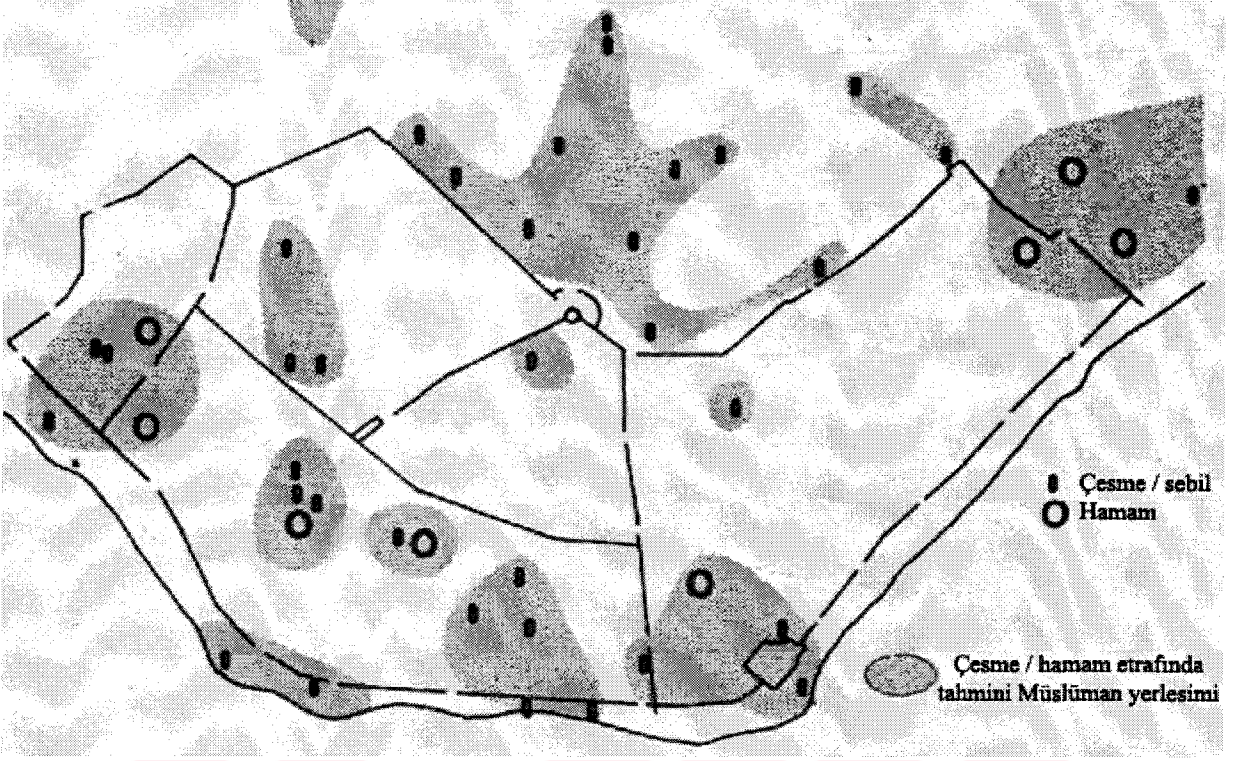
Şekil 5.27 Osmanlı Döneminde Galata’da sokak dokusu

“1477 sayımına göre Galata nüfusu (hane olarak) 535’i Müslüman, 592’si Rum, 332’si Frenk (Avrupalı), 62’si Ermeni olmak üzere toplam 1521’dir.” (İnalcık, 1994) Bu sayıma göre nüfusun %38.9’luk bölümü ile Rumlar, Galata nüfusunun en büyük payına sahiptirler. %35.2’lik payla Müslümanlar, Rumları takip etmektedirler. Bu dönemde İstanbul nüfusunun yaklaşık %60’ını oluşturan Müslümanlar Galata’da bir azınlık oluşturmaktadırlar. “Galata’da, nüfusun ancak beşte biri kadarı Avrupalılardan oluşmaktadır. Yani 1453 tarihinden önceki nüfus yapısı değişmiştir.” (Kaptan, 1988) Yine de, Galata, kentsel hafızasında her zaman ‘kozmpolit nüfus yapısı’nı korumuştur. Bu özelliğinden dolayı da tipik bir Akdeniz liman kenti özelliği göstermektedir.

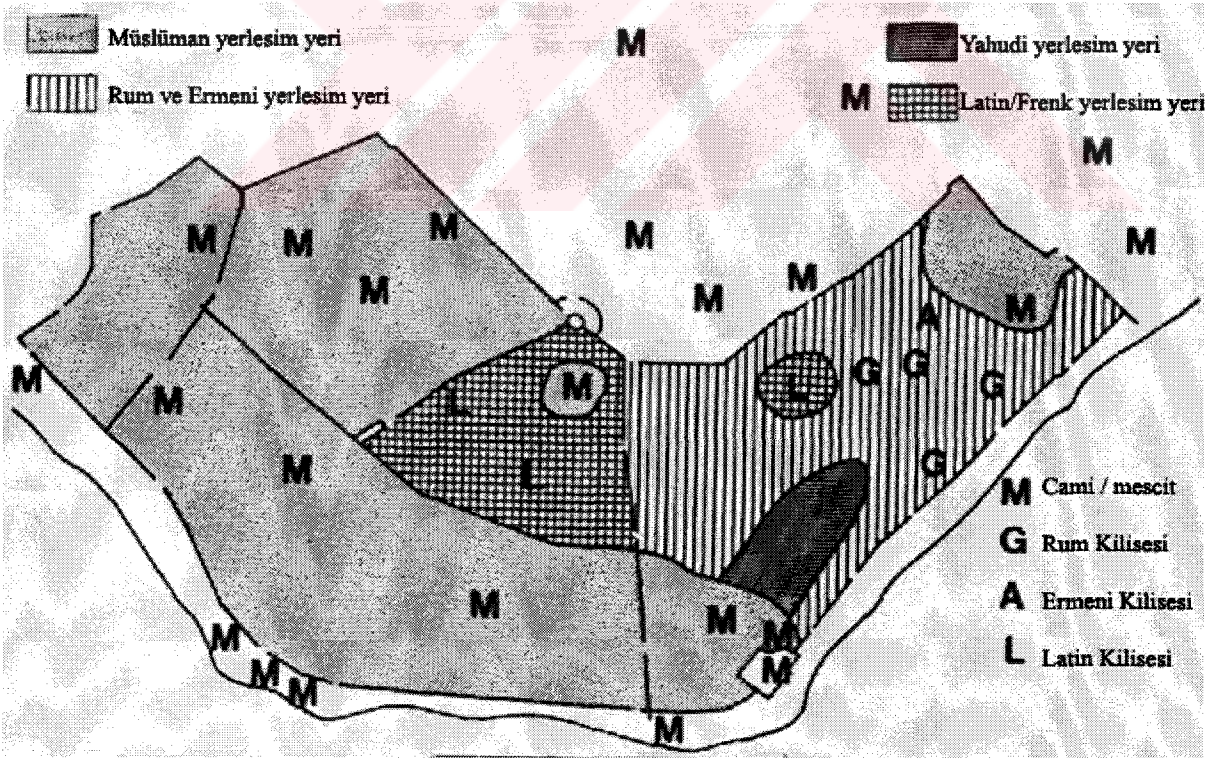

Şekil 5.28 Galata’da sokak dokusunu gösteren bir kartpostal

Galata’ya ilkçağlardan beri bakıldığında, hep parçalı bir idari sistem görülmektedir. İlkçağ Dönemi’nde bilinen Galata’nın 5 mahallesi, Cenevizliler Dönemi’nde bölge sınırlarının genişletilmesiyle sayılarını fazlalaştırmışlardır. Osmanlı Dönemi’nde genişletilmiş topraklarda oluşan mahalle sayısı 61’e ulaşmıştır. “İstanbul’da fetihden sonra teşekkül eden mahallelerin ekserisi birer sûretle feth-i mübîne hizmet etmiş şahsiyetlerin, cami, mescid, hamam gibi vakıfları etrafında teşekkül etmiş olup hâlâ namlariyle yâdolunmaktadır.” (Ayverdi, 1958) Nüfustaki değişimler mahallerin isimlerinin de değişmesine neden olmuştur. “...yeni teşekkül eden mahalleler Türk ismi aldığı halde kasabanın şark cihetindeki mahallelerden bir çoğu Frenk, Rum, ve Ermeni isimleriyle yâd edilmiştir. Adetleri de ufacık sahaya nazaran pek çok denebilecek raddede idi; bu yüzden sahaları pek dardı. Bu mahallelerin bir çoğu serbestce hayât ve ticarêt imkânına sâhib aslî sekenenin nüfuzlularının meskenleri etrafında teşekkül etmiş, bir yandan da Türk ahâli yeni mahalleler kurmuşlardır.” (Ayverdi, 1958) “61 mahalleden nısfı Türk isimlerini ve mahal namlarını taşıdığı halde ikinci yarısı frenk, ermeni ve nasranî kaydıyle gösterilen hep Hristiyan namlarını almıştır. Halbuki Hadîka’nın yazıldığı 18.asırda bütün mahalleler Türk ismine raptolunmuştur.”

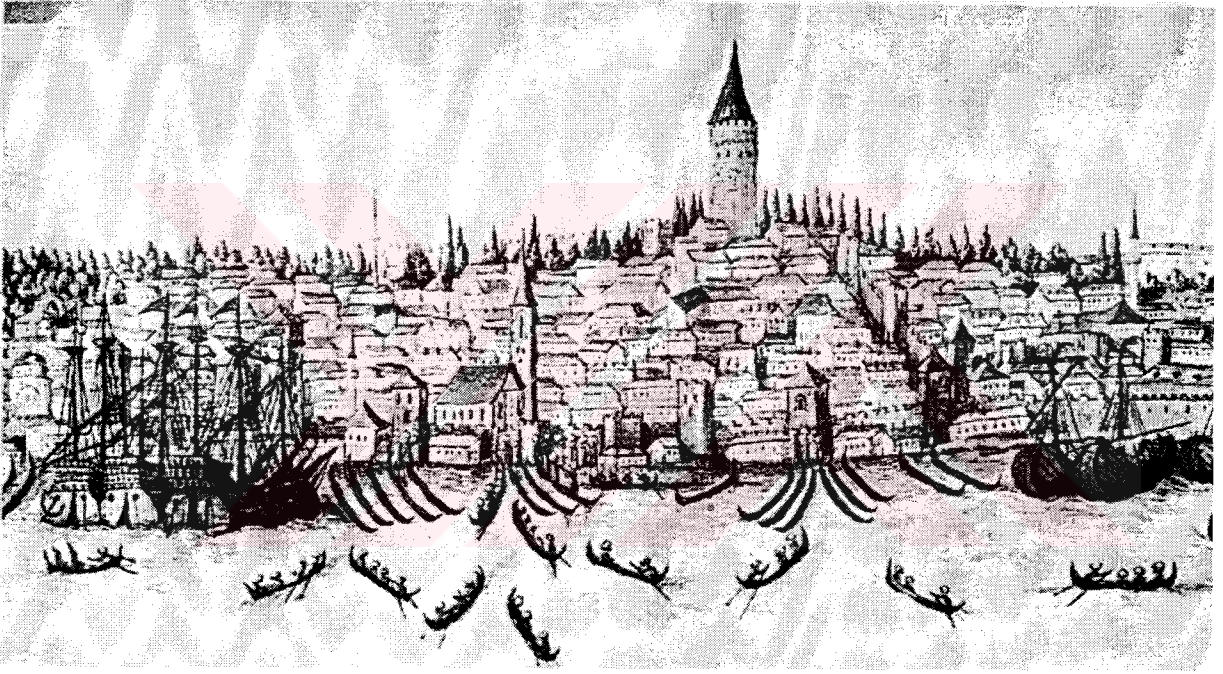

Şekil 5.30 Galata'da 18.yüzyılda hamam, çeşme ve sebillerin dağılımı (Eldem, 1992)

Şekil 5.31 Galata'da 19.yüzyılda ibadet yerlerinin dağılımı (Eldem, 1992)

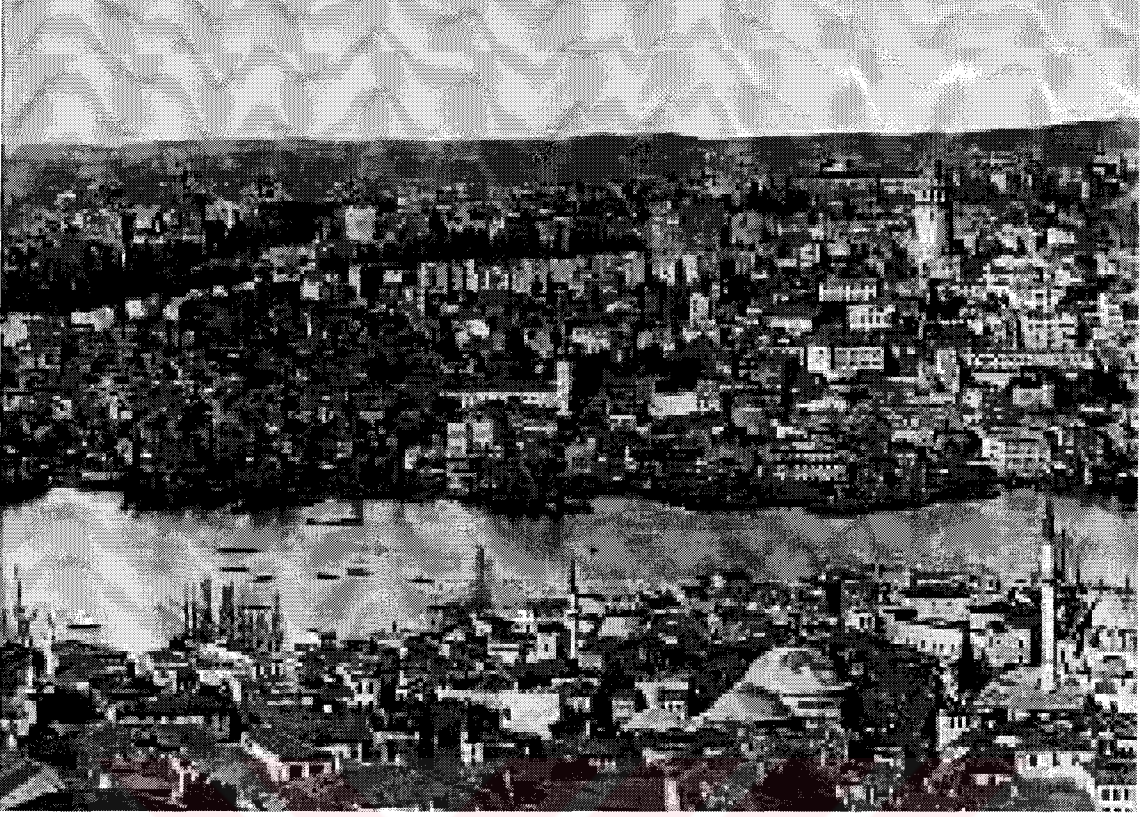
Her dönemde Galata'nın kentsel hafızasını etkileyecek önemli yapılar inşa edilmiştir. "Galata'nın bir Türk şehri olarak imarında rol oynayan eserler de hayli çoktur." Sadrazam Sokulu Mehmet Paşa için Mimar Sinan'a 1577'de yaptırılan Azapkapı Camii ve bugün yazık ki yıkılıp yerine Hırdavatçılar Çarşısı yapılmış olan Yeni Cami bu eserlerden sayılabilmektedir. Galata'ya Müslüman halkın geldiğinin göstergesi olan camii ve mescitlerden, Meyidzade Mehmet Efendi Mescidi dönemin mimari karakterini günümüze kadar korumaktadır. Mehmet Paşa'nın 1705'te yaptırdığı Valide Medresesi, 1734'te yapılan Saliha Sultan Mektebi ise Galata'da Osmanlı Dönemi eğitim yapılarındandır. "Galata'nın ayrıca Türk klasik mimari üslubunda kare planlı ve dokuz kubbeli büyük ve haşmetli bir bedesteni vardır." (Eyice, 1969)

Şekil 5.32 16.yüzyılın ikinci yarısında Galata'nın görünüşü (Müller, 1998)

Osmanlı Dönemi'nde Galata'ya kazandırılan bir başka mimari yapı ise çeşme ve sebildir. Bu dönemde "şehrin dışındaki bentlerden akarsu getirilmiş ve su ihtiyacı 16 – 18. yüzyıllara ait bir çok umumi çeşme ile karşılanmıştır." (Eyice, 1969)

Osmanlı Galatası'na ait bir önemli eser de Galata Mevlevihanesi'dir. "Kulekapı Mevlevihanesi veya halk arasında Galib Dede Dergahı olarak da bilinen Galata Mevlevihanesi, İstanbul'daki ilk büyük Mevlevi kuruluşudur. II.Beyazıt dönemi (1481 – 1512) vezirlerinden İskender Paşa'nın Galata sırtlarındaki av çiftliğinde 1491'de inşa edilmiştir." (Işın, 1994)

Şekil 5.33 1870 yılında Galata'nın karşıdan görünüşü

Galata'daki kentsel dokuyu oluşturan yapıların mimari özelliklerinin Osmanlı döneminde değişmesine iki önemli olay neden olmuştur. Bunlardan ilki 1509 yılındaki 'Küçük Kıyamet Zelzelesi' diye de adlandırılan büyük İstanbul depremidir. Bu depremden sonra, kentte artık ahşap yapı geleneği başlamıştır. Ceneviz döneminin depremde yıkılmamış taş yapılarının yanında Osmanlı'nın geleneksel ahşap evleri çok farklı bir doku oluşturmuştur. Bu, "1817 yılında, İsveç Elçiliği'nden çıktığı söylenen ve 'Büyük Tophane Yangını' diye adlandırılan yangın"a (Arkan, 1988) kadar böyle devam etmiştir. Ancak, adı geçen yangının Galata'nın büyük bir bölümünü yakması üzerine bu sefer de kentsel dokuya kargir evler hakim olmaya başlamıştır. Galata'da Osmanlı Dönemi sırasında meydana yangınlar sonrası, sokak dokusunda bir takım düzenlemeler yapılmış ancak, "bu düzenlemeler genellikle yanan bölge ile sınırlı kalmış, çoğu kez yeniden inşa edilen mahallelerin çevreleriyle bağlantıları ihmal edilmişti." (Çelik, 1996)

Şekil 5.34 1854 yılında Galata Kulesi ve çevresi

Yangınlardan ve depremlerden nasibini almış, kentsel hafızanın önemli elemanlarından biri de Galata Kulesi'dir. Kule, dönem dönem bir çok yenileme ve onarım çalışmaları geçirmiş ve 19.yüzyılın ikinci yarısında ilk halinden çok farklı bir görünüme bürünmüştür.

Şekil 5.35 1925 tarihinde Galata Kulesi ve meydan

Şekil 5.36 Osmanlı Döneminde Galata Köprüsü'nden Galata'ya bakış

Osmanlı Dönemi'nde de Galata kentsel dokusunun önemli bir ögesi olan köprü gündeme gelmiştir. “Karaköy ile Eminönü arasında bir köprüyle birleştirme girişimi ilk kez II.Beyazıt tarafından yapılmış. Bu köprüye Criscendid ya da Valide Köprüsü de denirmiş. III.Napolyon'un İstanbul'a gelişi dolayısıyla bu köprünün yerine Abdülaziz'in emriyle 1863'te tahtadan ve daha geniş, gösterişli ikinci bir köprü yapılmış. Eski köprü de Unkapanı Köprüsü'nün yerine alınmıştır.” (Sakaoğlu, 1995)

Şekil 5.37 1900'lü yılların başında Galata'da sokak dokusu

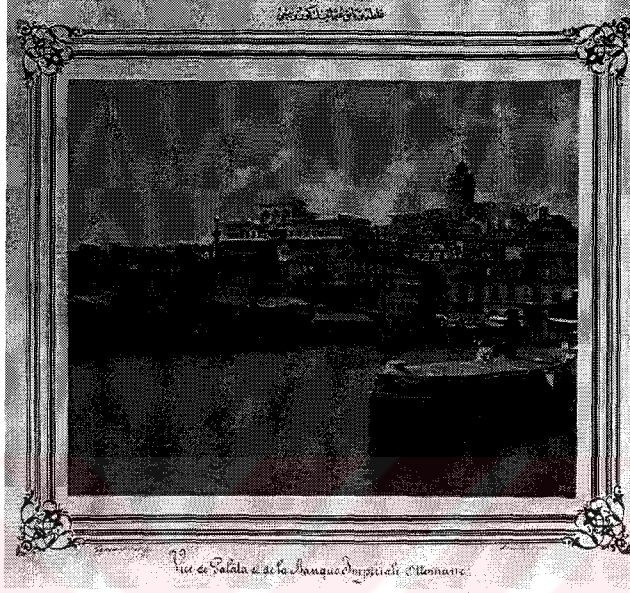
19. yüzyılda Osmanlı'da hakim olan sosyal, politik, ekonomik, kültürel ve toplumsal dönüşümler Galata'yı da etkilemiş ve bu dönüşümler, hızlı bir nüfus artışına ve hızlı bir kentleşmenin başlamasına neden olmuştur. "İstanbul anıtsal camileri ve yatayda gelişmiş ahşap konutların tanımladığı 'geleneksel' silüetini korurken, Haliç'in karşı kıyısındaki Per aya da Beyoğlu burada yoğunlaşan yeni bina tipleri ve yüksek kargir yapılarıyla 19. yüzyıl Avrupa kentlerini anımsatmaktaydı." (Enlil, 1999) Her ne kadar yeni yapılar, cepheleriyle Avrupai bir görünüme bürünmüşlerse de plan tiplerinde yerel yapı geleneklerinin izleri görülmekteydi. Galata'da gelişen yeni konutları Avrupa'dakilerden ayıran başka özellikleri de bulunmaktaydı. "Apartman – konut Batı ülkelerinde endüstrileşme sürecine paralel olarak, yeni orta tabakalar denen sayıları hayli kabarık olan memur ve işçilerin konut sorununu çözmek amacıyla ortaya çıkan bir şehir konutu tipidir. Oysa Galata ve Pera bölgesinde ortaya çıkan Apartman – konutlar Batı'dakinin aksine işçi ve memurlara yönelik bir alt tabaka konutundan çok, Galata – Pera burjuvazisiyle onların memurlarına yönelik bir üst tabaka konut biçimi olarak ortaya çıkmıştır... 1875'te tünelin hizmete girmesiyle yoğun iş merkezi Galata'nın Pera'ya bağlanması, bölgedeki Apartman – konutlaşmaya ivme" (Sunalp, 1999) kazandırmıştır.

Dönüşümler sadece konut yapılarıyla sınırlı kalmamış, İmparatorluğun dış ticaret ve yabancı sermayeye açılması da bankalar, sigorta şirketleri, ticaret firmaları gibi kurumların kente girmesine sebep olmuştur. “Böylelikle Galata uluslararası ticaretin yoğunlaştığı bir merkez olarak” (Enlil, 1999) gelişmiş ve Galata, kentin prestij merkezi haline gelmiştir. Galata’nın önemli bir iş bölgesi haline gelmesi bölgenin yukarı kesiminde bulunan ve konut bölgesi olan Beyoğlu ile ilişkisinin yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda da 1871 yılında başlanıp 1874 yılında hizmete sokulan tünel yapılmıştır.

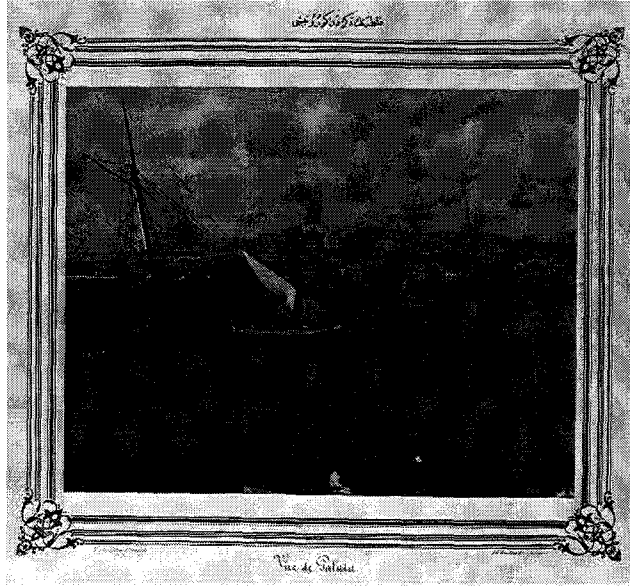

Şekil 5.38 Osmanlı Döneminde Galata’da bir sokak dokusu

19. yüzyılın sonlarına doğru kentin prestij merkezi haline gelen “Galata’ya denizden bakıldığında düzenli çizgileriyle yüksek ve görkemli binaların siluetleri görülürdü. Galata’nın genel karakterini o dönemin bir Osmanlı yazarı şöyle tanımlar: ‘Binaların birçoğu yeni ve kagir olduğundan deniz görünüşü pek güzeldir, ancak sokakları dar ve eğri büğrü olduğundan içi o kadar hoş değildir.’” (Çelik, 1996)

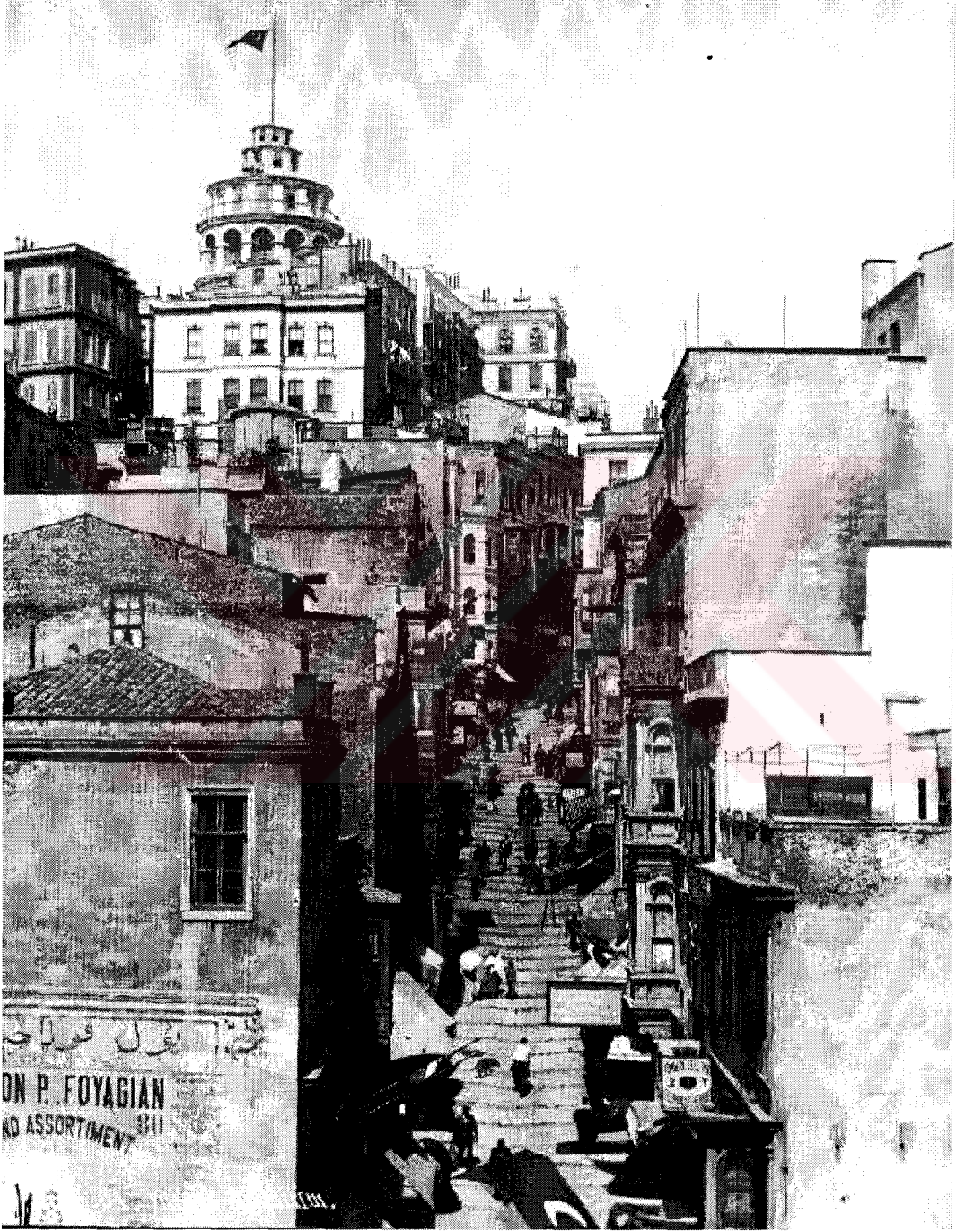

Şekil 5.39 19.yüzyıl sonlarında Galata’ya denizden bakış

Şekil 5.40 19.yüzyıl sonlarında Galata’ya denizden bakış

Osmanlı Dönemi boyunca, İmparatorluğun dünya kapitalist ekonomik sisteme eklenmesi ile artan dış ticaret ve Pera'da yabancı devletlerin elçiliklerinin açılması sonucunda Galata'da sosyo-ekonomik dönüşümler ve gelişmeler ve bunların fiziksel mekana yansıması bölgenin genel karakterini önemli ölçüde etkilemiştir. (İslam, 2003)

Şekil 5.41 19.yüzyılda Yüksek Kaldırım – Sébah & Joaillier

5.3.4 Cumhuriyet Dönemi

5.3.4.1 Cumhuriyet Döneminin Tarihçesi

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilan edilmesi ve stratejik açıdan daha güvenli olması gerekçesiyle Ankara'nın yeni Türk Devleti'nin başkenti olması; Doğu Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorlukları'na yüzyıllarca başkentlik yapmış İstanbul, dolayısıyla Galata özelliğini bir miktar yitirmiştir.

17. yüzyılda Kanuni'nin Fransızlara verdiği kapitülasyonların 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması ile kaldırılması sonucunda önemli bir liman kenti kimliği taşıyan bölgede "Galata'yı ayakta tutan dış ticaretin birden durmasına yol açmış; kesilen ticaretin sonucu büyük firmalar, tüccarlar, sigorta şirketleri, bankerler, posta idareleri ve dolayısıyla bu iş kollarında faaliyet gösteren bir çok yabancı ve Levanten ile birlikte onlara aracılık yapan çok sayıda azınlık 'eski zengin ticaret ortamını bulamadıkları için' ülkeyi terk etmiştir." (İslam, 2003)

11 Kasım 1942 tarihinde uygulanmaya başlanan Müslümanlara %5, azınlıklara ise %232'yi bulan bir vergilendirme sistemi (Varlık vergisi), 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulması ve buna bağlı olarak dünyanın dört bir aynındaki Yahudilerin bu yeni devlete çağırılmaları, 6-7 Eylül 1955 tarihinde gelişen olaylar ve sonucunda azınlıkların ülkeye olan güvenini sarsılması, 1964 yılında Yunan uyrukluların oturma izninin iptal edilmesi, yeni yönetimin milliyetçilik ruhu ile Batı devletleriyle olan ticaretin azınlıkların elinde olmasını istememesi, 1920'li yıllarda başlayan azınlık göçünün 1942 yılından itibaren daha da hızlanmasına sebep olmuştur.

Bölgenin eski sakinleri olan azınlıkların ülkeyi terk etmeye başlamasıyla Galata'da Anadolu'dan İstanbul'a iş aramak amacıyla göç eden fakir kesim yerleşmeye başlamıştır.

5.3.4.2 Cumhuriyet Döneminin Kentsel Hafızasını Oluşturan Sosyal ve Mimari Yapısı

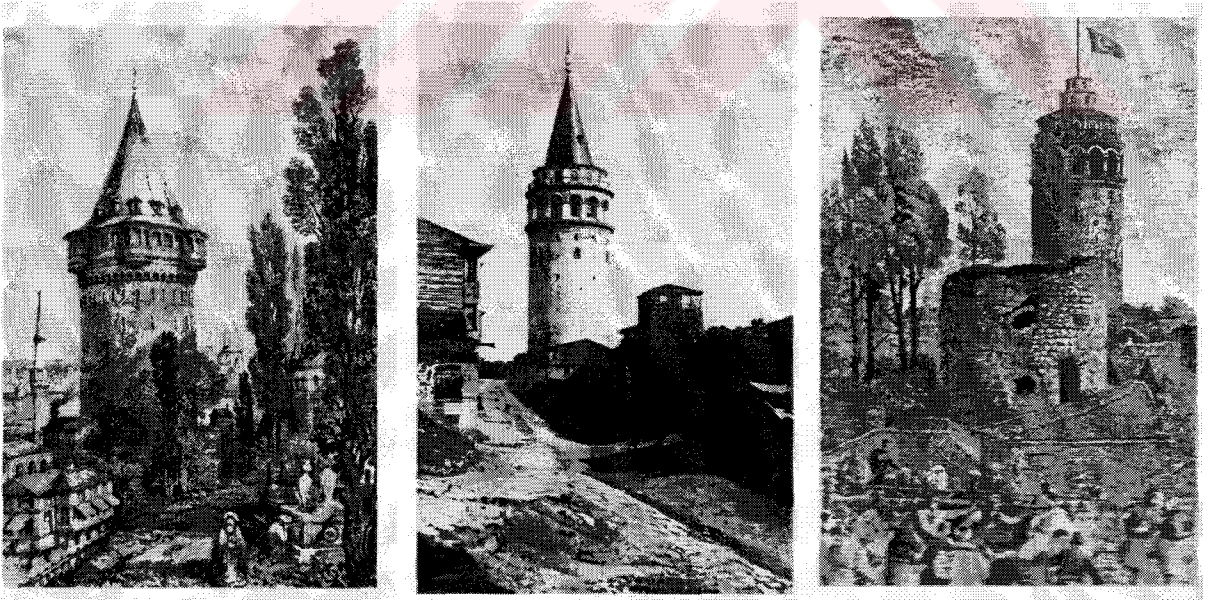
Cumhuriyet'in ilk yıllarında Galata bölgesinde bir sosyal duraklama dönemi yaşanmıştır. Galata'nın etrafındaki bölgede yerleşmiş olan yabancı elçiliklerin de yeni başkent Ankara'ya taşınması bölgenin siyasi yönden ikinci plana atılmasına neden olmuştur.

Başta Varlık Vergisi ve 6-7 Eylül Olayları olmak üzere, kapitülasyonların kaldırılması, İsrail Devleti'nin kurulması gibi olaylar Galata'nın azınlıklardan oluşan zengin kesimini bezdirerek bölgeden uzaklaştırması, tarihi merkezin çöküş sürecini başlatmıştır. (İslam, 2003)

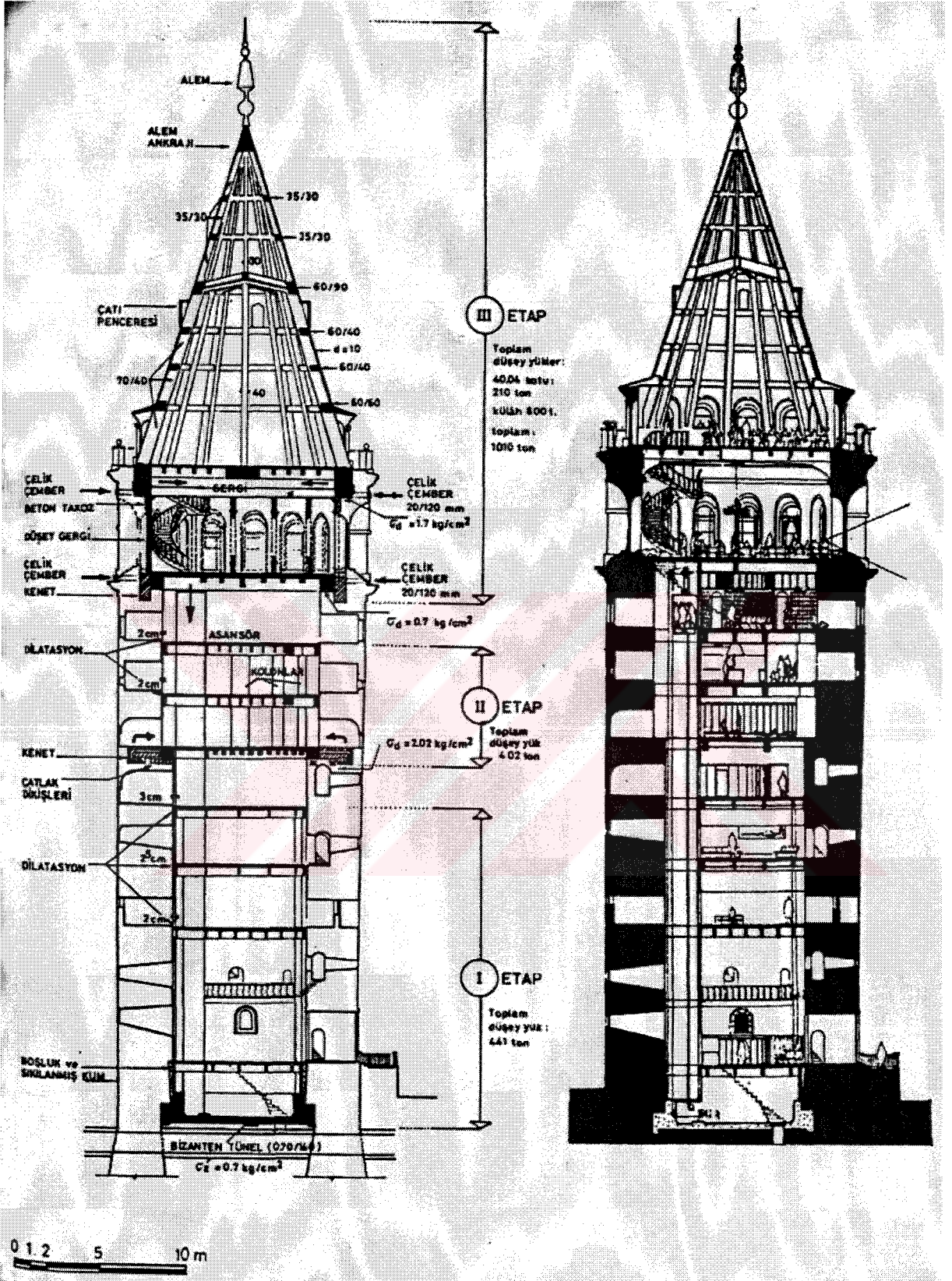
1950 – 1960’lı yıllardan sonra İstanbul’da görülen hızlı kentleşme sonucu kırsal kesimin hızla kente göç etmesi ve azınlıkların terk ettiği konutlara yerleşmeleri bölgenin ekonomik profilinde önemli değişimlere yol açmıştır. Özellikle 1960’lı yıllardan sonra azınlık tüccarların terk dükkanlarda yeni gelen kırsal kesimin imalat atölyeleri kurmaları bölgenin kentsel hafızasını ve kimliğini oluşturan dokuyu zedelemeye başlamıştır.

Aynı yıllarda Demokrat Parti’nin iktidarı almasıyla başlayan Menderes Dönemi’nde; “Karaköy – Azapkapı yolu, Kemeraltı Caddesi ve Tophane’den Dolmabahçe’ye uzanan yolun genişletilme çalışmaları sırasında birçok tarihi değere sahip bina sorumsuzca yok edilmiştir. Karaköy meydanındaki D’Aranco’nun Karaköy Mescidi, Surp Hisus Pırgıç Kilisesi’nin bir kısmı, Hagios Nicolaos Kilisesi, St.Benoît Koleji’nin Gotik duvar ve bahçe kapısı, Galata’nın en eski Ermeni Kilisesi Surp Krikor Lusavoriç, iki hamam, Karabaş Tekkesi, Tophane Kışlaları ve Galata tahkimatından kalan bir burç yıkılmıştır.” (Baslo, 1998) Bu yol genişletme çalışmaları, Ticaret Kenti ve Liman Kenti kimliklerini bir arada barındıran Galata’nın ticaret merkezi ile liman ilişkisi kopartılarak kentsel hafıza ve doku önemli ölçüde bozulmuştur.

“1980’lere gelindiğinde, bir zamanların küçük Paris’ini andıran Galata ve Pera’nın gerek içinde yaşayanlar, gerekse günlük kullanıcıları bağlamında ciddi bir statü kaybına uğramış olduğu görülmektedir.” (İslam, 2003)

Şekil 5.42 Farklı dönemlerde Galata Kulesi

Şekil 5.44 Galata Kulesi kesitleri (Dalkılıç, 1986)

5.3.5 Galata'nın Kentsel Hafızasını Oluşturan Sosyal ve Mimari Yapısından Günümüze Kalanlar

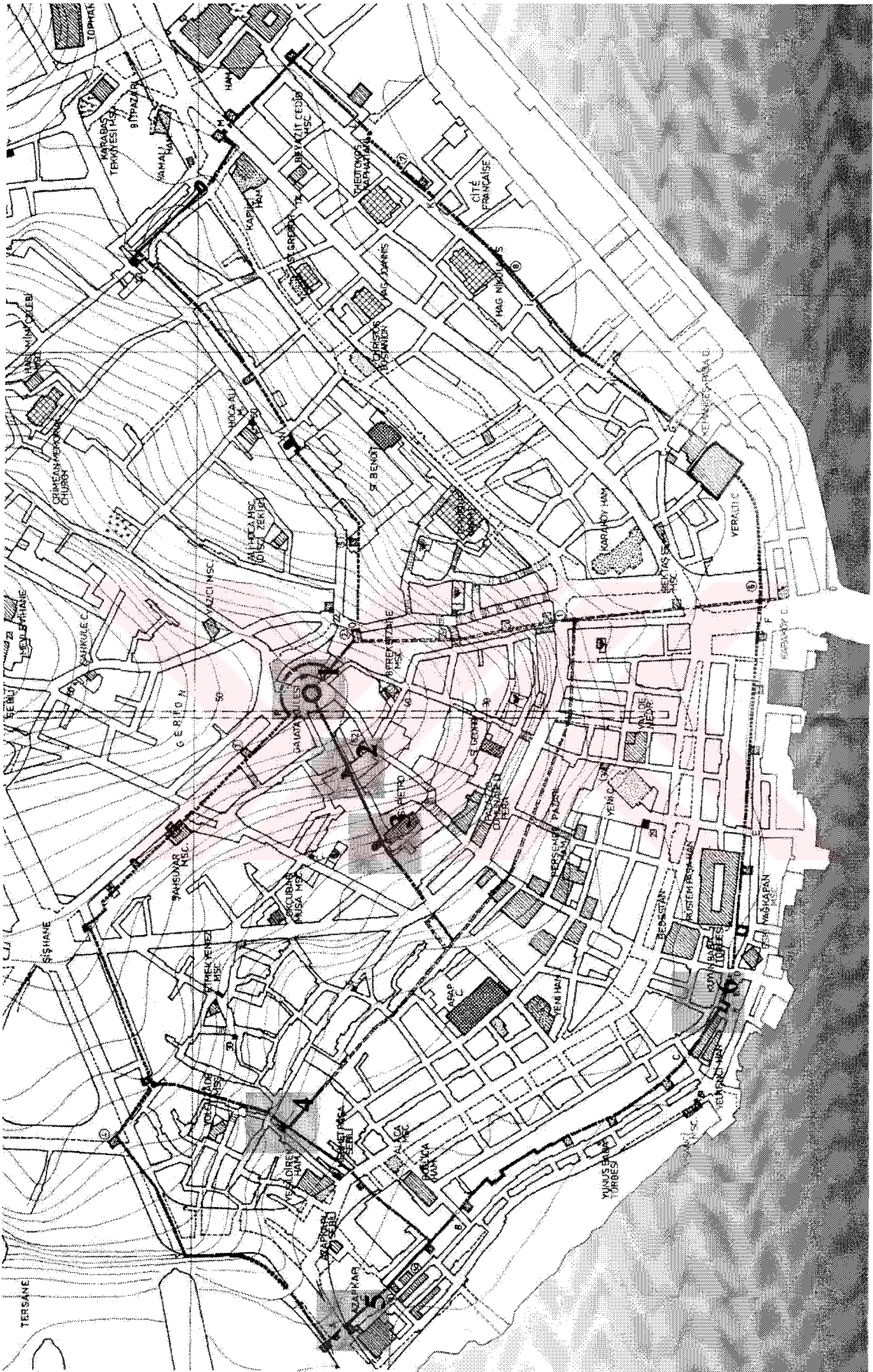
İlkçağlardan bu yana farklı din, uygarlık ve kültürlerle ev sahipliği yapmış Galata'da bugün her dönemi yansıtan bir şeyler bulmak mümkündür. Ancak ne yazık ki Galata'nın tarihsel kimliğini oluşturan yapıların çoğu özensiz ve bilinçsiz kentsel gelişim sonucu oldukça yıpranmış durumdadır.

Bölgenin topografik özelliklerinden dolayı ortaya çıkan dar, eğimli sokakları ve organik kentsel dokusu, Galata'nın tarihsel kimliğini yansıtmaktadır.

Şekil 5.45 Galata'nın denizden görünüşü

Galata'nın kentsel mekan kurgusuna yön veren sur duvarları; İstanbul'un fethi sonrasında başlayan ve farklı dönemlerdeki yol genişletme ve çevre düzenleme çalışmaları sırasında devam eden yıkımlar sonucu sürekliliğini kaybetmiştir. Yıkılan sur duvarları arsasında inşa edilen yapılar ve açılan yollar, surlardaki devamlılık hissinin bugün yok olmasına neden olmuştur. Galata'nın dar sokakları arasında seçilebilen, harabe durumda da olsa ayakta durmayı başarmış sur parçaları ve burçlar aşağıdaki haritada numaralandırılarak fotoğraflarla tespit edilmiştir.

Şekil 5.46 Galata planı, kalan surlar (Müller, 1998)

Şekil 5.47 Bölge 1 - Galata Kulesi ve etrafındaki sur duvarları

Şekil 5.48 Bölge 1 - Galata Kulesi meydanını çevreleyen sur duvarları

Şekil 5.49 Bölge 2 – Galata Kulesi’ne bağlanan surlar üzerinde bir burç

Şekil 5.50 Bölge 2 – Aynı burcun arka görünüşü

Şekil 5.51 Bölge 3 – Galata Kulesi’ne bağlanan surlar üzerinde ikinci burç

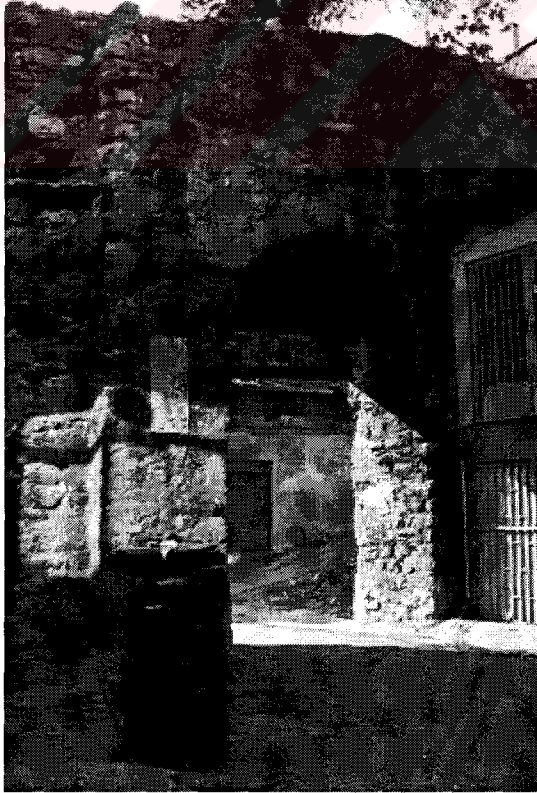
Şekil 5.52 Bölge 4 – Galata surlarından ayakta tek kalan kapı - Harip Kapı

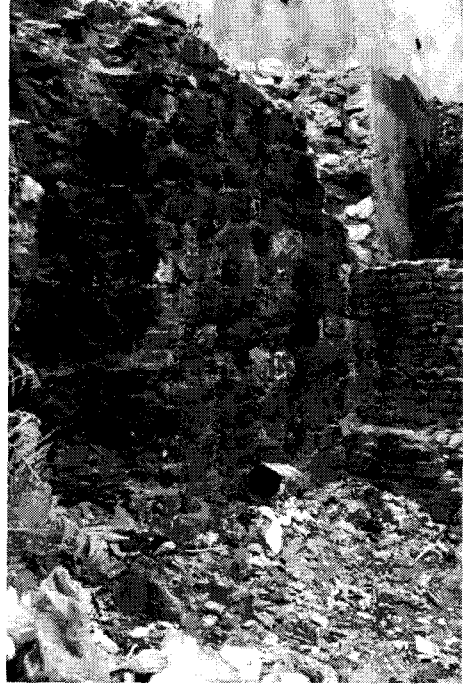
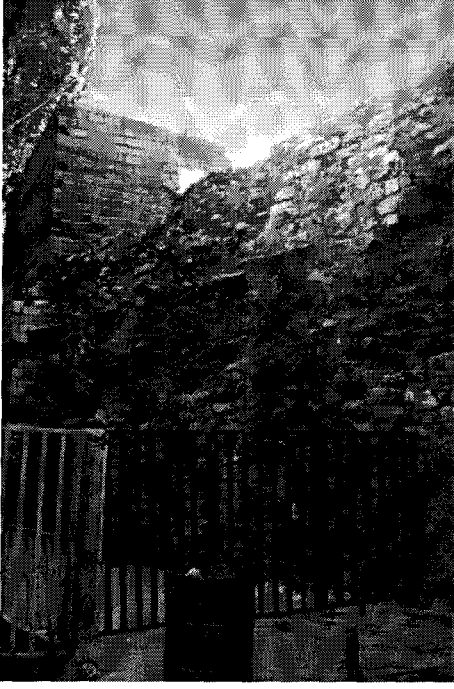
Şekil 5.53 Bölge 4 – Harip Kapı

Şekil 5.54 Bölge 4 – Harip Kapı üzerindeki kitabe

Şekil 5.55 Bölge 4 – Harip Kapının iç taraftan görünüşü

Şekil 5.56 Bölge 4 – 5.Bölge Surları kalıntıları

Şekil 5.57 Bölge 4 – 5.Bölge Surları kalıntıları

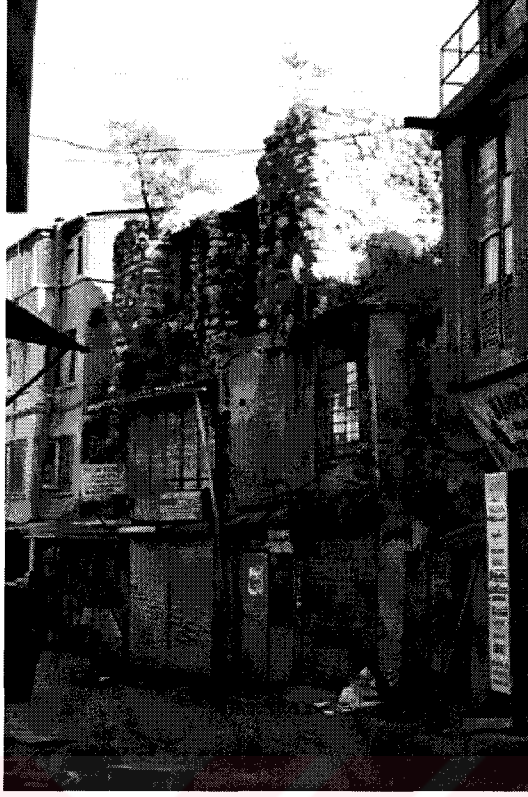
Şekil 5.58 Bölge 4 – 5.Dönem surları kalıntıları

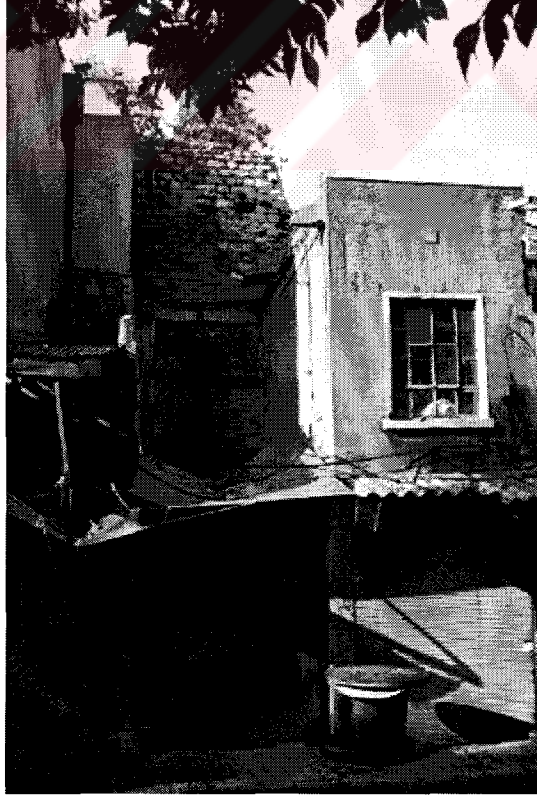
Şekil 5.59 Bölge 5 – Sahile dik inen surlar

Şekil 5.60 Bölge 5 – Sahile dik inen surlar

Şekil 5.61 Bölge 6 – Sahile paralel sur kalıntılarının içten görünüşü

Şekil 5.62 Bölge 6 – Sahile paralel sur kalıntılarının denizden görünüşü

Şekil 5.63 Galata Kulesi

Şekil 5.64 Galata Kulesi'nin önü otopark gibi kullanılan giriş kapısı

Galata surları üzerinde bulunan ve yapımları hakkında bilgiler içeren armalı yazıtlardan günümüze kalanlar İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Bu yazıtların fotoğrafları aşağıdadır.

Şekil 5.65 İstanbul Arkeoloji Müzesi Galata bölümü

Şekil 5.66 Galata Kulesi'ne ait çan

“Tunç / Galata / 14.yy / env.5127 M.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Şekil 5.67 Bizans armalı levha

“Basileus Basileon Basile uon Basileousi”

“Hükümdarlara hükmeden hükümdarların hükümdarı” anlamındadır.

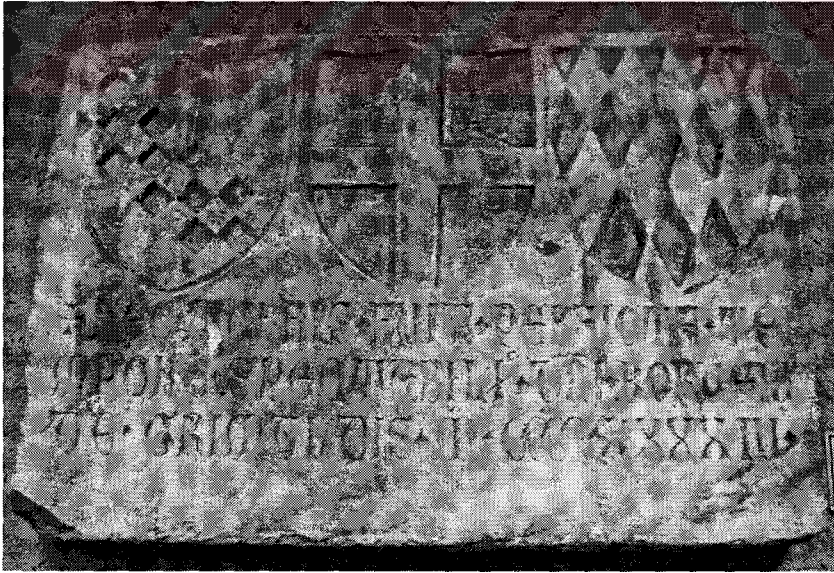
1349’a kadar Cenova ve Galata’daki Cenova kolonisini idare eden podestanın armaları ile birlikte kullanılmıştır.

Mermer / Arap Camii – Galata / 14. yy ilk yarısı / env. 973 bis T. (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Şekil 5.68 Armalı sur yazıtı

“Galata Kulesi’nin batısındaki ilk burca ait 25 Mart 1387 tarihli yazıt; ortada Başmelek Mikail, yanlarda Cenova ve podesta D’Auria’nın armaları Mermer / Galata Kulesi civarı / 1387 tarihli / env. 954 T. “(İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Şekil 5.69 Armalı sur yazıtı

“Yazıt: Bu kule değerli yönetici (efendi) Borvelis De Grimaldi zamanında 1443’te tamamlandı. Mermer / Arap Camii / 1443 tarihli / env. 962 T.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Şekil 5.70 Armalı sur yazıtı

“Kuleyi çeviren duvarın, 1 Nisan 1452 tarihli yazıtı ile üstte Papa, altta Lomellini–Cenova–ampo Fregoso’nun armaları yer alır. Mermer / Galata Kulesi civarı / 1452 tarihli / env. 950 T.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Şekil 5.71 Armalı sur yazıtı

“Yazıt: Değerli ve soylu yönetici Nicolaus Antonius Spidula bu taşı, Roma imparatorluğunun adliye reisliğini (podestallığını) yaparken birkaç gün içinde kule için yaptırttı. Mermer / Arap Camii – Galata / 1452 tarihli / env. 961 T.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Şekil 5.72 Meryem ve iki azizi betimleyen levha

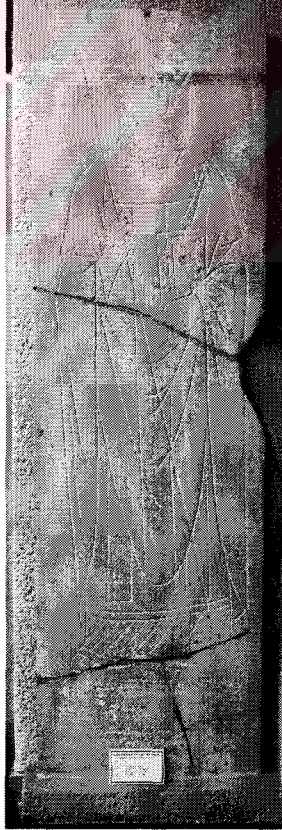
“Şişhane’deki Galata surlarına ait Meryem ve azizleri betimleyen kabartmaları
1442’de podesta Spinula yaptırtmış olabilir.
Mermer / Azapkapı / 15.yy / env. 911 T.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

İstanbul Arkeoloji müzesinde armalı sur yazıtları dışında 13. ve 14. yüzyıla ait mezar levhaları bulunmaktadır.

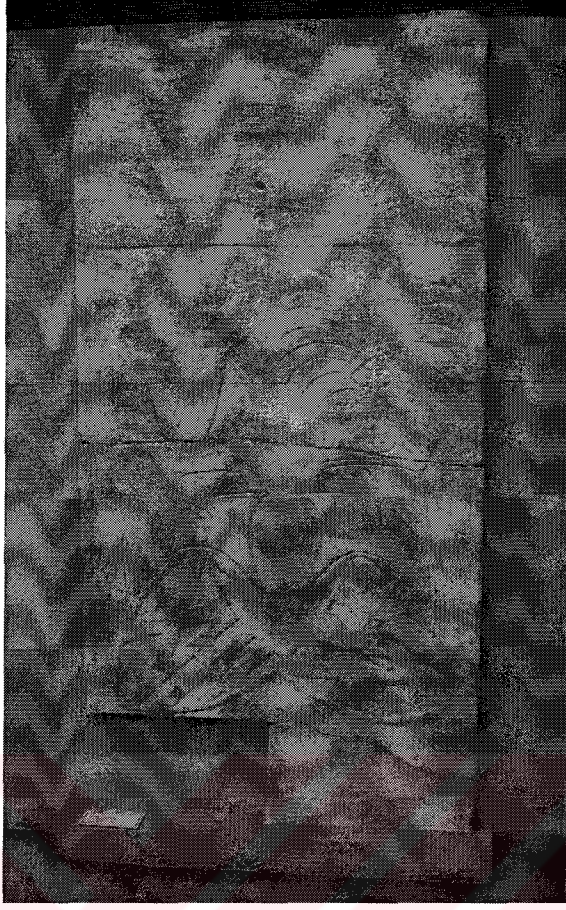
Şekil 5.73 Mezar levhası

“Candolfi’li soyluGuillielmi ve ailesine aittir.
Mermer / Arap Camii / 1260 tarihli / env. 2891 T.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Şekil 5.74 Soylu Ioannes’in mezar levhası

“Mermer / Arap Camii / 1347 tarihli / env. 2888 T.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Şekil 5.75 İki İngiliz’e ait mezar levhası

“Mermer / Arap Camii / 1391 tarihli / env.2894 T.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Şekil 5.76 Mezar levhası

“Soylu Niliani ile Batiste Arganti ve ailesine aittir.
Mermer / Arap Camii – Galata / 1392 tarihli / env.2901 T.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Şekil 5.77 Mezar levhası

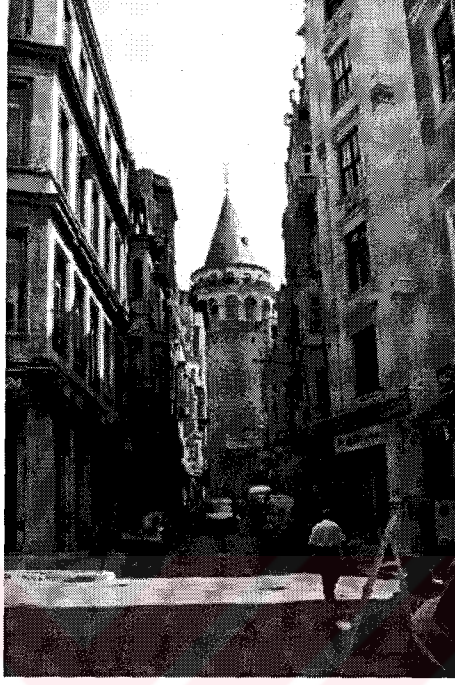
“Lastrego’lu soylu Antonio ve ailesine aittir.
Arap Camii / 1439 tarihli / env. 2897 T.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

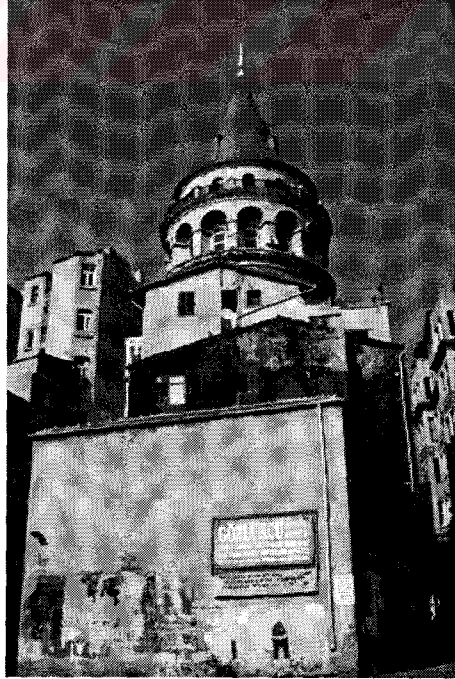
Şekil 5.78 Mezar levhası

“Varna’lı soylu Anthoni ve ailesine aittir.
Mermer / Arap Camii / 1440 tarihli / env. 2905 T.” (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Karaköy sahilinden Galata Kulesi'ne doğru çıkılan sokaklarda eskiden Galata Kulesi'nin tepe noktasını oluşturduğu bir yapı adası üçgeni görülmekteyken bugün Galata Kulesi'nin ihtişamlı görüntüsünü çirkin, niteliksiz yapılar ve reklam tabelaları bozmaktadır.

Şekil 5.79 Galata Kulesi Sokak

Şekil 5.80 Galata Kulesi'nin görüntüsünü engelleyen niteliksiz yapılar

Ortaçağ Dönemi Galatasının siyasi yapısının merkezi olan Podesta Sarayı ve Ticaret Merkezi o dönemi yansıtan nadir binalar olarak Galata'da karşımıza çıkmaktadır. Ortaçağ döneminin en önemli prestij yapısı olan Podesta Sarayı bugün, 45.000.000TL gibi komik fiyatlarla kiralanan ofis odalarını barındırmaktadır. Sarayın güncel durumu oldukça kötüdür. Yapının bir yüzü, yol genişletme çalışmaları sırasında kesilmiş ve başka bir üslupta yeni bir cephe yapılmıştır.

Şekil 5.81 Podesta Sarayı

Şekil 5.82 Podesta Sarayı'nın yan cephesi

Şekil 5.83 Podesta Sarayı'nın giriş kapısından bir detay

Şekil 5.84 Podesta Sarayı'nın içinden bir görünüş

Şekil 5.85 Podesta Sarayı'nın içinden bir başka görünüş

Ortaçağ Dönemine ait bir başka önemli yapı da Podesta Sarayı'nın karşısında bulunan Ticaret ya da Arşiv Merkezi'dir. Bu yapı şuan iki ayrı kuruma ait olduğu için cephesi boyanarak farklı iki bina gibi görünmesi sağlanmıştır. Yapıda restorasyon niyetine yapılan çalışmalar tarihi dokuya saygılı bir tutum içerisinde değildir. Yapının çatısında da orjinaline sadık kalınmayarak bazı değişiklikler yapılmıştır.

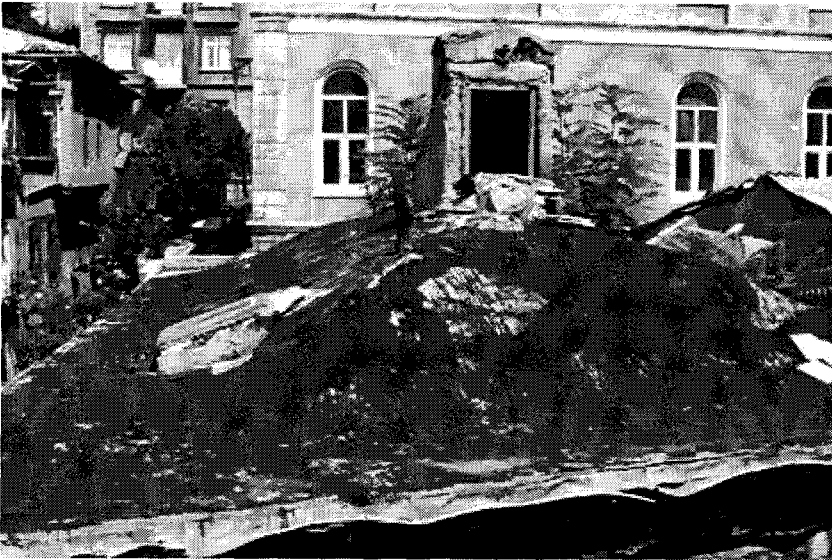
Şekil 5.86 Ortaçağ Ticaret Merkezi

Şekil 5.87 Ortaçağ Ticaret Merkezi duvarındaki levha

Şekil 5.88 Ortaçağ Ticaret Merkezi yenilenmiş kısmı

Şekil 5.89 Ortaçağ Ticaret Merkezi çatısına eklenen pencere

Şekil 5.90 Podesta Sarayı ve Ticaret Merkezi'ne çıkan merdivenli yol

Şekil 5.91 Kuleden Podesta Sarayı ve Ticaret Merkezi'ne inen yol

Podesta Sarayı ve Ticaret Merkezi ile aynı yol üzerinde bulunan ve André Chenier'nin doğduğuyyer olduğu savunulan Saint Pierre Hanı da koruma altına alınması gereken ancak barındırdığı işlev dolayısıyla özelliği yitirmek üzere olan yapılardan biridir.

Şekil 5.92 Saint Pierre Hanı

Şekil 5.93 Saint Pierre Hanı duvarındaki “André Chenier’nin bu evde doğdu” yazılı levha

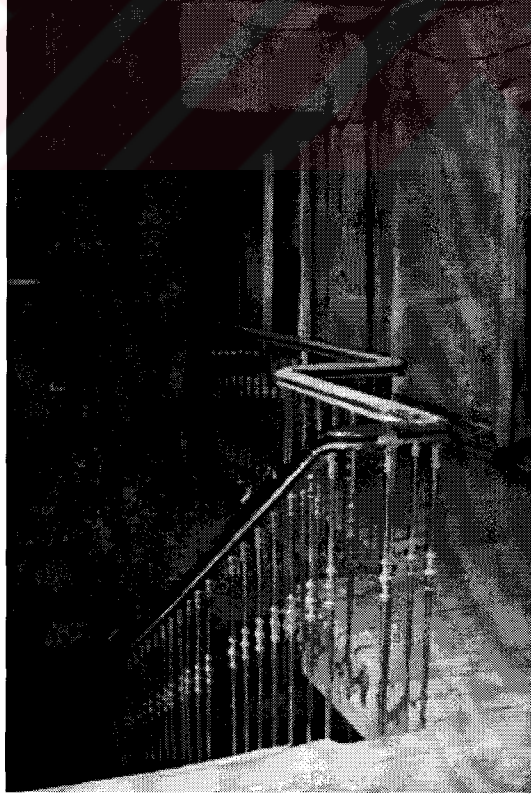
Şekil 5.94 Han duvarından bir arma

Şekil 5.95 Ortaçağ Ticaret Merkezi tarihi kapısı

Şekil 5.96 Saint Pierre Hanı içinden bir görünüş

Şekil 5.97 Saint Pierre Hanı içindeki merdivenler

Geçmişiyle ilgili çelişkili fikirlerin ortaya atıldığı eskiden San Paolo Kilisesi, günümüzde de Arap Camii olarak bilinen yapı halen ilk işlevini sürdürebilen ve bu sayede fiziksel ve sosyal eskimeye maruz kalmamış bir yapıdır.

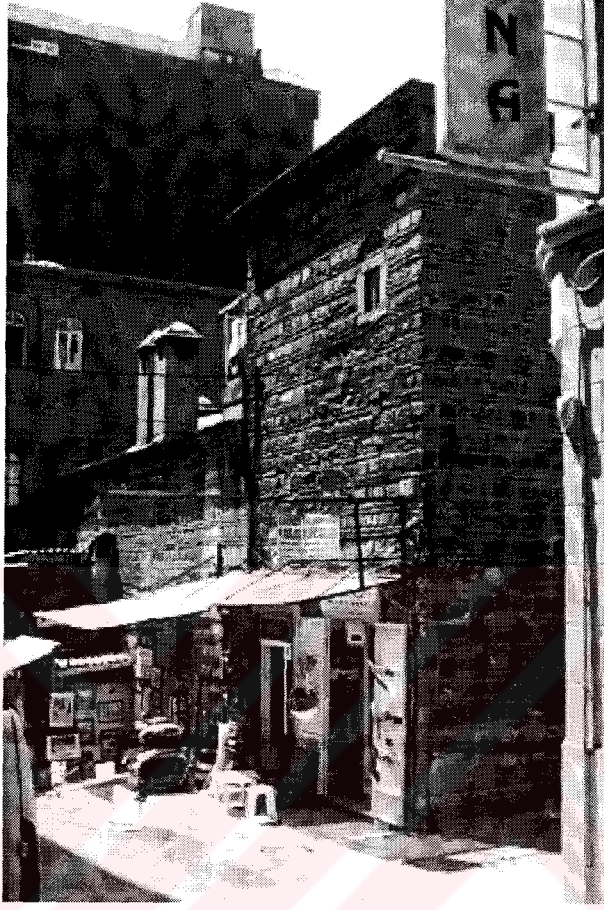

şekil 5.98 Arap Camii iç avlusu

şekil 5.99 Arap Camii dış cephesi

Osmanlı Dönemi'ne ait kentsel dokuyu oluşturan yapılardan camilere örnek olarak Bereketzade Camii gösterilebilir. Ancak bu yapı da cephesine eklenen ufak binalarla mimarisi zedelenmiş yapılardandır.

Şekil 5.100 Bereketzade Camii

Şekil 5.101 Bereketzade Camii giriş kapısı

Osmanlı Dönemine ait bir başka yapı da Mevlevihane'dir. Bu yapı restorasyonu yapılmış durumdadır.

Şekil 5.102 Galata Mevlevihanesi

Şekil 5.103 Galata Mevlevihanesi giriş kapısı

Galata'nın kent kurgusunda önemli bir yere sahip olan 19. yüzyıl apartmanlarından bir çok sokakta görmek mümkündür. Bu apartmanlardan bazılarında daireler çok yüksek fiyatlara kiraya verilmektedir.

Şekil 5.104 Doğan Apartmanı

Şekil 5.105 Galata Kulesi etrafındaki apartmanlardan

Şekil 5.106 Galata Kulesi etrafındaki apartmanlardan

Şekil 5.107 Galata Kulesi etrafındaki apartmanlardan

Şekil 5.108 Galata'da bir sokak dokusu

Şekil 5.109 Galata'da bir sokak dokusu

19. yüzyıla ait önemli yapılardan biri de D'Aranco'nun çeşmesidir. Ancak ne yazık ki bugün çeşme, çöplük olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.110 D'Aranco'nun çeşmesi

Galata'da 18. yüzyıldan kalma tarihi Camondo Malikhanesi'ne ait kalıntıların bulunduğu bölge ise bugün koruma altına alınmaya çalışıldığı halde otopark olarak kullanılmaktan kurtulamamıştır.

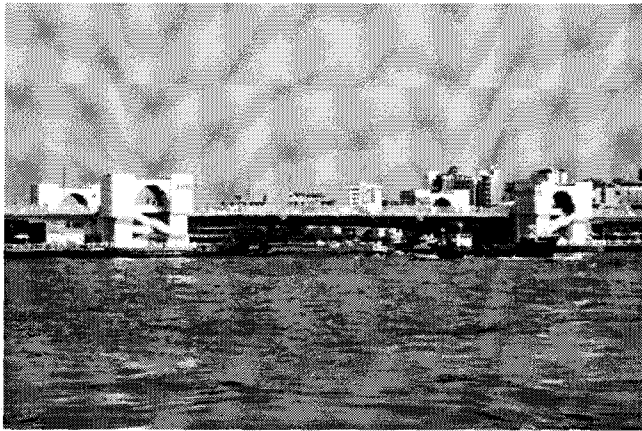

Şekil 5.111 Camondo Malikanesi kalıntıları (Kömür, 2004)

Galata'nın kentsel hafızasında önemli bir yer işgal eden Galata Köprüsü de çağdaş görünümü ile taşıt ve yaya trafiğine hizmet vermektedir. Köprü'nün bugünkü imajında balıkçıların ve altındaki balık restoranlarının etkisi büyüktür.

Şekil 5.112 Galata Köprüsü ve Galata

Şekil 5.113 Galata Köprüsü'nün yeni strüktürü

Ortaçağ dönminde Contantinopolis'ten Galata'ya doğru gelirken surların ve üzerleirndeki burçların oluşturduğu silüetin yerinde maalesef bugün görüntü kirliliği oluşturan bilinçsizce yerleştirilmiş reklam tabelaları dikkat çekmektedir.

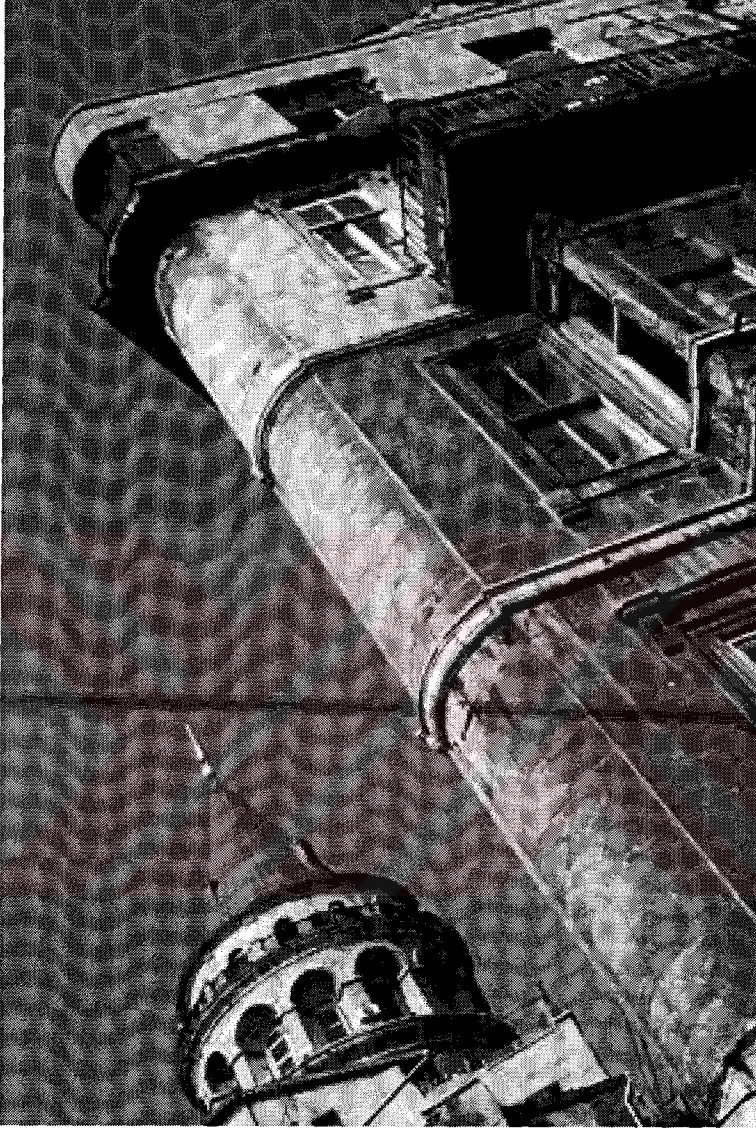

Şekil 5.114 Galata Köprüsü'nden Galata sahiline bir bakış

Şekil 5.115 Galata sahil şeridi

Genel olarak tarihsel kimliğini korumaya çalıştığı söylenebilen Galata'da tarihi yapıların bir çoğu imalathane olarak kullanıldığı için ciddi bir fiziksel eskimeye maruz kalmaktadır.

Şekil 5.116 Galata Kulesi ve 19.yüzyıl apartmanlarından biri

6. SONUÇ VE ÖNERİ

6.1 Sonuçlar

Sonuç olarak, geçmişin toplumsal, sosyal, ekonomik, kültürel yapısının somut ürünü olan tarihi kentleri çağdaş yaşamın mekansal, sosyal ve teknolojik gereksinimleriyle donatılmış yaşanılabilir mekanlar haline getirebilmek için, kentin kimliğini ve toplumun oluşturduğu ortak kentsel hafızasını ortaya çıkararak kenti yaşayanları kente yabancılaştırmadan koruma altına almak ve buna göre gerekli yeni tasarımları yapmak gereklidir.

Korumanın amacı, tarihi bir binayı onarmak değil, o binayı kendi dönemindeki kentsel hafızası, çevresi içindeki önemi, yeri ve işlevi ile ortaya koymak olmalıdır. Aksi takdirde tekil yapı ölçeğinde yapılan koruma ya da başka bir deyişle onarma çalışması zamanla niteliğini yitirmiş anıtlar yığını oluşturmaktan öteye gidememektedir Kentsel dizgesiyle olan ilişkisi bozulmuş, zaman ve mekandan soyutlanmış bir tarihi yapı, ne kadar restore edilirse edilsin tek başına ‘kentsel koruma’ kapsamına giremez.

Kentsel koruma, sadece tarihi değeri olan anıtların korunması olarak değil, kenti yaşayan herkesin yararlanabileceği, kullanıma katılabileceği, kendisini özdeşleştirebileceği çevreler yaratmak olarak ele alınmalıdır.

Giderek artan oranda kentleşen bir dünyada yaşanabilir ortamlar yaratmanın yolu insanları yaşadıkları ortama yabancılaştırmamak, onlara aidiyet hissini yaratacak hafıza mekanları oluşturmaktır. Hafızamızdaki geçmiş ve hatıralar bize kendimiz hakkındaki gerçeği gösterir. Kentsel hafıza ise kentin gerçeğidir.

Kentsel hafızanın, tarihin, sosyokültürel yapının ve kent kimliğinin araştırılması, analizler yapılması, tarihi kentlerin ya da yerleşmelerin nasıl oluşup geliştikleri hakkında önemli bilgiler edinmemize yardımcı olacak ve bu bilgiler sayesinde güncel mimari ve kentsel tasarım sorunlarının bir çoğunun çözümünde ve kentsel bütünlük oluşturmada etkin bir rol oynayacaktır.

Tez kapsamında; tarihi kentlerde yapılan mimari ve kentsel tasarım çalışmalarında kentsel hafızanın yerini ve önemini vurgulamak için örnek olarak seçilen Galata bölgesinin tarihsel oluşum ve gelişimi incelendiğinde diğer günümüz kentleri gibi Galata’nın da tek bir kimliği olmadığı, yapıların, mekanların ve Galata’yı yaşayan halkın tüm etkinlikleriyle bir bütün olarak ortaya koydukları fiziksel ve sosyal yapının esas kimliği oluşturduğu gözlenmiştir.

İlkçağlardan beri konumu gereği önemli bir yerleşim yeri olarak bilinen Galata’nın farklı

dönemlerde Liman Kenti, Ticaret Kenti, Finans Kenti, Eğlence Kenti, Levanten Kenti... gibi bir çok farklı kimlikte karşımıza çıktığı gözlenmiştir. Galata'nın farklı dönemlerde edindiği bu kimliklerin korunması, ancak kimliklerin yaratılma sürecinde rol oynayan tarihi, kültürel ve fiziksel elemanların, güncel yapılarla uyumlu birlikteliği ile oluşan bütünün kentsel hafızayı doğru yansıtacak şekilde bizden sonra gelecek kuşaklara aktarılmasıyla gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda toplumda tarih bilinci ile kentsel, ulusal ve toplumsal ortak bir hafıza oluşturmak, günümüzde yeniden yaratılması imkansız olan estetik, kültürel, sanatsal ve tarihi nitelikteki yapı ve mekanların bizden sonraki kuşaklara aktarılabilmesi için gereklidir ve toplumsal bir anlam ifade etmektedir.

Galata'nın dönemsel tarih analizi yapıldığında, her dönemde yaşayan halkın değişmesi, bir önceki dönem halkını yansıtan dini, siyasi ve askeri yapıların mimari değerleri gözetilmeksizin yıkılarak yerlerine yeni halka hizmet edecek yeni binalar yapıldığı gözlenmiştir. Bu şekilde üst üste biriken bir tarihi ve mimari değerler Galata'nın kentsel dokusunu oluşturmuştur.

Özellikle Osmanlı Döneminde, İmparatorluğun dış ticaret ve yabancı sermayeye açılması ile ülkenin Batı ile ekonomik ilişkilerinin en yoğun yürütüldüğü bölgesi olması gerekçesiyle Galata, her tür kent hizmetinden ilk yararlanan semt olmuştur. Ancak bunun bölge için olumlu sonuçlar doğurması gerektiği düşünülürken, tüm bu hizmetler ve ekonomik gelişme bölge nüfusunda önemli bir artışa ve bu artışla birlikte alt yapı sorunlarına ve yeni yol, arsa oluşturmak için Galata'nın kentsel hafızasında çok önemli bir yere sahip olan sur duvarlarının yer yer yok edilmesine sebep olmuştur.

Yeni açılan yolların ve yoğun trafikli caddelerin Galata'nın kentsel doku bütünlüğünü zedelediği kaçınılmaz bir gerçektir. Özellikle Ortaçağ Dönemi kent dokusunda önemli bir yere sahip olan ve Galata'nın topografik özellikleri sonucu ortaya çıkan merdivenli dar yaya yollarının araç trafiğine açılması tarihi dokuyu parçalayan kararlardan biridir.

Varlık Vergisi, 6-7 Eylül Olayları, kapitülasyonların kaldırılması, İsrail Devleti'nin kurulması gibi olaylar sonucu Galata'nın bölgeye sahip çıkan ve yaşatan halkının büyük çoğunluğunu oluşturan azınlıkların bölgeyi terk etmeleri ve yerlerine, kırsal kesimlerden göç eden ve Galata'yı sadece İstanbul'a geliştirecek bir basamak olarak gören bilinçsiz ve duyarsız halkın yerleşmesi tarihi merkezin çöküş sürecini başlatmıştır.

Yine de kulesi, sur duvarları ile Ortaçağ, apartmanları ile 19. yüzyıl kültürel ve tarihi yapısının izlerini taşıyan ve kuruluşundan bu yana kent içinde kent ve hatta uzun süre doğu kenti içinde

batı kenti kimliğini taşıyan Galata, bugün bozulmuş, fakirleşmiş alanlarına rağmen tarih, kültür ve mimari bilince sahip bir kesim tarafından batı ile doğu arasında bir köprü olarak hala çekici bulunmaktadır.

6.2 Öneriler

Bir taraftan Müslüman bir metropole dönüşen eski Akdeniz Liman kenti kimliği taşıyan Galata'nın yaşatılması ancak kentsel hafızasını oluşturan sosyal ve yapma çevrenin koruma altına alınması ile mümkündür. Galata'nın korunması ancak disiplinler arası işbirliği ile sağlanabilir.

Bir kentin korunabilmesi sadece mimari yapıların restore edilmesi ile değil onu oluşturan sosyal yapının korunması ile sağlanabileceğinden öncelikle Galata'ya bölgeyi sahiplenecek, koruma ve geliştirme çalışmalarına destek olacak yeni bir nüfusun yerleşmesi teşvik edilmelidir. Bunun için bölgenin imalathanelerden kurtarılıp, genel olarak konut dokusunun egemen olduğu, ulaşım, emniyet, yeşil alan, aydınlatma sorunlarının çözümlendiği bir semt haline getirilmesi gerekmektedir.

Galata'nın kentsel hafızasının yeniden ortaya çıkarılması, yaşanması için halkının bilinçlendirilmesi şarttır. Galata bölgesi sınırları içerisindeki bir mekanda oluşturulacak bir 'Galata Araştırma Merkezi' hem halkın bilgilendirilmesi, hem de bu eşsiz tarihi ile önemli merkezlerden biri olan Galata hakkında araştırma yapmak isteyen araştırmacıların yararlanabileceği dokümanlara daha kolay ulaşılabilmesi için faydalı olacaktır.

Galata ile ilgili her tür kitap, belge, fotoğraf ve planın bu Araştırma Merkezi bünyesindeki bir kütüphanede toplanması bölge ile ilgili yapılacak her tür çalışmanın daha çabuk yapılmasını sağlayacaktır.

Araştırma Merkezi'nde halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesine yönelik seminerler, sergiler, kurslar düzenlenebilir. Bu tür bilgilendirme çalışmalarının Galata bölgesi içerisindeki tüm ilk ve orta dereceli okullarda da gerçekleştirilmesi, Galata'da yetişen yeni neslin çevresine, tarihine, kültürüne, kentine, toplumsal ve kentsel hafızasına daha duyarlı olmasını sağlayacaktır.

Araştırma Merkezi bünyesinde, mimarlık, restorasyon, arkeoloji, tarih, kentsel tasarım gibi farklı disiplinlerden oluşturulacak bir uzman ekip ile bölgede yapılması gereken her tür müdahalenin denetlenerek gerçekleşmesi sağlanabilir. Aynı ekip tarafından ayrıca bir de deneyimli ve bilinçli usta ve çırak grubu yetiştirilerek, bölge halkının konutlarında yapılması

gereken mimari işlerde de teknik destek verilebilir. Böylece yanlış uygulamalardan doğabilecek sorunlar kökten halledilmiş olur.

Galata bölgesi içinde oluşabilecek yeni yapı gereksinimini gidermek için yurtdışında olduğu gibi Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen mimari yarışmalarla tarihi çevreye en duyarlı tasarım seçilerek, uygulanabilir.

Kentin kimliğini oluşturan anıtsal yapıların etrafı temizlenerek ortaya çıkarılması gerekirse aydınlatılması, kısa tarihçelerinin ve önemlerinin yazılı olduğu bilgi levhalarının oluşturulması, yerinde sergilenemeyecek kadar tarihi değeri olan ve İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunan yazıt ve kitabelerin birebir maketlerinin ya da fotoğraflarının eski yerlerinde sergilenmesi, Galata'ya dışarıdan gelen bir turist bile kolayca bölgenin tarihini, kentsel hafızasını okuyabilmesi için önemli bir ortam oluşturacaktır. Özellikle bölgenin en eski tarihinden bu yana farklı uygarlıklar tarafından inşa edilen ve her defasında bir sonraki uygarlık tarafından yıktırılan sur duvarlarının yıkılmadan kalan parçalarının etrafının temizlenmesi, yıkılan duvarların üzerlerine inşa edilen niteliksiz yapıların yıkılarak artık var olmayan sur duvarlarının ise en azından izlerinin ortaya çıkarılması, Galata'ya ait eski gravürlerde net olarak görülen Galata üçgeninin günümüzde de okunabilmesi için çok önemli bir çalışma olacaktır.

Sonuç olarak, Galata gibi tarihi ve kültürel değere sahip bir bölgenin tek bir merkez tarafından sürekli denetlenerek geliştirilmesi ve korunması, bina ve kişi bazında yapılacak koruma eylemlerinden çok daha etkili olacaktır. Ortak hafızanın ortaya çıkarılması için tüm bölgenin bir arada incelenmesi gerekmektedir. Ancak bu tür bir çalışma ile Galata'nın kentsel hafızası silinmekten kurtarılabilir.

KAYNAKLAR

- Akın N., (1998) “19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera”, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Ana Britannica, (2000) Cilt 20, Ana Yayıncılık, İstanbul.
- Arcan E F., Evci F., (1999) “Mimari Tasarıma Yaklaşım 1 Bina Bilgisi Çalışmaları”, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul.
- Ardaman F.E., (1996) “Tarihi Çevre İçinde Binaların Yeniden Kullanımı Galata Örneği: Kente Yeniden Katılım”, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Assmann J., (2001) “Kültürel Bellek”, Çeviren: Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Atun H., (2003) “Mimari Mirasın Korunması”, Mimar.İst Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl:3, Sayı:10, Kış 2003, TMMOB Yayınları, İstanbul.
- Aygen Z., (1996) “Kentlerin Tarihi Dokusu Korunmalı Mıdır?”, Cogito, Kent ve Kültürü, sayı 8, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Ayverdi E H., (1958) “Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri, Şehrin İskan ve Nüfusu”, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı Doğu Matbaası, Ankara.
- Balard M., (1991) “Bilan des Publications sur Péra-Galata a L'Epoque Génoise”, Premiere Rencontre Internationale sur L'Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L'Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.
- Baslo M., (1998) “Tarih Boyunca Galata-Beyoğlu Kurgusunun Gelişimi ve XIX. Yüzyıl Otellerinin Bu Gelişime Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Baytin Ç., (2003) “4 Kent + 4 Yapı: Eski Kent Mekanlarının Candırılması”, Mimar.İst Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl:3, Sayı:10, Kış 2003, TMMOB Yayınları, İstanbul.
- Begel E., (1996) “Kentlerin Doğuşu”, Cogito, Kent ve Kültürü, sayı 8, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Benbassa E., (1991) “L'Ecole de Filles de L'Alliance Israélite Universelle a Galata”, Premiere Rencontre Internationale sur L'Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L'Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.
- Berk İ., (1985) “Galata”, Adam Yayınları, İstanbul.
- Bilsel A., Bilsel G., Türkoğlu K., Erkal N., Erciyas E., Kaplan H., (1993) “Kent Planlamada Değişen Öncelikler ve Kentsel Tasarım”, 2.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 21-22 Mayıs 1992, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, (1986), Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Cerası Maurice M., (1999) “18.Yüzyıl Osmanlı Kenti”, Cogito, Osmanlı Özel Sayısı, sayı 19, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Cezar M., (1991) “XIX. Yüzyıl Beyoğlu”, Ak Yayınları, İstanbul.
- Christiansen U., (1999) “Kentte Çok Kültürlülük”, Sivil Toplum için Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri, s:333, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul.

Conerton P., (1999) "Toplumlar Nasıl Anımsar?", Çeviren: Alaeddin Şenel, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Crang M., Travlou P S., (2001) "The City and Topologies of Memory", Environment and Planning D: Society and Space 2001, volume 19, Durham.

Cumhuriyet Ansiklopedisi, (1970) "Galata Kulesi" maddesi, Cilt 5, s:1446, Arkın Kitabevi, İstanbul.

Cuneo P., (1991) "Note Sur Le 'Projet Galata' de L'Université de Rome", Premiere Rencontre Internationale sur L'Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L'Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.

Cüceloğlu D., (2002) "İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları", Remzi Kitabevi, İstanbul.

Çağlar İ., (1991) "Premiers Résultats d'une Enquete sur L'Histoire Orale du Quartier de Galata", Premiere Rencontre Internationale sur L'Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L'Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.

Çakmaklı D., (1993) "Kent Olgusu ve Kavramsal Değerlendirmeler", 2.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 21-22 Mayıs 1992, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Çelik Z., (1996) "19.yy'da Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul", Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Çetiz M., (2000) "Kentsel Tasarım, Uygulama Araçları, Sorunlar ve Öneriler", Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Çoker E.A.F., (1995) "Haliç Köprüleri", Galata Köprüsü, İletişim Yayınları, İstanbul.

Çubuk M., Erkün S., Eryoldaş A., (1989) "Türkiye'de Tarihi Kent Dokusuna İmar Müdahalesi (Kastamonu Örneği) ve Tarihi Kentlere Kamu Müdahalesi (Fransa Örneği)", Tarihi Kentlerde Planlama ve Düzenleme Sorunları, Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Çubuk M., (1994) "Türkiye'de Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumları 1990-1991-1992-1993-1994 Sonuçları Üzerine Sentez Denemesi", Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Dalkılıç H., (1986) "Beyoğlu/Galata, Tarihsel - Mekansal Gelişimi ve Çağdaş Rehabilitasyonu", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Damish H., (2001) "Skyline The Narcissistic City", Translated by John Goodman, Stanford University Press, Stanford, California.

Dinçer Y., (1999) "Kent, Kentleşme ve Kent Planlaması", Sivil Toplum için Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri, s:341, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul.

Dökmeci V., Çıracı H., (1990) "Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu", Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul.

Ekinci O., (2003) " 'Meslek Mirası'yla Kol Kola Bir Mimarlık İçin...", Mimar.İst Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl:3, Sayı:10, Kış 2003, TMMOB Yayınları, İstanbul.

Eldem E., (1991) "Négociants Français a Galata (1730-1760)", Premiere Rencontre Internationale sur L'Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L'Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.

Eldem E., (1992) "Galata'nın Etnik Yapısı", İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, sayı 1, İstanbul.

Enlil Z.M., (1999) "19. Yüzyıl İstanbul'unda Konut Yapı Gelenekleri ve Kent Kültürü", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslararası Bir Miras' Uluslar arası Kongresi, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Eratlı E., (1995) "Galata'nın Üç Günü", İstanbul, Temmuz, s:99 Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Eroğlu, Ö., (1997) "Sur İçi Galata", Arkitekt 97 Eylül Sayı 453, s: 10, İstanbul.

Erses S M., (2000) "Kent Kimliği ve Kuruluşundan Günümüze Metropolleşme Süreci İçinde İstanbul'un Kimlik Analizi", Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Ertürk Z., (1979) "Tasarım ve İnsan Bilimleri", Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Esenkaya H.A., (1992) "Galata Suriçi Bölgesinin Mekansal Kimliği ve Kullanımı Üzerine bir İnceleme", Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Eşkinat Y., (1993) "Kent Planlama ve Tasarım Arasında Gerekli Ara Ölçek: Kentsel Tasarım", 2.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 21-22 Mayıs 1992, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Eyice S., (1949) "Galata Üzerine İki Kitap ve Bu Münasebetle Bazı Notlar", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Sayfa 201-219, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul.

Eyice S., (1969) "Galata ve Kulesi", Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

Eyice S., (1994) "Galata", Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt3, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Eyice S., (1994) "Galata Kulesi", Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt3, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Gyllius P., (1997) "İstanbul'un Tarihi Eserleri", Çeviren: Erendiz Özabayoğlu, Eren Yayıncılık, İstanbul.

Göksu F., (2004) "Kentsel Dönüşüm: Yeni Yaklaşımlar ve Yenilikçi Modeller", Mimar.İst Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl:4, Sayı:12, Yaz 2004, TMMOB Yayınları, İstanbul.

Görgülü Ş.T., (1991) "İstanbul'da Tarihi Süreç İçerisinde Azınlıkların Yaşadıkları Bölgelerde, Mülkiyetle İlgili Sorunların Binalardaki Fiziksel ve İşlevsel Etkilerinin İrdelenmesi", Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Gürsel Y., (2004) "Türkiye'de Kent Yenilemesi Sorunları", Mimar.İst Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl:4, Sayı:12, Yaz 2004, TMMOB Yayınları, İstanbul.

Hasol D., (1995) "Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü", Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Işık O., (1999) "1980'lerden 2000'lere Türkiye'de Kentsel Gelişme: Yeni Dengeler – Yeni

Sorunlar”, Sivil Toplum için Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri, s:279, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul.

İşin E., (1994) “Galata Mevlevihanesi”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt3, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

İnalcık H., (1991) “Ottoman Galata, 1453-1553”, Premiere Rencontre Internationale sur L’Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L’Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.

İnalcık H., (1994) “Galata – Osmanlı Dönemi”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt3, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

İncedayı D., (2003) “Kentsel Koruma / Tarihi Çevrede Yapılaşma”, Mimar.İst Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl:3, Sayı:10, Kış 2003, TMMOB Yayınları, İstanbul.

İncedayı D., (2004) “Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine”, Mimar.İst Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl:4, Sayı:12, Yaz 2004, TMMOB Yayınları, İstanbul.

İnceoğlu N., (1982) “Mimarlıkta Bina Programlama Olgusu”, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

İnciyan G., (1976) “XVIII.Asırda İstanbul”, Tercüme ve notlar: Hrand D. Andreasyan, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayınları 43, İstanbul.

İntermedia, (1996) “Adım Adım İstanbul”, İntermedia, İstanbul.

İslam T., (2003) “İstanbul’da Soylulaştırma: Galata Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Kaptan Ö. (Arkan), (1988) “Beyoğlu Kısa Geçmişi, Argosu”, İletişim Yayınları, İstanbul.

Karaca Z., (1995) “İstanbul’da Osmanlı Dönemi Rum Kliseleri”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Kastoryano R., (1991) “Passage Par Galata: Mobilité Sociale des Juifs d’İstanbul”, Premiere Rencontre Internationale sur L’Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L’Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.

Kayra C., (1990) “Eski İstanbul’un Eski Haritaları”, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, No1, İstanbul.

Keleş R., (2004) “Kentsel Dönüşümün Tüzel Altyapısı”, Mimar.İst Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl:4, Sayı:12, Yaz 2004, TMMOB Yayınları, İstanbul.

Kerametli C., (1977) “Galata Mevlevihanesi Divan Edebiyatı Müzesi”, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

Koçyiğit R.G., (2002) “Mimari Tasarımda Süreklilik Kavramı ve Galata Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Kortan E., (1993) “Kentsel Tasarım, Kentsel Estetik”, 2.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 21-22 Mayıs 1992, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Kökden U., (1996) “Kentler Üreten Tarih Tarih Üreten Kentler”, Cogito, Kent ve Kültürü,

sayı 8, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Köknel Ö., Özügürlü K., Aytar Bahadır G., (1993) "Davranış Bilimleri (Ruh Bilimi)", İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Kömür R., (2004) "Tarihi Kalıntı Otopark Oldu", Vatan 34, 24 Ağustos 2004, Vatan Gazetesi, İstanbul.

Kömürciyan E. Ç., (1988) "İstanbul Tarihi: XII. Asırda İstanbul", İletişim Yayınları, İstanbul.

Kuban D., (1989) "Türkiye'de Tarihi Çevre Korumanın Kültürel Boyutları", Tarihi Kentlerde Planlama ve Düzenleme Sorunları, Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokyum, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Kuban D., (1992) "Mimarlık Kavramları, Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş", YEM Yayın, İstanbul.

Kuban D., (1996) "İstanbul Bir Kent Tarihi", Tarih Vakfı Yurt Yayınları 98, İstanbul.

Mantran R., (1990) "17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul", Çevirenler: Mehmet Ali Kılıçbay, Enver Özcan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1.Cilt, Ankara.

Mantran R., (1990) "17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul", Çevirenler: Mehmet Ali Kılıçbay, Enver Özcan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2.Cilt, Ankara.

Mantran R., (1991) "Les Fontaines de Galata", Premiere Rencontre Internationale sur L'Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L'Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.

Meydan Larousse, (1971), Meydan Yayınevi, İstanbul.

Müller Wiener W., (1998) "İstanbul'un Tarihsel Topografyası", Çeviren: Ülker Sayın, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Nora P., (1997) "Les Lieux de Mémoire", Editions Gallimard, France.

Ortaylı İ., (1995) "İstanbul'dan Sayfalar", İletişim Yayınları, İstanbul.

Önal Ş., (1995) "Tarihi Kent Mekanları ve Koruma", İstanbul, Nisan, s:84 Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Özarpınar Y., (1997) "Hafıza", Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.

Özdeş G., (1993) "Şehrsel Tasarım ve Mekan Kavramı", 2.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 21-22 Mayıs 1992, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Özendes E., (1999) "The Last Ottoman Capital İstanbul", Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Özsoy F., (1988) "Kentsel Sit Bölgelerindeki Koruma Kararları ve Koruma Bölgelerinde Kentsel Tasarım Disiplini", Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Özyürek Ö., (2001) "Hatırladıklarıyla ve Unutturduklarıyla Türkiye'nin Toplumsal Hafızası", İletişim Yayınları, İstanbul.

Pamuk O., (2003) "İstanbul Hatıralar ve Şehir", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Prokopius, (550)(1990) “Bizans’ın Gizli Tarihi”, Çeviren: Orhan Duru, Ada Yayınları, İstanbul.

Rasmussen S E., (1994) “Yaşayan Mimari”, Çeviren: Ömer Erduran, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Sakaoğlu N., (1995) “Haliç Köprülerinin Kısa Tarihi”, Galata Köprüsü, İletişim Yayınları, İstanbul.

Scheinder A M.-Nomidis M İ., (1946) “Origine et Développement de Galata”, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni No:53, Haziran, İstanbul.

Shaukland G., (1996) “Tarihi Değeri Olan Kentlere Neden El Atmalıyız”, Cogito, Kent ve Kültürü, sayı 8, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Smart A., (2002) “Landscapes of urban memory: The sacred and the civic in India's high-tech city”, Canadian Journal of Urban Research; Summer 2002, Canada.

Sunalp A., (1999) “19. Yüzyıl Galata ve Pera Apartman-Konutlarında Orta Sofa-Hol Tipolojisi Gelişimi”, Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı ‘Uluslarüstü Bir Miras’ Uluslar arası Kongresi, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Şahin İ., (1999) “Türkiye’de Kentsel Koruma Politikalarının Gelişimine Yardımcı Bir Yöntem Denemesi, Örnekleme: İstanbul Tarihi Yarımada”, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Şeni N., (1991) “Les Levantins d’Istanbul a Travers Les Récits de Voyageurs du XIXe Siecle”, Premiere Rencontre Internationale sur L’Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L’Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.

Şerefhanoglu M., Yenen Z., (1993) “Kent Kimliği – Reklam Öğeleri”, 2.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 21-22 Mayıs 1992, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Şumnu U., (2002) “The 1912 Galata Bridge as a Site of Collective Memory”, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara.

Taylor J., (2000) “İmparatorlukların Başkenti İstanbul”, Çeviren: İnci Türkoğlu, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Tokgöz N., (1995) “Tarihi Kentsel Sitlerde Sorunlar ve Çözüm Yöntemleri (Zeyrek Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Tuğlacı P., (1991) “İstanbul Ermeni Kliseleri”, Pars Yayın, İstanbul.

Türker O., (2000) “Galata’dan Karaköy’e Bir Liman Hikayesi”, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Galata” maddesi, Cilt 13, s: 303, İSAM Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Galata Kulesi” maddesi, Cilt 13, s: 313, İSAM Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Galata Mevlevihanesi” maddesi, Cilt 13, s: 317, İSAM Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul.

Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, (1993), "İstanbul Cadde ve Sokak Kılavuzu-1 Galata-Beyoğlu", Asya Ltd.Şti., İstanbul.

Üsdiken B., (1999) "Pera'dan Beyoğlu'na 1840-1955", Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, İstanbul.

Üçel-Aybet G., (2003) "Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699)", İletişim Yayınları, İstanbul.

Vanlı Ş., (2000) "Bir Uygulayıcıya Göre Mimaride Yeni", Mimarlık Kültürü Dergisi XXI, Mayıs-Haziran, sayı 2, s:184, Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi Yayınları, İstanbul.

Velioğlu A., Tavşan C., (1993) "Değişen Kültürel Çevre ve Mimari Kent Mekanlara Yansımaları", 2.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 21-22 Mayıs 1992, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Yenal E., (1999) "Bir Kent: İstanbul 101 Yapı", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Yerasimos S., (1991) "Galata a Travers Les Récits de Voyage (1453-1600)", Premiere Rencontre Internationale sur L'Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L'Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.

Yıldırım H., (1996) "Tarihi Kent Dokularının Çağdaş Koruma ile Canlandırılması ve Yeni Yapı Tasarımları Galata Suriçi Bölgesi Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Yücel A., (1991) "Galata-Péra: Notes Préliminaires sur Les Processus Urbanistiques et Le Visage Architectural au XIXe Siecle", Premiere Rencontre Internationale sur L'Empire Ottoman et La Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de L'Homme, 18-22 Janvier 1985, Editions Isis, İstanbul-Paris.

INTERNET KAYNAKLARI

- [1] <http://www.tdk.gov.tr>
- [2] <http://www.restorasyon.org/yasa/yasalar.htm>
- [3] <http://terapi.port5.com/bellek2.htm>
- [4] <http://www.idealibrary.com>
- [5] <http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2003/01/14/ozgurplatform/ozgurplatform.html>
- [6] <http://www.unicaen.fr/mrsh/thl/axes.phtml>
- [7] <http://www.pavillon-arsenal.com/f/edition/minif.html>
- [8] <http://www.fl.ulaval.ca/celat/acef/robergef.htm>
- [9] <http://www.regards.fr/archives/2000/200005/200005cre10.html>
- [10] http://www.amarrages.com/textes_informeurbanite.html
- [11] http://www.tribunadelmediterraneo.com/entrada_fr.php3?pagina=2
- [12] http://www.mhfa.mpg.de/public/b35_vie3.html
- [13] <http://www.is.mcgill.ca/ACFAS/C581.HTM>
- [14] <http://www.archi.fr/EUROPAN/e4/tex/thesit.htm>
- [15] <http://www.franceculture.com>
- [16] <http://www.culture.fr/culture/actualites/communiq/chaillet-2000.htm6>
- [17] <http://historic-cities.huji.ac.il/turkey/istanbul/istanbul.html>

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	09.04.1977	
Doğum yeri	İstanbul	
Lise	1988-1996	Özel Notre Dame De Sion Fransız Kız Lisesi
Lise	1994-1995	Tancsics Mihalyi Gimnazium (Macaristan) Lise II (AFS Öğrenci Değişim Programı)
Lisans	1996-2000	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
D.E.S.S.	2000-2001	Ecole d'Architecture de Nancy (Fransa) (Diplôme d'Etudes Supérieures Spécialisées) Les Pratiques Européennes d'Architecture
Yüksek Lisans	2001-Devam ediyor	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı

Çalıştığı kurum(lar)

1998	Mimarlar Tasarım ve Danışmanlık Hizmetleri Anonim Şirketi
1999	Koray Yapı Endüstrisi ve Ticaret A.Ş. Sabancı Üniversitesi Şantiyesi
2000	Agence Brunet et Saunier (Paris – Fransa) (Brunet & Saunier Mimarlık Bürosu)
2001-Devam ediyor	YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Araştırma Görevlisi